

**MADE IN
SLOVENIA**
2035

**GOSPODARSKI PROGRAM ZA
KONKURENČNI RAZVOJ SLOVENIJE**

Oktober 2025

Gospodarska
zbornica
Slovenije

od 1851

Naslov publikacije:

Gospodarski program za konkurenčni razvoj Slovenije »Made in Slovenia 2035«

Izdajatelj:

Gospodarska zbornica Slovenije

Kraj in leto izida:

Ljubljana, oktober 2025

Uredili:

prof. dr. Jože P. Damijan, Bojan Ivanc, CFA, CAIA, Jernej Kovač, MBA, mag. Tajda Pelicon

Avtorji besedil:

Vesna Nahtigal, prof. dr. Jože P. Damijan, Bojan Ivanc, CFA, CAIA, prof. dr. Dejan Verčič, Katja Pokeržnik, mag. Aleš Bizjak, Andreja Hlišč, Lara Flegar, Robert Sever, mag. Gregor Ficko, mag. Slovenko Henigman, mag. Petra Prebil Bašin, Antonija Božič Cerar, Maj Rožmanec, dr. Tatjana Zagorc, Tjaša Polc, mag. Aleš Dremel, Igor Milavec, Mojca Volf, mag. Anita Jakuš, mag. Nenad Šutanovac, Andreja Lampe, Žiga Lampe, mag. Marko Djinović, Darja Boštjančič, Helena Gombač Rožanec, Katja Bučan, Helena Beznec, Željka Kelkedi, mag. Marjana Majerič, Jernej Kovač, MBA, mag. Tajda Pelicon in v delovnih skupinah za pripravo poglavij/projekta sodelujoči predstavniki podjetij in drugih ustanov.

Oblikovanje in prelom:

Herman & partnerji d.o.o.

Lektura:

Prevajalska agencija GORR, d.o.o.

Fotografije, ilustracije, grafike:

Baza fotografij naročnika, spletne fotografske banke AdobeStock

Tisk:

Jolly d.o.o.

Naklada:

1300

KAZALO

I.	MANIFEST ZA SLOVENIJO 2035: »SLOVENIJA PRIHODNOSTI: SVOBODNA, POGUMNA, PODJETNA«	12
II.	GOSPODARSKI PROGRAM ZA KONKURENČNI RAZVOJ SLOVENIJE »MADE IN SLOVENIA 2035«	14
1.	IZZIVI SLOVENSKEGA GOSPODARSKEGA MODELA	16
1.1	GLOBALNI SISTEMSKI IZZIVI	17
1.2	KLJUČNI STRUKTURNI IZZIVI SLOVENSKE INDUSTRIJE	19
2.	GOSPODARSKI SEKTORJI V »MADE IN SLOVENIA 2035«	20
3.	AKCIJSKI NAČRT »MADE IN SLOVENIA 2035 (POVZETEK STRATEGIJE)	22
3.1	STRATEŠKE USMERITVE PO KLJUČNIH GOSPODARSKIH PODROČJIH	23
3.1.1	<i>Trajnostna mobilnost</i>	23
3.1.2	<i>Elektroindustrija</i>	24
3.1.3	<i>Farmacija in biotehnologija</i>	25
3.1.4	<i>Logistika in gradbeništvo</i>	26
3.1.5	<i>Materiali in krožno gospodarstvo</i>	27
3.1.6	<i>Kmetijstvo in proizvodnja živil ter pijač</i>	28
3.1.7	<i>Lesnopredelovalna panoga</i>	29
3.1.8	<i>Panoga informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT)</i>	30
3.2	KLJUČNI UKREPI ZA IZVEDBO STRATEGIJE	31
3.2.1	<i>Davčno okolje</i>	32
3.2.2	<i>Konkurenčne cene energije</i>	33
3.2.3	<i>Dostop do financiranja</i>	33
3.2.4	<i>Internacionalizacija</i>	34
3.2.5	<i>Učinkovitost države</i>	34
3.2.6	<i>Znanost in inovacije</i>	35
3.2.7	<i>Digitalne tehnologije</i>	36
3.2.8	<i>Kadri</i>	36
3.2.9	<i>Startupi in inovativne tehnologije</i>	37
3.3	NAČRTOVANE NALOŽBE V RAZVOJ (2026–2035): 19 MILIJARD EVROV	38
3.4	ČASOVNICA IMPLEMENTACIJE STRATEGIJE	39
3.5	MAKROEKONOMSKI UČINKI STRATEGIJE	39
4.	STRATEGIJA RAZVOJA KLJUČNIH GOSPODARSKIH PODROČIJ	40
4.1	ELEKTROINDUSTRIJA IN PAMETNE TOVARNE	41
4.1.1	<i>Povzetek</i>	41
4.1.2	<i>Stanje panoge</i>	42
4.1.3	<i>Dolgoročni izzivi</i>	43
4.1.4	<i>Priložnosti do 2035</i>	44
4.1.5	<i>Odziv podjetij</i>	44

4.1.6	<i>Načrtovane naložbe podjetij</i>	45
4.1.7	<i>Nujni podporni ukrepi države</i>	45
4.2	TRAJNOSTNA MOBILNOST	46
4.2.1	<i>Povzetek</i>	47
4.2.2	<i>Stanje sektorja</i>	48
4.2.3	<i>Dolgoročni izzivi</i>	49
4.2.4	<i>Priložnosti do 2035</i>	50
4.2.5	<i>Odziv podjetij</i>	50
4.2.6	<i>Načrtovane naložbe podjetij</i>	51
4.2.7	<i>Nujni podporni ukrepi države</i>	52
4.3	FARMACIJA IN BIOTEHNOLOGIJA	54
4.3.1	<i>Povzetek</i>	55
4.3.2	<i>Stanje sektorja</i>	56
4.3.3	<i>Dolgoročni izzivi</i>	57
4.3.4	<i>Priložnosti do 2035</i>	58
4.3.5	<i>Odziv podjetij</i>	59
4.3.6	<i>Pregled naložb in obeti za prihodnost</i>	60
4.3.7	<i>Nujni podporni ukrepi države</i>	60
4.4	LOGISTIKA IN GRADBENIŠTVO	63
4.4.1	<i>Povzetek</i>	63
4.4.2	<i>Stanje sektorja</i>	64
4.4.3	<i>Dolgoročni izzivi</i>	65
4.4.4	<i>Priložnosti do 2035</i>	66
4.4.5	<i>Odziv podjetij</i>	67
4.4.6	<i>Nujni podporni ukrepi države</i>	69
4.5	INDUSTRIJA MATERIALOV IN KROŽNO GOSPODARSTVO	70
4.5.1	<i>Povzetek</i>	71
4.5.2	<i>Stanje sektorja</i>	72
4.5.3	<i>Dolgoročni izzivi</i>	73
4.5.4	<i>Odziv podjetij</i>	74
4.5.5	<i>Načrtovane naložbe podjetij</i>	74
4.5.6	<i>Nujni podporni ukrepi države</i>	75
4.6	KMETIJSTVO IN PROIZVODNJA ŽIVIL IN PIJAČ	77
4.6.1	<i>Povzetek</i>	77
4.6.2	<i>Stanje sektorja</i>	78
4.6.3	<i>Dolgoročni izzivi</i>	78
4.6.4	<i>Priložnosti do 2035</i>	80
4.6.5	<i>Odziv podjetij</i>	80
4.6.6	<i>Ocena obsega investicij</i>	81
4.6.7	<i>Nujni podporni ukrepi države</i>	82
4.7	LESNOPREDELOVALNA PANOGA	84
4.7.1	<i>Povzetek</i>	85

4.7.2	<i>Stanje sektorja</i>	86
4.7.3	<i>Dolgoročni izzivi</i>	87
4.7.4	<i>Priložnosti do 2035</i>	87
4.7.5	<i>Odziv podjetij</i>	88
4.7.6	<i>Nujni podporni ukrepi države</i>	88
4.8	PANOGA INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ	90
4.8.1	<i>Povzetek</i>	91
4.8.2	<i>Stanje sektorja</i>	92
4.8.3	<i>Dolgoročni izzivi</i>	93
4.8.4	<i>Priložnosti do 2035</i>	94
4.8.5	<i>Odziv podjetij</i>	95
4.8.6	<i>Nujni podporni ukrepi države</i>	96
5.	SISTEMSKI UKREPI ZA PODPORO GOSPODARSTVU	97
5.1	DAVČNO OKOLJE	98
5.1.1	<i>Kratkoročni ukrepi</i>	98
5.1.2	<i>Dolgoročni ukrepi</i>	100
5.2	KONKURENČNE CENE ENERGIJE	100
5.2.1	<i>Kratkoročni ukrepi</i>	101
5.2.2	<i>Dolgoročni ukrepi</i>	101
5.3	DOSTOP DO FINANCIRANJA	101
5.3.1	<i>Kratkoročni ukrepi</i>	102
5.3.2	<i>Dolgoročni ukrepi</i>	104
5.4	INTERNACIONALIZACIJA	104
5.4.1	<i>Kratkoročni ukrepi</i>	105
5.4.2	<i>Dolgoročni ukrepi</i>	105
5.5	UČINKOVITOST DRŽAVE	106
5.5.1	<i>Kratkoročni ukrepi</i>	106
5.5.2	<i>Dolgoročni ukrepi</i>	107
5.6	ZNANOST IN INOVACIJE	108
5.6.1	<i>Kratkoročni ukrepi</i>	109
5.6.2	<i>Dolgoročni ukrepi</i>	112
5.7	KADRI	113
5.7.1	<i>Kratkoročni ukrepi</i>	113
5.7.2	<i>Dolgoročni ukrepi</i>	114
5.8	DIGITALNE TEHNOLOGIJE	116
5.8.1	<i>Kratkoročni ukrepi</i>	116
5.8.2	<i>Dolgoročni ukrepi</i>	119
5.9	STARTUPI IN INOVATIVNE TEHNOLOGIJE	120
5.9.1	<i>Kratkoročni ukrepi</i>	121
5.9.2	<i>Dolgoročni ukrepi</i>	125

KAZALO TABEL

Tabela 1:	
Pomen elektroindustrije v celotnem gospodarstvu.	42
Tabela 2:	
Načrtovane naložbe v elektroindustriji do leta 2035.	45
Tabela 3:	
Pomen avtomobilskega sektorja v celotnem gospodarstvu.	48
Tabela 4:	
Načrtovane naložbe v avtomobilskem sektorju do leta 2035	51
Tabela 5:	
Ocena pričakovanega obsega finančne podpore države.	53
Tabela 6:	
Pomen farmacije in biotehnologije v celotnem gospodarstvu.	56
Tabela 7:	
Ocena načrtovanih naložb v sektorju farmacevtska industrija z biotehnologijo.	60
Tabela 8:	
Ocena pričakovanega obsega finančne podpore države v sektorju farmacevtska industrija z biotehnologijo.	61
Tabela 9:	
Pomen logistike in gradbeništva v celotnem gospodarstvu.	64
Tabela 10:	
Načrtovane naložbe v panogi logistike do leta 2035 (letno).	68
Tabela 11:	
Pomen industrije materialov v celotnem gospodarstvu.	72
Tabela 12:	
Načrtovane naložbe v industriji materialov do leta 2030 (letno).	74
Tabela 13:	
Pomen kmetijstva, proizvodnje živil in pijač v celotnem gospodarstvu.	78
Tabela 14:	
Načrtovane naložbe v pridelavi in predelavi hrane do leta 2030 (letno).	81
Tabela 15:	
Pomen lesnopredelovalne panoge v celotnem gospodarstvu.	86
Tabela 16:	
Načrtovane naložbe v lesnopredelovalni panogi do leta 2030 (letno).	88
Tabela 17:	
Pomen IKT panoge v celotnem gospodarstvu.	92

SEZNAM KRATIC

- **BDP** - Bruto domači proizvod
- **CBAM** - Mehanizem za prilagoditev ogljika na mejah
- **DDPO** - Davek od dohodkov pravnih oseb
- **EIB** - Evropska investicijska banka
- **EU ETS** - EU sistem trgovanja z emisijami CO₂
- **EV** - Električna vozila
- **ETS** - Emissions Trading System oziroma sistem trgovanja z emisijami
- **IKT** - Informacijsko-komunikacijska tehnologija
- **IMD** - International Institute for Management Development
- **IoT** - Internet stvari (eng. »Internet of Things«)
- **MES** - Sistem za upravljanje proizvodnje
- **MSP** - Mala in srednje velika podjetja
- **NSK** - Nacionalni sklad za konkurenčnost
- **o. t.** - Odstotne točke
- **OVD** - Okoljevarstveno dovoljenje
- **RRI** - Raziskave, razvoj in inovacije
- **SKD** - Standardna klasifikacija dejavnosti
- **STEM** - Znanost, tehnologija, inženirstvo in matematika
- **STEP** - Strategic Technologies for Europe Platform
- **TIS** - Tehnološko inovacijski sklad
- **UI** - Umetna inteligenca
- **UMAR** - Urad RS za makroekonomske analize in razvoj
- **WEF** - World Economic Forum (Svetovni gospodarski forum)

GOSPODARSKEMU PROGRAMU NA POT

**Tibor
Šimonka,**

predsednik
Gospodarske
zbornice
Slovenije

Slovenija in njeno gospodarstvo sta na prelomnici. V preteklosti smo dokazali, da znamo iz majhnosti ustvariti prednost – postali smo izvozno gospodarstvo, vpeto v globalne verige vrednosti, s podjetji, ki so kos najzahtevnejši konkurenci. Toda model, ki nam je prinesel stabilnost in blaginjo, se izteka. Svet se spreminja hitreje, kot smo vajeni: visoke cene energije, geopolitične napetosti, nujnost digitalne in zelene transformacije, demografski pritiski, pretirana birokracija in obremenitve vse bolj dušijo podjetja.

Mednarodne primerjave nas opozarjajo: na področju konkurenčnosti, digitalizacije in inovativnosti zaostajamo, produktivnost stagnira. Prepogosto smo podizvajalci v verigah namesto razvijalci lastnih blagovnih znamk z višjo dodano vrednostjo. Preveč smo odvisni od tujega povpraševanja, cen energentov in globalnih inovacijskih trendov, čeprav znanje, inovativnost in ustvarjalnost omogočajo več.

Zato potrebujemo novo gospodarsko vizijo in jasne korake za naslednje desetletje. Potreben je dogovor, ki presega politične mandate, ter spodbudna družbena klima, ki podpira sodelovanje, delo, razvoj in učinkovito državo. Če tega ne storimo, bomo ostali v senci drugih, ujeti v vlogi podizvajalcev in izpostavljeni pretresom sveta.

Prepričan sem, da zmoremo več kot zgolj dosegati povprečje EU. Naši ljudje in podjetja dokazujejo, da se lahko kosajo z najboljšimi, a uspeh zahteva okolje, ki spodbuja inovacije in investicije, delo in uspeh nagraduje, ne pa jih zavira z birokracijo in nepredvidljivimi davki.

Program Made in Slovenia 2035 je naš odgovor tako na izzive v svetu in kot v slovenskem poslovnem okolju. Za gospodarske sektorje, ki predstavljajo jedro slovenskega gospodarstva, smo identificirali ključne izzive, priložnosti za razvoj in potrebne ukrepe podpore. Predlagamo izvedbo 88 ukrepov, s katerimi bomo do leta 2035 spodbudili za 19 milijard evrov novih investicij v gospodarstvo, povečali slovenski BDP za 48 % in ustvarili 55 tisoč novih delovnih mest. Obenem pa želim izpostaviti tudi osem vrednot oziroma zavez, za katere gospodarstveniki menimo, da jih moramo v naši družbi ponovno obuditi, da bomo lahko Slovenijo razvili v samozavestno državo z visokimi ambicijami v dobrobit vseh državljanek in državljanov.

Verjamem, da lahko skupaj uspemo. Verjamem, da se lahko odločimo za smer, ki bo našim otrokom in vnukom omogočila, da bodo živeli v državi, ki ne bo samo varna in lepa, ampak tudi gospodarsko napredna, samozavestna in tudi socialno pravična. To je moja osebna zaveza – in povabilo, da k temu prispeva vsak izmed nas.

**Vesna
Nahtigal,**

generalna
direktorica
Gospodarske
zbornice
Slovenije

Čas pomembnih geopolitičnih sprememb, kitajske konkurence in trgovinskih vojn, razvoja novih tehnologij ter posledično gospodarskih in varnostnih izzivov zahteva od Evropske unije in njenih držav članic nujen razmislek o prihodnjem razvoju Slovenije. Slovensko gospodarstvo po zadnjih ocenah izgublja na mednarodnih lestvicah konkurenčnosti, strokovnjaki pa opozarjajo, da se razvojni model, na katerem temelji dosedanja blaginja Slovenije, počasi izpeva.

Slovenija zato potrebuje nov družbeni konsenz o prihodnjem razvoju. Prepričana sem, da lahko Slovenija uspe – smo majhna, a odprta in prilagodljiva država z izjemnimi ljudmi in podjetji, ki znajo konkurirati najboljšim.

Glas gospodarstva je zato v teh razmerah pomembnejši kot kdaj koli prej. Gospodarstvo ve, katere cilje zasledovati in kako jih doseči. A za preboj potrebujemo jasen dogovor med gospodarstvom, politiko in družbo o skupni poti naprej.

Zato Gospodarska zbornica Slovenije skupaj z gospodarstvom predstavlja gospodarski program »Made in Slovenia 2035«, ki postaja naš kompas. Usmerjen je v ustvarjanje novih delovnih mest, višje produktivnosti in dodane vrednosti ter s tem tudi višji BDP. Slovenija mora obrniti smer

svojega razvoja proti višji konkurenčnosti. Ključni pogoji za to so stabilno, predvidljivo in za podjetja spodbudno okolje: davčna razbremenitev, učinkovitejše javne storitve države, dostopna in konkurenčna energija, tesnejše sodelovanje znanosti z gospodarstvom ter več vlaganj v kadre, digitalizacijo, zeleni prehod, nove tehnologije ter raziskave in inovacije.

Program je nastal »od spodaj navzgor«, v sodelovanju z več kot 90 gospodarstveniki in strokovnjaki, in zato odraža potrebe in priložnosti slovenskega gospodarstva. Namenjen je vsem, ki oblikujejo prihodnost Slovenije – politiki, stroki, medijem in celotni družbi. S tem GZS ponuja vsem, ki bodo v prihodnjih mesecih in letih sooblikovali gospodarsko in druge povezane razvojne politike, konkretne potrebe in predloge gospodarstva. Želim si, da ne bodo ostale le črka na papirju, ampak jih bomo lahko skupaj s politiko in podjetji tudi uresničili za dobro naše Slovenije.

Vendar se zavedamo, da brez sodelovanja, nagrajevanja nadpovprečnosti in udejanjanja pravih vrednot noben, še tako dober gospodarski program ne more zaživeti v družbi, kjer gospodarstvo, delo in uspeh nimajo svojega mesta. Zato smo pripravili tudi Manifest za Slovenijo 2035, ki je del našega programa in s katerim želimo spodbuditi k osmim zavezam slovenske družbe, kot so sodelovanje, delo kot vrednota, ustvarjalnost in znanje, svoboda, ki pride z odgovornostjo, podjetništvo, pogum in vztrajnost ter učinkovita država, ki jo spoštujemo.

Gospodarska zbornica Slovenije je vedno bila in bo tudi v prihodnje glas slovenskega gospodarstva – glas podjetij in njihovih zaposlenih, ki verjamemo v prihodnost Slovenije in jo vsak dan tudi soustvarjamo.

MANIFEST

I. ZA SLOVENIJO 2035

»Slovenija prihodnosti: svobodna, pogumna, podjetna«

Slovenija ni revna država – a zdi se, da ne zaupamo vase. Prepogosto zatiramo ustvarjalnost, omejujemo ambicijo in se bojimo tistih, ki si drznejo hoteti več. Čas je, da s tem prekinemo. Čas je, da Slovenijo preoblikujemo v prostor svobodnih, sposobnih in pogumnih ljudi, ki sodelujejo ter si skupaj prizadevajo za več in bolje.

Slovenija 2035 mora postati država, ki razvoj spodbuja – ne duši. Ne potrebujemo več zaščite pred tistimi, ki so boljši, temveč zaščito pred povprečnostjo, ki nas vleče nazaj. Potrebujemo državo, ki v nas prebujajo najboljšo možno različico sebe.

To mora biti družba, kjer je delo znova vrednota – ne obveznost, temveč izraz osebne rasti in samouresnitve. Kjer uspeh ni sumljiv, temveč spoštovan. Kjer otrokom rečemo: *»Bodi najboljši, kar si lahko.«*

Predlagamo torej **8 zavez**, z uresničitvijo katerih bomo do leta 2035 Slovenijo razvili v samozavestno državo z visokimi ambicijami – v duhu Singapurja ali Estonije: majhnih držav z velikimi idejami.

Svoboda in odgovornost

Prvo pravilo uspešne družbe: ne oviraj tistih, ki znajo in hočejo. Sposobnim moramo odpreti prostor. A svoboda brez odgovornosti je prazna – zato moramo utrditi tudi kulturo osebne odgovornosti. Svoboda in odgovornost sta neločljivi.

Sodelovanje

Uspešni smo samo, ko stopimo skupaj. Preseči moramo nesmiselne delitve, ki nas zaustavljajo pri doseganju več in boljšega, kot lahko vsak ustvari sam. Zavist moramo izbrisati s seznama naših nacionalnih lastnosti.

Delo je vrednota

Delo mora biti spoštovano in pošteno plačano. Kultura pasivnosti naj postane preteklost, nadomesti pa naj jo etika dela – iz notranje želje, ne zaradi zunanje prisile. Delo je temelj dostojnega življenja, osebne rasti in prispevka k skupnosti.

Spoštovanje ustvarjalnosti in znanja kot najboljših naložb v prihodnost

Znanje in ustvarjalnost morata postati temelj družbene dinamike – od osnovne šole do univerz, podjetij, inštitutov in javne uprave. Digitalizacija in umetna inteligenca nista grožnja, temveč priložnost za razvoj. Izobraževanje naj spodbuja radovednost in ustvarjalnost, reševanje problemov in pogum, ne pa učenja na pamet in ponižnosti.

Podjetništvo kot kulturna vrednota

Podjetnik ni špekulant – je graditelj prihodnosti. In graditelje potrebujemo. Davčni, regulativni in kulturni okvir naj podjetništvo podpira, ne pa, da ga obsoja ali zavira. Podjetje je najbolj otipljiv izraz odgovornosti do sebe, drugih in prihodnosti.

Država smo mi vsi

Potrebujemo odprto, povezano Slovenijo, fizično in digitalno. Ljudje si želimo učinkovitost, jasna pravila in prijazno storitev države – ne birokratskega labirinta. Državi, ki jo zares čutimo kot svojo, smo lojalni in ji tudi pomagamo po svojih najboljših močeh.

Zaupanje kot gorivo družbenega razvoja

Pravičnost mora biti občutena. Pravni postopki naj bodo hitri, pravila jasna, upravljanje transparentno, družba pa meritokratska. Zaupanje se ne predpiše – zaupanje se zgradi: ni predpis, temveč je posledica doslednosti, poštenosti in dialoga.

Pogum za napredek in vztrajnost za prihodnost

Varnost je pomembna – a napredek zahteva pogum. Tvegati, vztrajati in nagrajevati pogum pomeni ustvarjati prihodnost, ki presega omejitve sedanjosti. Pogum pomeni tudi priznati napake in se iz njih učiti.

Slovenija 2035 ne sme biti kopija preteklosti. Ne sme biti država, kjer je varnost pomembnejša od svobode in tišina bolj cenjena od idej. Čas je, da ponovno sprostimo **človeški potencial**. Čas je za **samozavest**. Čas je za **prihodnost**.

DOVOLITE NAM DELATI.

II. GOSPODARSKI PROGRAM ZA KONKURENČNI RAZVOJ SLOVENIJE »MADE IN SLOVENIA 2035«

Gospodarski program za konkurenčni razvoj Slovenije **»Made in Slovenia 2035«** je strateški načrt za učinkovit pospešek razvoja slovenske industrije in gospodarstva, usklajen z globalnimi trendi in specifičnimi konkurenčnimi prednostmi slovenskega gospodarstva.

DOKUMENT VKLJUČUJE DVA DELA:

- i. **Akcijski načrt** s povzetkom strateških usmeritev razvoja ključnih gospodarskih panog, združenih v osem gospodarskih področij, s potrebnimi ukrepi za obdobje 2026–2035, časovnim načrtom, viri in obsegom financiranja ter oceno učinkov na BDP;
- ii. **Podrobnejšo strategijo razvoja** osmih ključnih gospodarskih področij in devetih področij sistemskih ukrepov za podporo gospodarstvu (davščine, energija, dostop do financiranja, internacionalizacija gospodarstva, učinkovitost države, znanost in inovacije, digitalizacija, kadri, startupi in nove tehnologije).

Program je pripravila GZS skupaj z gospodarstveniki in strokovnjaki za vse ključne odločevalce v državi, ki bodo v prihodnjih letih določali gospodarsko in druge z njo povezane razvojne politike.

Vloga države pri podpori gospodarstva je posebej **pomembna** v času zaostrenih geopolitičnih in ekonomskih razmer. Mnoge države namreč z različnimi ukrepi in finančnimi spodbudami aktivno ščitijo svoja gospodarstva, pomagajo podjetjem pri razvoju in internacionalizaciji ter aktivno sooblikujejo poslovno okolje, ki privablja tuje investitorje.

Program tako prinaša konkretne potrebe in predloge gospodarskih sektorjev, ki bodo v pomoč politiki in državnim institucijam pri oblikovanju ustreznih podpornih ukrepov za slovensko gospodarstvo.

IZZIVI SLOVENSKEGA GOSPODARSKEGA MODELA

1.

Globalno industrijsko okolje se v zadnjem desetletju izjemno hitro in temeljito spreminja.

Gospodarski in tehnološki megatrendi skupaj z geopolitično negotovostjo, energetske draginje in okoljskimi pritiski ustvarjajo novo realnost, ki jo mora slovensko gospodarstvo aktivno in pravočasno upoštevati. Spodaj predstavljeni globalni sistemski izzivi niso zgolj zunanje grožnje, temveč tudi izhodišče za strateško prestrukturiranje industrijske politike Slovenije do leta 2035 – kot ključnega temelja slovenskega gospodarstva.

1.1 GLOBALNI SISTEMSKI IZZIVI

1. Zeleni prehod in razogljíčenje industrije

- Evropska regulativa s področja zelenega prehoda prinaša visoke stroške vlaganj v zelene tehnologije, dodatne obveznosti poročanja ter nove dajatve, kot so sistem trgovanja z emisijami toplogrednih plinov (ETS) in mehanizem za omejevanje ogljika na meji (CBAM).
- Posebej obremenjena so mala in srednje velika podjetja (MSP), ki težko sledijo temu v velikih multinacionalkah.
- Prehod na krožne poslovne modele zahteva spremembe v načinu oblikovanja produktov, logistiki in odnosu s kupci.

2. Visoke cene energije

- Slovenija in Evropa imata v primerjavi z ZDA, Kitajsko in Bližnjim vzhodom bistveno višje stroške elektrike, plina in toplote, kar neposredno zmanjšuje globalno konkurenčnost proizvodnje in zavira izvajanje zelenega prehoda.
- Energetsko intenzivne industrije (kovinska, nekovinska, papirna, cementna, kemična, steklarska) so še posebej ranljive.
- Nejasna in počasna implementacija dolgoročnih shem za dostop do konkurenčnih in stabilnih cen energije dodatno povečuje tveganja za poslovanje podjetij.

3. Naraščajoča moč Kitajske kot dobavitelja in inovatorja

- Kitajska s ciljno industrijsko politiko hitro prevzema vodilne vloge na področju baterij, elektrifikacije, avtomobilske industrije, obnovljivih virov, robotike in novih materialov.
- Nizke cene (padajoč indeks proizvajalčevih cen), visoke proizvodne kapacitete in hitrost tržnega odziva ustvarjajo močan pritisk na evropske in slovenske izvoznike, ki tekmujejo z višjimi stroški in daljšimi razvojnimi cikli.
- Z razvojem lastnih globalnih standardov Kitajska zmanjšuje vpliv evropske regulative, ki je v preteklosti ključno oblikovala konkurenčne prednosti evropskih podjetij.

4. Digitalizacija, umetna inteligenca in robotizacija

- Industrija 4.0/5.0 zahteva posodobitve IT sistemov, avtomatizacijo, IoT, uvajanje UI modelov ter kibernetsko varnost, predvsem pa potrebo, da je v ospredje postavljen človek.
- Slovenija zaostaja pri celoviti implementaciji digitalnih rešitev, predvsem v MSP in tradicionalnih panogah.
- Pomanjkanje visoko usposobljenega kadra (programerji, podatkovni in UI inženirji) močno omejuje uvajanje tehnologij.

5. Motnje in ranljivost globalnih dobaviteljskih verig

- Pandemija, vojne (Ukrajina, Gaza), trgovinske vojne (ZDA–Kitajska) in podnebni ekstremi so razkrili krhkost »just-in-time« sistemov.
- Podjetja so prisiljena v povečanje zalog, diverzifikacijo dobaviteljev in se usmerjajo v izvajanje »near-shoring« in »friend-shoring« poslovnih procesov, kar predstavlja priložnosti za države v srednji Evropi.
- Za Slovenijo to pomeni potrebo po okrepljenih strateških partnerstvih in vlaganjih v logistično odpornost.

6. Geopolitična negotovost in fragmentacija svetovnega trga

- Vzpon multiparnega sveta (ZDA–EU–Kitajska–BRICS) povzroča razdrobljenost standardov, regulacij in dobaviteljskih blokov.
- Posledice so tveganja in motnje v izvozu, sankcije, valutna volatilitnost in prilagajanje različnim trgovinskim režimom.
- Narašča potreba industrijske diplomacije in strateških zavezništvi.

7. Pomanjkanje kadrov in demografski pritisk

- Staranje delovne sile v EU in zmanjšano zanimanje mladih za tehnične poklice ustvarjata vrzel v kadrih.
- V številnih državah primanjkuje tehničnega kadra (operaterjev, inženirjev, serviserjev in monterjev), IKT strokovnjakov in drugih...
- Brez strateškega vlaganja v tehnično izobraževanje, poklicno usmerjene programe in privabljanje tujih strokovnjakov bo gospodarstvo stagniralo.

8. Finančna volatilitnost in omejen dostop do kapitala

- Dvig obrestnih mer, inflacija in makroekonomska negotovost omejujejo financiranje industrijskih vlaganj, zlasti pri MSP.
- ESG standardi v bančnem in investicijskem sektorju prinašajo dodatne omejitve financiranja za ogljično intenzivne industrije.

Slovenska industrija mora te globalne izzive razumeti kot del nove realnosti. Zaradi svoje izvozne odvisnosti in vpetosti v mednarodne verige bo ključno okrepiti odpornost, energetska učinkovitost, digitalizacijo ter vlaganja v znanje in inovacije.

Slovensko gospodarstvo je usmerjeno izrazito izvozno, njegov osrednji steber pa ostaja predelovalna industrija, ki predstavlja 22-odstotni BDP in 24 odstotkov vseh zaposlenih. Kljub visokemu deležu izvoza in produktivnosti pa deluje pretežno v vlogi dobavitelja v globalnih verigah vrednosti. Industrija je usmerjena v specializirane izdelke in se vključuje v mednarodne dobavne verige, večinoma v vlogi dobavitelja drugega ali tretjega reda. Podjetja pogosto ne obvladujejo lastne blagovne znamke ali končnega produkta.

To pomeni visoko odvisnost od tujih konjunktur in velikih odjemalcev, cen vhodnih surovin in energentov ter globalnih inovacijskih trendov. Kljub razmeroma dobri osnovi je slovensko gospodarstvo izpostavljeno večstranskim izzivom: počasnemu vlaganju v lastni razvoj, omejenim vlaganjem v inovacije in visokokakovostne kadre, razdrobljeni podporni infrastrukturi, preskromni uporabi digitalizacije ter šibki povezavi med raziskovalnim sektorjem in gospodarstvom.

1.2 KLJUČNI STRUKTURNI IZZIVI SLOVENSKE INDUSTRIJE

1 2

Podjetja so **močno vpeta v globalne dobaviteljske verige**, zato pogosto ne obvladujejo blagovnih znamk in proizvodnega portfelja.

V številnih panogah ostajajo **podjetja z nizko dodano vrednostjo**, predvsem kot dobavitelji tujim končnim industrijam, ne pa kot inovatorji.

3 4

Pomanjkanje visoko usposobljenega kadra (poklici v področjih naravoslovja, tehnologije, inženirstva in matematike, predvsem razvojni inženirji in IKT strokovnjaki).

Zaostanek v digitalizaciji poslovnih in proizvodnih procesov ostaja problem, predvsem pri malih in srednje velikih podjetjih.

5 6

Povezovanje industrije z znanstveno-raziskovalnim sektorjem je šibko, to pa zmanjšuje potencial za inovacije.

Rast produktivnosti zaostaja za povprečjem EU, s tem pa je manjša tudi konkurenčnost.

7 8

Prehod iz **razvojno-proizvodne v razvojno-inovacijsko industrijo** je še vedno težaven in počasen.

EU sredstva se izkoriščajo **neučinkovito** in so pogosto **slabo usklajena** z razvojnimi prioritetami Slovenije.

GOSPODARSKI SEKTORJI V »MADE IN SLOVENIA 2035«

2.

Gospodarski sektorji, zajeti v program »Made in Slovenia 2035«, predstavljajo **osrednje jedro slovenskega gospodarstva** – merjeno po prihodkih, izvozu, dodani vrednosti, zaposlenosti in investicijah. Skupaj ustvarijo več kot polovico celotnega gospodarstva, hkrati pa so nadpovprečno usmerjeni v izvoz in razvoj ter zato ključni za dolgoročno konkurenčnost države.

GOSPODARSKE DRUŽBE, VKLJUČENE V PROGRAM »MADE IN SLOVENIA 2035«:

ustvarijo **50 %** vseh čistih prihodkov
od prodaje v gospodarstvu;

50 %

so izrazito **izvozno usmerjene**, saj
njihov izvoz predstavlja **69 %** vseh
prihodkov od prodaje;

69 %

ustvarijo kar **63 % celotne dodane vrednosti**
v gospodarstvu, kar potrjuje njihovo visoko
produktivnost in strateški pomen;

63 %

zaposlujejo **62 %** vseh zaposlenih v
gospodarstvu, s povprečno **dodano**
vrednostjo na zaposlenega skoraj **70.000 EUR**;

62 %

realizirajo tudi **62 %** vseh **investicij**, pri čemer
njihov delež investicij v prihodkih (7,7 %)
presega povprečje gospodarstva.

62 %

Pomen v program
vključenih gospodarskih
sektorjev v celotnem
slovenskem gospodarstvu
(podatki 2024)

	ELEKTRO INDUSTRIJA	TRAJNOSTNA MOBILNOST	FARMACIJA & BIOTEHNOLOGIJA	LOGISTIKA & GRADBENIŠTVO	MATERIALI & KROŽNO GOSP.	KMETIJSTVO IN PROIZVODNJA ŽIVIL TER PLAČ	LESNO-PREDELOVALNA INDUSTRIJA	IKT PANOGA	SKUPAJ	DELEŽ
Čisti prihodki od prodaje (mio EUR)	12.396	12.090	3.967	19.957	10.575	3.603	1.590	4.609	68.976	50 %
Prihodki od izvoza (mio EUR)	9.854	9.309	3.653	6.054	7.645	1.280	798	1.710	40.428	69 %
Dodana vrednost (mio EUR)	3.318	3.856	1.641	6.485	2.752	977	528	2.057	21.693	63 %
Dodana vrednost na zaposl. (EUR)	59.902	58.712	121.773	59.856	63.855	55.483	49.645	90.247	69.641	
Zaposleni	55.385	65.672	13.474	108.335	43.093	17.614	10.629	22.794	339.298	62 %
Investicije (mio EUR)	624	681	466	1.459	671	282	98	510	4.812	62 %
Delež investicij v prihodkih (%)	5,0	5,6	11,8	7,3	6,3	7,8	6,2	11,1	7,7	137 %

AKCIJSKI NAČRT »MADE IN SLOVENIA 2035«

3.

(POVZETEK STRATEGIJE)

3.1 STRATEŠKE USMERITVE PO KLJUČNIH GOSPODARSKIH PODROČJIH

3.1.1 TRAJNOSTNA MOBILNOST

— Pomen za gospodarstvo:

Avtomobilski sektor ustvarja 8 % prihodkov in 15 % izvoza slovenskega gospodarstva – s prihodki v višini 12 milijard EUR ter približno 66.000 zaposlenimi. Dodana vrednost na zaposlenega znaša 59.000 EUR, kar je 8 % pod povprečjem slovenskega gospodarstva. Gre za eno najbolj izvozno usmerjenih panog (75 % izvoza prihodkov avtomobilskega sektorja), ki je ključna za vključevanje v globalne verige vrednosti in razvoj visokotehnoloških rešitev. Avtomobilska industrija predstavlja panogo z visoko stopnjo inovativnosti, velikimi vlaganji v raziskave in razvoj, vse hitrejšim razvojem zaradi močne azijske konkurence ter z uvajanjem digitalizacije in novih tehnologij v proizvodne in poslovne procese.

— Dolgoročni izzivi:

- Prilagoditev panoge na električno mobilnost in stroške okoljske zahteve.
- Povečanje produktivnosti in optimizacija stroškov ob hkratnem boju s kitajsko konkurenco.

Ključne ovire se kažejo v davčnem bremenu dela, togi davčni zakonodaji, visokih stroških energentov, omejenemu dostopu do ključnih surovin ter pomanjkanju strokovnjakov za nove tehnologije.

— Strateške usmeritve:

- Prehod na brezogljivično mobilnost (električni pogoni, baterijske komponente, lahki materiali, vodik).
- Razvoj pametnih vozil z naprednimi krmilnimi sistemi in povezljivostjo.
- Povečanje deleža končnih produktov z višjo dodano vrednostjo.
- Tehnološka preobrazba v pametne ter energetske učinkovite proizvodne in poslovne procese.
- Krepitev domačih grozdov dobaviteljev in vključevanje v nove globalne vrednostne verige.

— Časovnica izvedbe razvojnih faz:

- 2026–2030: razvoj novih kompetenc in produktov
- 2031–2035: širitev proizvodnih kapacitet in internacionalizacija

Viri financiranja: nacionalni sklad za konkurenčnost, European Union Important Project of Common European Interest on Batteries (EU IPCEI Batteries), tehnološko-inovacijski sklad, sredstva podjetij

Ocena potrebnih sredstev: 2,3 milijarde EUR

— Pomen za gospodarstvo:

Elektroindustrija ustvari 8,3 % prihodkov in šestino izvoza slovenskega gospodarstva – s prihodki v višini 12,4 milijarde EUR ter približno 55.000 zaposlenimi. Dodana vrednost na zaposlenega znaša blizu 60.000 EUR, kar je 6 % pod povprečjem slovenskega gospodarstva. Gre za panogo z izjemno izvozno usmerjenostjo (80 %), ki je močno povezana z drugimi ključnimi panogami in je uvrščena med strateško najpomembnejše sektorje. Elektroindustrija ima ključno podporno vlogo pri razvoju številnih drugih industrijskih sektorjev, saj dobavlja kritične komponente in rešitve za avtomobilsko industrijo, energetiko, gradbeništvo, informacijsko tehnologijo ter medicinsko opremo, s čimer neposredno vpliva na inovacijsko sposobnost in konkurenčnost širšega gospodarstva.

— Dolgoročni izzivi:

- Tehnološka preobrazba v pametno proizvodnjo.
- Tekmovanje z globalnimi konkurenti, ki uživajo večje ekonomije obsega (predvsem v Aziji).
- Kadrovske primanjkljaje, zlasti na področjih digitalizacije in umetne inteligence.

— Strateške usmeritve:

- Vlaganja v nove, inovativne produkte in tehnologije npr. na področju elektrifikacije;
- Krepitev trženjskih funkcij za gradnjo lastnih blagovnih znamk;
- Avtomatizacija in dodatna integracija AI v procese.

— Časovnica izvedbe razvojnih faz:

- 2026–2028: razvoj produktov in pilotni projekti
- 2029–2035: množična implementacija in širitev trgov

Viri financiranja: nacionalni sklad za konkurenčnost, Digital Europe, Horizon Europe, sredstva podjetij

Ocena potrebnih sredstev: 2,9 milijarde EUR

— Pomen za gospodarstvo:

Farmacevtski in biotehnološki sektor (SKD 21) ustvari 2,7 % prihodkov in 5,9 % izvoza slovenskega gospodarstva – z več kot 4 milijardami EUR prihodkov ter več kot 13.500 zaposlenimi. Dodana vrednost na zaposlenega znaša 122.000 EUR, kar je za 90 % nad slovenskim povprečjem. Sektor velja za tehnološko najnaprednejšo panogo, saj združuje razvoj, proizvodnjo in komercializacijo kemijsko sintetiziranih učinkovin ter bioloških zdravil, pridobljenih s pomočjo rekombinantne DNK, ki jih dopolnjujejo nove tehnološke platforme kot npr. celične in genske terapije (C&G), radioligandi (RLT) in terapije na osnovi interferenčnih RNK (xRNK), bioloških zdravil in personalizirani medicini. Trenutno je v teku za več kot 2 milijardi EUR naložb, z obeti visokih prihodnjih investicij in potrebo po vsaj 500 novih zaposlitvah letno. S tem se sektor uvršča med ključne gonilnike slovenskega gospodarstva z najvišjim potencialom. Za uresničitev tega potenciala je nujna aktivna podpora države in deležnikov, da Slovenija postane ena najprivlačnejših evropskih destinacij za raziskave, razvoj, proizvodnjo in investicije v farmacijo in biotehnologijo ter okrepi svojo globalno vlogo.

— Dolgoročni izzivi:

- Veliko pomanjkanje visoko usposobljenih kadrov za potrebe panoge.
- Podfinanciranost raziskav in razvojne infrastrukture.
- Zapletena birokracija in počasni postopki države.
- Premajhna mednarodna prepoznavnost Slovenije kot lokacije za biotehnološke investicije.

Ključno je sprejeti ukrepe za generiranje in zadrževanje kadrov, privabljanje tujih visoko usposobljenih kadrov v Slovenijo, povečanje vlaganj v raziskave in infrastrukturo ter poenostavitev regulative.

— Strateške usmeritve:

- Utrditev Slovenije kot visoko konkurenčne in trajnostne lokacije za razvoj in proizvodnjo klasičnih zdravil (male molekule).
- Razvoj in proizvodnja inovativnih in podobnih bioloških zdravil in personalizirane medicine ter drugih biotehnoloških proizvodov.
- Raziskave in razvoj na področju biotehnologije in vzpostavitev biotehnoloških platform za raziskave, razvoj in proizvodnjo.
- Digitalizacija, avtomatizacija in robotizacija procesov in logistike.
- Internacionalizacija biotehnologije in večja prisotnost na tujih trgih.

— Časovnica izvedbe razvojnih faz:

- 2026–2030: izboljšanje R&R ter proizvodne infrastrukture in naložbe v nove kapacitete.
- 2031–2035: komercializacija inovacij in globalna širitev.

Viri financiranja: IPCEI Health, Circular Bio-based Europe Joint Undertaking (CBE JU), nacionalni sklad za konkurenčnost, tehnološko-inovacijski sklad, sredstva podjetij

Ocena potrebnih sredstev: Za izvedbo do leta 2035 načrtovanih investicij, vrednih 3 milijarde EUR, se pričakuje podpora države v višini vsaj 950 milijonov EUR

— Pomen za gospodarstvo:

Področje logistike in gradbeništva skupaj ustvarita 14,4 % prihodkov in 10,3 % izvoza slovenskega gospodarstva – s prihodki v višini 20 milijard EUR ter približno 108.000 zaposlenimi. Dodana vrednost na zaposlenega znaša 60.000 EUR, kar je nekoliko pod povprečjem slovenskega gospodarstva. Logistika je ključna za povezovanje Slovenije z mednarodnimi trgi ter z regijo Srednje in Vzhodne Evrope. Gradbeništvo pa ima osrednjo vlogo pri razvoju učinkovite prometne, stanovanjske in druge infrastrukture ter zagotavlja stabilnost tudi v kriznih obdobjih.

— Dolgoročni izzivi:

- Digitalizacija, zeleni prehod in pomanjkanje kadrov ostajajo glavni izzivi panoge.
- Potrebna so vlaganja v digitalizacijo procesov, pametno infrastrukturo, avtomatizacijo in povezovanje z globalnimi trgi.

Glavni ukrepi države vključujejo pripravo srednjeročnega investicijskega načrta do 2035, zagotavljanje stabilnega financiranja javnih investicij v višini 2,5 odstotka BDP, ustanovitev državnega urada za gradbeništvo in državne investicijske družbe, oblikovanje paritetnega sklada ter razvoj kritične infrastrukture na načelih odpornosti, trajnosti in digitalizacije.

— Strateške usmeritve:

- Digitalizacija logistike in uvedba pametnih sistemov za sledenje. Digitalizacija z uvedbo umetne inteligence v procesih projektiranja, operativne gradnje, upravljanja in vzdrževanja gradbenih projektov.
- Zeleni logistični koridorji in trajnostni transportni sistemi. Razvoj multimodalnih vozlišč in optimizacija dobavnih poti.
- Pospešeni razvoj »zelenega« gradbeništva na osnovi večkratne uporabe gradbenih materialov, uporabe novih trajnostnih materialov in zmanjšanja uporabe ogljične energije.

— Časovnica izvedbe razvojnih faz:

- 2026–2029: razvoj digitalnih platform in infrastrukture
- 2030–2035: uvedba trajnostnih rešitev

Viri financiranja: kohezijski sklad EU, državni proračun, Digital Europe, nacionalni sklad za konkurenčnost, Eko sklad, sredstva podjetij

Ocena potrebnih sredstev: 2,4 milijarde EUR

— Pomen za gospodarstvo:

Panoga ustvari 7,6 % prihodkov in 13 % izvoza slovenskega gospodarstva – s prihodki v višini 10,5 milijard EUR ter približno 43.000 zaposlenimi. Dodana vrednost na zaposlenega znaša 64.000 EUR, kar je nad povprečjem slovenskega gospodarstva. Industrija materialov je ključna za večjo strateško avtonomijo Evrope na področju materialov. Primarni industrijski materiali predstavljajo surovinsko osnovo za vse ostale industrijske panoge v Sloveniji in Evropi. Gre za kritične materiale za razvoj, proizvodnjo in uporabo nizkoogljičnih materialov in tehnologij, ki so osrednjega pomena za izvedbo zelenega prehoda. Pomembni so tudi v obrambni in vesoljski industriji. Sektor mora biti med prvimi, ki uspešno izvede zeleni prehod v skladu z EU industrijsko strategijo.

— Dolgoročni izzivi:

- Visoki stroški energije in zahteve po razogljičenju terjajo inovativne rešitve.
- Nujna sta vzpostavitev in razvoj trga sekundarnih surovin ter povečanje učinkovitosti proizvodnje.

Ključni dejavniki so čim večja izkoriščenost kapacitet, razpršenost proizvodnih programov na različne industrije in razvoj produktov z novimi lastnostmi, ki omogočajo diferenciacijo od azijske konkurence.

— Strateške usmeritve:

- Razvoj trajnostnih in recikliranih materialov ter tehnološki preboj pri ponovni uporabi in reciklaži materialov.
- Razvoj novih materialov, ki lahko nadomestijo redke zemlje in zmanjšujejo odvisnost od majhnega števila tujih dobaviteljev.
- Industrijsko uveljavljanje krožnih poslovnih modelov.
- Povečanje vloge slovenske (nišne) industrije materialov v mednarodnih dobavnih verigah, prispevek h krepitvi samozadostnosti EU na področju materialov.

— Časovnica izvedbe razvojnih faz:

- 2026–2028: raziskave in pilotni projekti
- 2029–2035: industrijska implementacija krožnih rešitev

Viri financiranja: EU Green Deal, Horizon Europe, nacionalni sklad za konkurenčnost, tehnološko-inovacijski sklad, sredstva podjetij

Ocena potrebnih sredstev: 980 milijonov EUR

— Pomen za gospodarstvo:

Panoga ustvari 2,6 % prihodkov in 2,2 % izvoza slovenskega gospodarstva – s prihodki v višini 3,8 milijard EUR ter približno 17.600 zaposlenimi. Dodana vrednost na zaposlenega znaša 53.000 EUR v kmetijskih družbah in 56.000 EUR v živilskih družbah, kar ostaja pod povprečjem celotnega gospodarstva. Sektor je ključen za strateško prehransko avtonomijo in razvoj trajnostnega kmetijstva. Napredki v biotehnologiji in znanosti o materialih omogočajo razvoj novih živil, inovativnih embalažnih rešitev in uporabo stranskih proizvodov v krožnem gospodarstvu. Sektor ima velik multiplikativni učinek na celotno gospodarstvo.

— Dolgoročni izzivi:

- Podnebne spremembe, spreminjajoče se prehranske navade in vse strožje okoljske zahteve.
- Digitalna preobrazba procesov in ohranjanje kmetijskih zemljišč.
- Odpornost proti krizam, pomanjkanju kadrov in zahtevni regulativi.

Ključno je vlaganje v trajnostne tehnologije, trajnostno upravljanje naravnih virov in povečanje samooskrbe.

— Strateške usmeritve:

- Krepitev prehranske varnosti in samooskrbe.
- Izgradnja naprednih proizvodnih kapacitet (z investicijami v visokotehnološke rastlinjake, hleve, predelovalne in skladiščne kapacitete, namakalne sisteme ter zaščito pred podnebnimi tveganji), zaščita kmetijskih zemljišč in zagotovitev manjkajočih surovin.
- Digitalizacija kmetijstva, proizvodnje živil in pijač in uvajanje preciznih tehnologij.
- Razvoj trajnostnih in regionalno usmerjenih agroživilskih verig.

— Časovnica izvedbe razvojnih faz:

- 2026–2029: izgradnja potrebne infrastrukture in digitalna preobrazba
- 2030–2035: odprava vrzeli v sektorskih verigah, razvoj odpornih in regionalnih agroživilskih sistemov

Viri financiranja: intervencije iz Strateškega načrta SKP za RS za obdobje 2023–2027, nacionalni sklad za konkurenčnost, sredstva podjetij, sredstva lokalnih skupnosti

Ocena potrebnih sredstev: 1 milijarda EUR

— Pomen za gospodarstvo:

Lesnopredelovalna panoga ustvari 1,1 odstotka prihodkov in 1,3 odstotka izvoza slovenskega gospodarstva – s prihodki v višini 1,6 milijarde EUR ter približno 10.600 zaposlenimi. Dodana vrednost na zaposlenega znaša 50.000 EUR, kar je 22 odstotkov pod povprečjem slovenskega gospodarstva. Les je strateška surovina za trajnostno gradbeništvo in pohištvo ter pomemben dejavnik krožnega gospodarstva. V tem modelu se lahko les ponovno uporabi, reciklira ali predela v energijo, s čimer se zmanjšujejo odpadki in povečuje učinkovitost virov. Poleg tega les veže ogljikov dioksid, zmanjšuje ogljični odtis gradbenih materialov in krepi lokalno gospodarstvo.

— Dolgoročni izzivi:

- Počasni gradbeni postopki in pomanjkanje celovite strategije zavirajo rast.

Ključni so večja podpora reciklaži lesa, pospešena digitalizacija in razvoj novih trgov.

— Strateške usmeritve:

- Razvoj unikatnih in po naročilu narejenih izdelkov iz lesa z visoko dodano vrednostjo.
- Razvoj kombinacije materialov, ki vključujejo les kot estetski element za različne industrije.
- Digitalizacija proizvodnje in uvedba pametnih obratov.
- Krožni modeli uporabe lesne biomase.

— Časovnica izvedbe razvojnih faz:

- 2026–2028: vzpostavitev lokalnih verig
- 2029–2035: širitev proizvodnih kapacitet

Viri financiranja: nacionalni sklad za konkurenčnost, kohezijski sklad EU, sredstva podjetij

Ocena potrebnih sredstev: 130 milijonov EUR

— Pomen za gospodarstvo:

IKT panoga ustvari 3,3 % prihodkov in 2,9 % izvoza slovenskega gospodarstva – s prihodki v višini 4,6 milijarde EUR ter približno 22.800 zaposlenimi. Dodana vrednost na zaposlenega znaša 90.000 EUR, kar je za 40 % nad povprečjem slovenskega gospodarstva. Panoga ima velik sistemski vpliv na dolgoročno konkurenčnost in odpornost celotnega gospodarstva, saj je ključna za digitalno preobrazbo slovenskega gospodarstva.

— Dolgoročni izzivi:

- Odprava pomanjkanja IKT strokovnjakov ter vzpostavitev tesnejše razvojne povezanosti z gospodarstvom in globalnimi vrednostnimi verigami.
- Krepitev IKT sektorja kot hrbtenice slovenske digitalne suverenosti ter ključnega dejavnika rasti, produktivnosti, konkurenčnosti in odpornosti gospodarstva.
- Preoblikovanje poslovnega modela v razvoj lastnih produktov z visoko dodano vrednostjo ter globalno uveljavitev slovenskega IKT sektorja.
- Vzpostavitev suverenih digitalnih infrastruktur kot temelja tehnološke odpornosti, kibernetске varnosti in strateške avtonomije države.

Ključne potrebe panoge zajemajo okrepitev digitalne infrastrukture, izboljšanje kibernetске varnosti in vključevanje v globalne verige vrednosti ter preoblikovanje poslovnega modela v razvoj lastnih produktov z visoko dodano vrednostjo ter globalno uveljavitvijo slovenskega IKT sektorja.

— Strateške usmeritve:

- Spodbuditi hitro rast števila IKT strokovnjakov z boljšim povezovanjem izobraževalnega sistema in gospodarstva.
- Krepitev IKT kot nosilca digitalne suverenosti in pospeševalca gospodarske rasti.
- Spodbujanje produktno usmerjenih inovacij in internacionalizacije digitalnih rešitev.
- Razvoj varnih, zanesljivih in suverenih digitalnih infrastruktur.

— Časovnica izvedbe razvojnih faz:

- 2026–2028: razvoj inovativnih rešitev in produktivizacija, preobrazba poslovnih modelov v lastne produkte, število IKT strokovnjakov
- 2029–2035: izgradnja suverene digitalne infrastrukture, globalna komercializacija, razvoj domenskih rešitev

Viri financiranja: Digital Europe, Horizon, nacionalni sklad za konkurenčnost, tehnološko-inovacijski sklad, projekti dvojne rabe (NATO, DIANA ipd.), sredstva podjetij

Ocena potrebnih sredstev: 4,9 milijarde EUR

3.2 KLJUČNI UKREPI ZA IZVEDBO STRATEGIJE

Uspešen odziv gospodarstva na globalne tehnološke in geopolitične izzive ni mogoč brez **aktivne podporne vloge države**.

Ob zavedanju teh izzivov mora država, da bi dosegla dolgoročno konkurenčnost ter strateško avtonomijo slovenskega in evropskega gospodarstva, zagotoviti podporno okolje z ustreznim naborom sistemskih in sektorsko specifičnih ukrepov ter del potrebnih finančnih sredstev za načrtovano preobrazbo slovenskega gospodarstva.

V tem delu je naveden nabor potrebnih **sistemskih in sektorsko specifičnih ukrepov**, ki so zaradi večje preglednosti združeni v devet horizontalnih področij podpornega okolja države.

Ukrepi so razdeljeni na:

- kratkoročne ukrepe, nujne za takojšnje povečanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva,
- dolgoročne razvojne ukrepe, ključne za uspešno preobrazbo slovenskega gospodarstva ter za njegovo dolgoročno odpornost, trajnostnost in konkurenčnost.

3.2.1 DAVČNO OKOLJE

A. Ukrepi za povečanje konkurenčnosti

1. Postopno znižanje statutarne stopnje davka od dohodkov pravnih oseb (DDPO) na 15 % do leta 2030 ter uvedba ničelne stopnje za startupe v prvih petih letih po ustanovitvi.
2. Ukinitev 5. dohodninskega razreda in znižanje stopnje v 4. dohodninskem razredu z 39 % na 36 %.
3. Ponovna uveljavitev neomejene možnosti prenosa davčne izgube za 100 % davčne osnove (4. odstavek 35. člena Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb – ZDDPO-2) ali pa podaljšanje s 5 na najmanj 10 let.
4. Razširitev olajšave za investiranje tudi na osnovna sredstva v pretežno storitvenih dejavnostih ter možnost pospešene amortizacije za vlaganja v OVE in lokalne vire surovin.
5. Avtomatsko usklajevanje dohodninskih lestvic in olajšav z rastjo povprečne bruto plače.
6. Postopnost pri uvajanju prispevka za dolgotrajno oskrbo.
7. Postopen dvig splošne dohodninske olajšave na 7.500 EUR.
8. Ugodnejša dohodninska obravnava pri napotениh delavcih.
9. Sprememba pri obdavčitvi opcij.
10. Davčne olajšave pri vložku in izstopu iz startup in scaleup podjetja.

B. Razvojni ukrepi

11. Uvedba razvojne kapice na vse socialne prispevke pri 2,5-kratniku povprečne plače (6.000 EUR) do 2030; v začetni fazi (s 1. 1. 2027) se kapica uveljavi pri 4-kratniku povprečne plače (9.600 EUR).
12. Ugodnejša davčna obravnava holdinških družb.
13. Poenostavljena oblika uveljavljanja davčnih olajšav za manjše subjekte.
14. Diferenciacija stopnje davka od dohodkov pravnih oseb (DDPO) med majhnimi in velikimi subjekti.

C. Sektorski ukrepi

15. Izenačitev davkov in prispevkov za kmetijska podjetja in kmetije – fizične osebe.
16. Uvedba vavčerjev tudi za pravne osebe za osebno dopolnilno delo v kmetijstvu (trenutno na voljo le fizičnim osebam).

3.2.2 KONKURENČNE CENE ENERGIJE

A. Ukrepi za povečanje konkurenčnosti

1. Zagotovitev konkurenčne cene električne energije za velike porabnike (na osnovi polne lastne cene slovenskega elektroenergetskega sistema; z uveljavitvijo dolgoročnih zakupov).
2. Znižanje trošarine, prispevkov OVE in SPTE za negospodinjske odjemalce.
3. Ciljne podpore za zeleno preobrazbo podjetij.

B. Razvojni ukrepi

4. Spremenjen model obračunavanja CO₂ kuponov.
5. Podpora termični izrabi odpadkov in kogeneraciji.

C. Sektorski ukrepi

6. Vzpostavitev podporne sheme za reinjekcijske vrtine, po vzoru podpornih mehanizmov za sončne in vetrne elektrarne.
7. Oblikovanje podporne sheme za proizvodnjo električne energije iz bioplina in biometana.

3.2.3 DOSTOP DO FINANCIRANJA

A. Ukrepi za povečanje konkurenčnosti

1. Vzpostavitev stabilnega in predvidljivega financiranja RRI za podjetja.
2. Razvoj raznolikih ciljno usmerjenih finančnih instrumentov za različne razvojne faze podjetij.
3. Vključitev podjetij s srednjo tržno kapitalizacijo (angl. mid-cap) in okrepljena podpora večjim podjetjem.
4. Vzpostavitev ciljno usmerjenega mehanizma sofinanciranja opreme in uporabe raziskovalno-inovacijske infrastrukture.
5. Poenostavitev razpisnega sistema za podjetja.
6. Nove sheme financiranja za odpravo regionalnih razlik in razvoj strateških tehnologij.

B. Razvojni ukrepi

7. Zagotovitev celovite politike spodbujanja domačih in tujih investicij.
8. Vzpostavitev nacionalnega tehnološko-inovacijskega sklada.

C. Sektorski ukrepi

9. Dvig višine pomoči v okviru ukrepov Strateškega načrta Skupne kmetijske politike z 800.000 na 3.000.000 EUR za področje kmetijstva ter poenotenje pomoči s sosednjimi državami (Hrvaška, Madžarska) glede višine oziroma odstotka sofinanciranja za isto dejavnost.
10. Preusmeritev javnih razpisih z malih in srednjih podjetij na podjetja, ki imajo potencial in projekte; večji poudarek tudi velikim podjetjem, ki so strateško pomembna za razvoj kmetijstva in živilstva v Sloveniji.
11. Ciljno usmerjena podpora večjim produktivnim kmetijskim gospodarstvom, ki proizvajajo surovine za trg.
12. Dvig odstotka pomoči za vire, namenjene podjetjem za predelavo kmetijskih pridelkov, in izboljššan dostop do sredstev tudi za podjetja, ki se nahajajo na območjih t. i. belih lis.

3.2.4 INTERNACIONALIZACIJA

A. Ukrepi za povečanje konkurenčnosti

1. Implementacija poslovnega modela »Rainbow Treasure Business Connections« kot systemskega pristopa k podpori internacionalizacije podjetij.
2. Vzpostavitev sistema »Export Radar« – sistem zgodnjega zaznavanja poslovnih priložnosti na tujih trgih za mala in srednje velika podjetja (MSP).
3. Uvedba programa »Pospeševalnik izvoza 2.0« kot obvezne priprave za gospodarske delegacije.
4. Vzpostavitev standardiziranega in operativno učinkovitega protokola sodelovanja med ključnimi akterji internacionalizacije slovenskega gospodarstva ter zagotovitev ustreznih virov financiranja za izvajanje skupnih mednarodnih aktivnosti.

B. Razvojni ukrepi

5. Aktivnosti vlade za vključitev Slovenije v ključne nove globalne verige vrednosti.
6. Aktivnosti vlade za vzpostavitev Slovenije kot regionalnega centra za inovativno in trajnostno (zeleno) internacionalizacijo.

3.2.5 UČINKOVITOST DRŽAVE

A. Ukrepi za povečanje konkurenčnosti

1. Sorazmerna implementacija potrošniške zakonodaje EU za ohranitev konkurenčnosti podjetij.
2. Programa za debirokratizacijo z namenom zmanjšanja administrativnih ovir za 25 % do 2028 in za 40 % do 2032.
3. Prenova plačnega modela v gospodarstvu.
4. Podpora startupom s spremembo Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1).

B. Razvojni ukrepi

5. Vzpostavitev pravne podlage za trajno sofinanciranje zbornično specifičnih nalog, ki so v javnem interesu.
6. Zagotovitev konkurenčne, prijazne in pravočasne implementacije evropske zakonodaje v slovenski pravni red.
7. Pohitritev in poenostavitev pomembnih upravnih postopkov.
8. Poenostavitev prostorskega načrtovanja.

C. Sektorski ukrepi

9. Poenostavitev razpisnih postopkov javnih zavodov za prehrano z obvezno uporabo Kataloga živil za javno naročanje.
10. Prevetritev zahtev za varovana območja (npr. Natura 2000) in jasnejše umeščanje kmetijstva ter proizvodnje živil in pijač v občinske prostorske načrte (OPN).
11. Uskladitev zakonodaje glede dobrobiti živali, okolja in prehrane na ravni EU.

3.2.6 ZNANOST IN INOVACIJE

A. Ukrepi za povečanje konkurenčnosti

1. Večja vključenost gospodarstva v posodobitev prednostnih raziskovalnih področij nove strategije pametne specializacije.
2. Nameniti vsaj polovico sredstev za izvajanje inovacijske dejavnosti v gospodarstvu v okviru ZZrID (0,25 % BDP) iz integralnih sredstev.
3. Vzpostavitev sistema za merjenje učinkov s ciljem oblikovanja razvojnih politik in finančnih instrumentov.
4. Spodbuditev večjih vlaganj v prebojne in tvegane inovacije prek tehnološko-inovacijskega sklada.
5. Vzpostavitev nacionalnega sklada za konkurenčnost kot ključnega centralnega finančnega instrumenta države.

B. Razvojni ukrepi

6. Vzpostavitev novega modela sodelovanja gospodarstva s pisarnami za prenos znanja in kreativnim sektorjem.
7. Krepitev interdisciplinarnih kompetenc.
8. Program 2.000 mladih raziskovalcev za gospodarstvo – do leta 2030 vključiti 1.000, do leta 2035 pa 2.000 raziskovalcev.

C. Sektorski ukrepi

9. Vzpostavitev Tehnološkega parka za biotehnologijo z možnostjo najemamodularnih laboratorijev ter Inovacijskega centra slovenske avtomobilske industrije.

3.2.7 DIGITALNE TEHNOLOGIJE

A. Ukrepi za povečanje konkurenčnosti

1. Pozicioniranje digitalizacije kot ključnega elementa produktivnosti, inovativnosti in konkurenčnosti gospodarstva in družbe.
2. Vzpostavitev digitalno-inovacijskih demo centrov za MSP.
3. Uvedba obveznega predmeta Računalništvo in informatika v OŠ in SŠ.
4. Vzpostavitev nacionalnega kompetenčnega centra za kibernetско varnost (do 2027).
5. Vzpostavitev podpornega digitalnega centra za razumevanje zakonodaje in regulative (Digital Legal Hub).
6. Okrepitev podpore MSP pri digitalnem prehodu.

B. Razvojni ukrepi

7. Vzpostavitev slovenskega podatkovnega prostora za industrijo.

C. Sektorski ukrepi

8. Pospešena digitalizacija javnega sektorja in storitev za gospodarstvo.

3.2.8 KADRI

A. Ukrepi za povečanje konkurenčnosti

1. Vzpostavitev nacionalne platforme za napovedovanje potreb po kadrih in kompetencah.
2. Povečanje vpisnih mest na področjih s strukturnim primanjkljajem zaposlenih.
3. Sofinanciranje plač mladih raziskovalcev v gospodarstvu ter davčne spodbude za zaposlitev inženirjev in doktorjev znanosti.
4. Uvedba mikrodokazil za potrjevanje specifičnih kompetenc.
5. Povečanje sredstev za programe prekvalifikacij in usposabljanj za zaposlene in brezposelne.
6. Poenostavitev zaposlovanja tujcev.

B. Razvojni ukrepi

7. Vzpostavitev tesnejšega sodelovanja med gospodarstvom in izobraževalnim sistemom.
8. Oblikovanje nacionalne strategije za aktivacijo celotnega človeškega potenciala.

9. Dvig učinkovitosti študijskega procesa.

C. Sektorski ukrepi

10. Promocija poklicev v kmetijstvu in živilstvu ter podpora izobraževanju za živilske poklice.

3.2.9 STARTUPI IN INOVATIVNE TEHNOLOGIJE

A. Ukrepi za povečanje konkurenčnosti

1. Vzpostavitev enotne definicije startup podjetja in javnega registra startupov.
2. Krepitev podpornega okolja in povezovanja ekosistema startupov.
3. Davčna razbremenitev za pospešitev rasti in razvoja inovativnih startup podjetij v zgodnji fazi razvoja.
4. Uvedba davčnih olajšav za vlaganja v startupe, po vzoru dobro delujočih shem davčnih olajšav v Veliki Britaniji.
5. Reforma zakonodaje in uvedba nove pravnoorganizacijske oblike za startupe (EU Inc. ali Vitka d. d.) – z nizkimi kapitalskimi zahtevami, poenostavljenimi postopki za dokapitalizacijo in delniškimi opcijami.
6. Postavitev temeljev za komercializacijo znanja in močnejše povezovanje inovacij z gospodarstvom.
7. Ustrezna davčna ureditev za opsijsko nagrajevanje zaposlenih v startupih in scaleupih.

B. Razvojni ukrepi

8. Pospešena rast poslovanja (skaliranje) in internacionalizacija – vzpostavitev celovitega podpornega okolja: dostop do tveganega kapitala, industrijska partnerstva, razvoj talentov in povezovanja z globalnimi inovacijskimi centri.
9. Razvoj talentov na področju globoke tehnologije (angl. deep-tech) za podporo tehnološko zahtevnim startupom.

3.3 NAČRTOVANE NALOŽBE V RAZVOJ (2026–2035): 19 MILIJARD EVROV

Slovenska podjetja na ključnih področjih do leta 2030 načrtujejo skupno 9,5 milijarde EUR investicij, kar bo pomembno spodbudilo razvoj in konkurenčnost slovenskega gospodarstva.

Največji delež investicij bo namenjen IKT (2,5 milijardi EUR oz. 26 % vseh načrtovanih investicij zajetih sektorjev), sledita farmacija in biotehnologija (1,5 milijarde EUR investicij oz. 15 %) ter elektroindustrija (1,4 milijarde EUR oz. 15 %). Pomembno vlogo imajo tudi logistika in gradbeništvo (1,2 milijardi EUR oz. 13 %) ter trajnostna mobilnost (1,1 milijarde EUR oz. 12 %), medtem ko bo v industrijo materialov vloženi 489 milijonov EUR (5 %), v pridelavo hrane 501 milijon EUR (5 %) ter v lesno industrijo 66 milijonov EUR (1 %). Preostali del investicij predstavlja razvoj novih tehnologij, kjer je predvidenih 750 milijonov EUR (8 %) investicij.

Naložbe bodo usmerjene predvsem v širitev proizvodnje (26 %), razvoj novih procesov (24 %) in razvoj novih produktov (21 %), pomemben del pa tudi v digitalizacijo proizvodnje (21 %).

Preostali del investicij je namenjen razvoju kadrov (8 %), ki ostaja relativno najmanjši segment, kar lahko predstavlja potencialno tveganje za uspešno izvedbo vseh drugih načrtovanih investicij.

NAČRTOVANA VREDNOST INVESTICIJ DO 2030 (MIO EUR):	ELEKTRO INDUSTRIJA	TRAJNOSTNA MOBILNOST	FARMACIJA & BIOTEHNOLOGIJA	LOGISTIKA & GRADBENIŠTVO	MATERIALI & KROŽNO GOSP.	KMETIJSTVO IN PROIZVODNJA ŽIVIL TER PIJAČ	LESNOPRE- DELOVALNA INDUSTRIJA	IKT PANOGA	NOVE TEHNOLOGIJE	SKUPAJ
Razvoj novih produktov	413	185	400	84	192	38	14			1.326
Razvoj novih procesov	192	403	300	336	68	104	10			1.412
Širitev proizvodnje	575	374	400	84	156	260	14			1.863
Digitalizacija proizvodnje	127	84	250	630	57	78	16			1.242
Razvoj kadrov	146	89	150	84	16	21	12			517
Skupaj	1.452	1.135	1.500	1.218	489	501	66	2.479	750	9.590
do 2035	2.904	2.270	3.000	2.436	978	1.001	132	4.959	1.500	19.180

Do leta 2035 naj bi se znesek investicij podjetij podvojil in dosegel skupno 19 milijard EUR lastnih investicij, kar predstavlja enega največjih razvojnih impulzov v zgodovini slovenskega gospodarstva.

Glavni vir financiranja bodo zasebna sredstva podjetij (14 milijard EUR), ki jih bodo dopolnjevala evropska sredstva (2,25 milijarde EUR), nacionalni sklad za konkurenčnost (2 milijardi EUR) in tehnološko-inovacijski sklad (750 milijonov EUR).

PREDVIDENA STRUKTURA VIROV FINANCIRANJA DO 2035

VIR FINANCIRANJA

Nacionalni sklad za konkurenčnost (NSK)
Tehnološko inovacijski sklad (TIS)
EU sredstva (Green Deal, Horizon, IPCEI, itd.)
Zasebna sredstva podjetij in ostali viri

Predvidena višina sredstev

2,0 milijardi EUR
750 milijonov EUR
2,250 milijarde EUR
14 milijard EUR

SKUPAJ

19 milijard EUR

3.4 ČASOVNICA IMPLEMENTACIJE STRATEGIJE

Slovenija nujno potrebuje **nov državni gospodarski program**, sprejet z ustreznim družbenim konsenzom, ki bo začrtal jasne smernice in podpirne ukrepe za gospodarstvo v novih okoliščinah. EU se je znašla v globoki stagnaciji, ki je posledica izgube tehnološke konkurenčnosti v primerjavi s Kitajsko ter trajne energetske krize zaradi vojne v Ukrajini in odvisnosti od uvoza fosilnih goriv, zato moramo **takoj začeti izvajati razvojne ukrepe za izboljšanje konkurenčnosti**. Vsako **odlašanje** pri tem lahko vodi **v trajno izgubo konkurenčnosti in deindustrializacijo**.

Hkrati s sprejemom strategije mora vlada **vzpostaviti tudi ključne finančne instrumente (nacionalni sklad za konkurenčnost, tehnološko-inovacijski sklad)**, prek katerih bo ciljno usmerjeno podpirala ključne gospodarske sektorje in razvojne projekte podjetij. Hitrost priprave in izvedbe je ključnega pomena, na kar opozarja tudi Mario Draghi v svojem poročilu o konkurenčnosti EU.

2026:

sprejem strategije
»Made in Slovenia
2035« na nacionalni
ravni s strani Vlade RS.

2026:

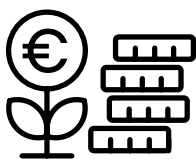
vzpostavitev
nacionalnega sklada za
konkurenčnost (NSK).

2026:

vzpostavitev
tehnološko-
inovacijskega sklada
(TIS).

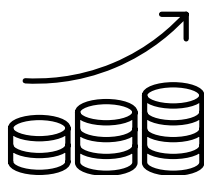
3.5 MAKROEKONOMSKI UČINKI STRATEGIJE

Izvedba ukrepov v akcijskem načrtu in gospodarskem programu »Made in Slovenia 2035«, ki ju predlaga GZS, **bo imela v obdobju 2026–2035 izrazite pozitivne učinke na slovensko gospodarstvo:**

19,2 MRD

evrov novih
investicij v
gospodarstvu,
kar pomeni v
povprečju **1,9
milijarde EUR letno**
oz. 2,8 % BDP
(2024);

48 %

povečanje
slovenskega
BDP do leta
2035 v primerjavi
z letom 2024
(multiplikator 1,7);

2 o. t.

povečanja letne
realne rasti BDP;

55.000

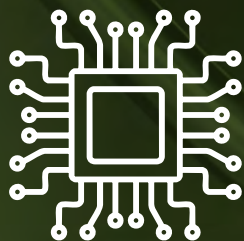
ohranjenih
delovnih mest do
leta 2035, ki bi
sicer izginila.

STRATEGIJA RAZVOJA KLJUČNIH GOSPODARSKIH PODROČIJ

4.

4.1 **ELEKTROINDUSTRIJA IN PAMETNE TOVARNE**

4.1.1 **POVZETEK**

Podjetja v slovenski elektroindustriji načrtujejo intenzivna vlaganja v razvoj novih izdelkov, digitalizacijo proizvodnje, uvajanje umetne inteligence in razširitev prisotnosti na globalnih trgih. Ključne usmeritve so diverzifikacija, avtomatizacija, vertikalna integracija ter razvoj produktov z višjo dodano vrednostjo, vključno z rešitvami za ogljično nevtralnost in izdelki za dvojno uporabo.

Za podporo tem strateškim premikom so nujni sistemski ukrepi države: stabilno in predvidljivo poslovno okolje, davčne razbremenitve, povečanje sredstev za razvojne projekte, okrepitev izobraževalnega sistema z večjim poudarkom na tehničnih poklicih ter zmanjšanje energetske-stroškovnih in administrativnih obremenitev.

Ob potencialni uresnitvi bo strategija okrepila konkurenčnost elektroindustrije, povečala izvoz, ustvarila nova delovna mesta in spodbudila tehnološko preobrazbo Slovenije. V nasprotnem primeru obstaja tveganje za izgubo razvojnega potenciala, selitev proizvodnje v tujino, padec dodane vrednosti in dolgoročno oslABLJENO strateško avtonomijo države.

4.1.2 STANJE PANOGE

Močna izvozna usmerjenost in integracija v globalne verige vrednosti

Slovenska elektroindustrija je močno vpeta v mednarodne verige vrednosti. **Več kot 80-odstotna izvozna usmerjenost** potrjuje visoko produktivnost in konkurenčnost določenih industrijskih segmentov.¹ V letu 2024 so gospodarske družbe v elektroindustriji ustvarile dobrih 12,4 milijarde EUR prihodkov in 3,3 milijarde EUR dodane vrednosti, kar predstavlja **8,9 % vseh prihodkov ter 9,6 % dodane vrednosti slovenskih družb**. V panogi je zaposlenih **več kot 55 tisoč zaposlenih** (10,2 % zaposlenih v celotnem gospodarstvu), ki so dosegali skupno **60 tisoč EUR dodane vrednosti** na zaposlenega.

12,4 MRD EUR PRIHODKOV	17 % IZVOZA
VEČ KOT 55.000 ZAPOSLENIH	NA ZAPOSLENEGA: 60.000 EUR DODANE VREDNOSTI

Tabela 1: Pomen elektroindustrije v celotnem gospodarstvu.

POSTAVKA	VREDNOST	DELEŽ / INDEKS V SKUPAJ
Čisti prihodki od prodaje (mio EUR)	12.396	8,9 %
Prihodki od izvoza (mio EUR)	9.854	16,8 %
Dodana vrednost (mio EUR)	3.318	9,6 %
Dodana vrednost na zaposl. (EUR)	59.902	94
Zaposleni	55.385	10,2 %
Investicije (mio EUR)	624	8,1 %
Delež investicij v prihodkih (%)	5,0	89

Opomba: Delež področja med gospodarskimi družbami.
Vir: SURS, lastni preračuni.

Elektroindustrijo sestavlja pet ključnih produktnih sektorjev (deleži prihodkov, 2024):

- električne naprave (73 %),
- računalniki, elektronska in optična oprema (11 %),
- popravila in montaža strojev (8 %),
- oprema za motorna vozila in prikolice (5 %) ter
- medicinska oprema (3 %).

Struktura porazdelitve zaposlenosti v elektroindustriji glede na sektor je podobna in ostaja stabilna že več let.

Elektroindustrija ima tudi ključno podporno vlogo pri razvoju številnih drugih industrijskih sektorjev, saj zagotavlja kritične komponente in rešitve za avtomobilsko industrijo, energetiko, gradbeništvo, informacijsko tehnologijo in medicinsko opremo. S tem neposredno vpliva na inovacijsko sposobnost in konkurenčnost celotnega gospodarstva.

¹ Po podatkih UMAR.

4.1.3 DOLGOROČNI IZZIVI

Ključni globalni trendi

Slovenska elektroindustrija se bo do leta 2035 spoprijemala z zahtevnimi globalnimi izzivi, ki vplivajo na vse ravni poslovanja – od tehnologije in kadrov do strateškega pozicioniranja na trgu:

- a) Deglobalizacija in geopolitična nestabilnost:** Vojne, trgovinska trenja in preoblikovanje globalnih verig povzročajo motnje v oskrbi in povpraševanju.
- b) Nepredvidljivost surovin in energentov:** Visoke in nestabilne cene surovin ter otežen dostop do strateških materialov zmanjšujejo načrtovalno varnost podjetij.
- c) Digitalizacija, umetna inteligenca, avtomatizacija:** Hitro uvajanje novih tehnologij zahteva stalna vlaganja v digitalne kompetence, opremo in prenovu procesov.
- d) Prehod iz izdelkov v storitve:** Kupci pričakujejo celostne rešitve (npr. vzdrževanje, nadgradnje, programska podpora), kar zahteva prilagoditev poslovnih modelov.
- e) Zeleni prehod in krožno gospodarstvo:** Narašča pritisk na uvajanje nizkoogljičnih rešitev, energetske učinkovitosti in snovne optimizacije v celotni dobavni verigi.
- f) Makroekonomska negotovost:** Staranje prebivalstva, gospodarsko ohlajanje in upad povpraševanja dodatno pritiskajo na stabilnost poslovanja.

Ključni strukturni izzivi slovenskega poslovnega okolja

Analiza razkriva tri temeljne izzive, iz katerih izvirajo številni simptomi, ki slabijo konkurenčnost elektroindustrije.

a) Davčna obremenitev

Visoke davčne stopnje neposredno zmanjšujejo sredstva za plače ključnega kadra in za vlaganja v razvoj. Posledično se pojavljajo:

- visoki stroški razvoja in dolgi razvojni cikli,
- zaostajanje pri razvoju kadrov in kompetenc,
- nizka dodana vrednost v verigi vrednosti, saj številna podjetja ostajajo v vlogi podizvajalcev brez lastnih končnih izdelkov ali rešitev.

b) Izobraževalni sistem in povezanost z gospodarstvom

- Izobraževalni sistem ne ustreza potrebam trga – težava je tako v pomanjkanju kadra kot v nezadostni kakovosti izobraževanja.
- Med raziskovalno-izobraževalnim sistemom in gospodarstvom je premajhna povezanost.
- Primanjkuje ustrezno usposobljene delovne sile (nizka razpoložljivost kadra s specifičnimi znanji, odhajanje mladih talentov v tujino).
- Prenos znanja in inovacij iz razvojno-izobraževalnih institucij v industrijo je premalo učinkovit.

c) Nepregledno poslovno okolje in neučinkovita regulativa

- Kompleksna in hitro spreminjajoča se zakonodaja (EU in nacionalna) onemogoča stabilno in dolgoročno načrtovanje.
- Administrativne ovire zavirajo hitrost odločanja, kar otežuje investicije in uvajanje novih tehnologij.

4.1.4 PRILOŽNOSTI DO 2035

Slovenska elektroindustrija lahko v prihodnjem desetletju izkoristi več pomembnih razvojnih priložnosti, povezanih z globalnimi spremembami in novimi potrebami trga. Mednje sodijo predvsem:

- a) **Elektrifikacija in digitalizacija** v industriji, prometu in gradbeništvu odpirata prostor za nove produkte, storitve in programsko opremo z vgrajeno kibernetsko varnostjo in IoT tehnologijami. Slovenija je na tem področju nadpovprečno konkurenčna.
- b) **Obnova in prestrukturiranje prizadetih območij** (Ukrajina, Bližnji vzhod) prinašata izvozne priložnosti, a zaradi trenutne geopolitične negotovosti in omejenih finančnih virov ostaja vprašanje, koliko jih bo Slovenija dejansko izkoristila.
- c) **Vertikalna integracija** in delna proizvodnja (npr. polizdelki) v Aziji (Kitajska, Indija, ASEAN države) omogočata boljše stroškovno upravljanje in odzivnost slovenskih podjetij.
- d) **Rast z akvizicijami in vstop na nove trge** bosta ključna za povečanje obsega in diverzifikacijo, a odprto ostaja vprašanje, od kod bo prišel potreben kapital.
- e) **Razvoj kadra in vlaganja v znanje** – s štipendijskimi shemami in spodbujanjem tehničnih poklicev lahko Slovenija okrepi bazo visoko usposobljenih strokovnjakov in s tem pridobi trajno konkurenčno prednost.

4.1.5 ODZIV PODJETIJ

Podjetja v elektroindustriji se na izzive in priložnosti odzivajo z večplastnimi usmeritvami:

- Vlaganja v razvoj novih produktov, tehnologij in proizvodnih kapacitet, pri čemer pogosto zanemarjajo trženje in strateško pozicioniranje, kar omejuje preboj iz podizvajalske vloge.
- Krepitev trženjskih in strateških funkcij, kjer ključni izziv ostaja gradnja lastnih blagovnih znamk, razvoj prodajnih kanalov in boljše razumevanje ciljnih trgov. Brez tega razvoj sam po sebi ne prinaša rasti.
- Segmentacija portfelja glede na lokacije, z delno lokalno proizvodnjo, regionalizacijo in širitvijo prisotnosti zunaj Evrope.
- Avtomatizacija in umetna inteligenca v proizvodnji prinašata potencial, a tudi tveganje ob padcu količin. Brez možnosti rasti lahko vodi v nerentabilnost (opozorilni primer: Nemčija).
- Razvoj inženirskih kompetenc je ključen za tehnološki napredek, a močno omejen zaradi kakovosti izobraževalnega sistema in šibkega prenosa znanja.
- Vlaganja v inovativne produkte in tehnologije, med drugim v:
 - nove produkte na področju elektrifikacije (predvsem mobilnost, npr. avtonomni transport, elektromotorji, elektrifikacija ladijskega in tovarnega prometa),
 - razvoj ničelnih oz. brezogljčnih tehnologij (zmanjševanje ogljičnega odtisa),
 - storitvizacijo – prehod od prodaje izdelkov k ponujanju storitev in celovitih rešitev,
 - razvoj izdelkov za dvojno (civilno in obrambno) rabo,
 - razvoj naprednih konceptov elektromotorjev brez uporabe kritičnih oz. redkih materialov,
 - razvoj IoT izdelkov in lastnih 5G omrežij.
- Vzpostavljane zanesljivih dobavnih verig za napredne polizdelke (npr. magneti iz redkih zemelj), kar je izvedbeno zelo zahtevno brez sistemske podpore in strateških partnerstev.
- Optimizacija portfelja in poslovnih procesov za nižje fiksne stroške, manj kompleksnosti in večjo produktivnost, tudi v podpornih (posrednih) dejavnostih.
- Digitalizacija proizvodnje z uvajanjem adaptivnih in napovednih sistemov, razvojem digitalnih izdelkov in učinkovitejšim upravljanjem podpornih funkcij.
- Razvoj produktov v podporo zelenemu prehodu z osredotočenostjo na komponente in rešitve, ki pripomorejo k razogljičenju industrije in energetike, vključno z možnostmi sodelovanja pri projektih z dvojno (civilno in obrambno) rabo v okviru evropskih partnerstev.

4.1.6 NAČRTOVANE NALOŽBE PODJETIJ

Do leta 2030 naj bi slovenska elektroindustrija investirala **skupno 1,45 milijarde EUR, do leta 2035 pa še dodatnih 1,37 milijarde EUR**. Največji delež investicij bo namenjen razvoju novih produktov in širitvi proizvodnje, kar bo predstavljalo 10,5 % vseh prihodkov podjetij do leta 2030 ter 9,1 % do leta 2035. V ospredju bosta tudi digitalizacija proizvodnje in razvoj kadrov, ki naj bi skupaj dosegla 3 % prihodkov do leta 2030 in 3,2 % do leta 2035.

Tabela 2: Načrtovane naložbe v elektroindustriji do leta 2035.

	DO 2030		DO 2035		
	POVPREČJE	MIO EUR	POVPREČJE	MIO EUR	
Razvoj novih produktov	4,4 %	413	5,3 %	494	Opomba: Investicije kot delež v celotnih prihodkih podjetij povprečno na leto. Vir: Ocene podjetij v panogi.
Razvoj novih procesov	2,0 %	192	2,4 %	223	
Širitev proizvodnje	6,1 %	575	3,8 %	353	
Digitalizacija proizvodnje	1,4 %	127	1,3 %	122	
Razvoj kadrov	1,6 %	146	1,9 %	181	
SKUPAJ	15,5 %	1.452	14,7 %	1.374	

4.1.7 NUJNI PODPORNİ UKREPI DRŽAVE

Za uspešno prestrukturiranje in nadaljnji razvoj elektroindustrije podjetja izpostavljajo niz ključnih podpornih ukrepov, ki jih mora država uvesti za krepitev konkurenčnosti in pospešitev rasti. Spodaj so povzeti najpomembnejši predlogi, ki temeljijo na potrebah industrije in usklajenosti z nacionalnimi strateškimi usmeritvami. Poleg spodnjih ukrepov podjetja posebej izpostavljajo potrebo po stabilnem in predvidljivem poslovnem okolju, poenostavitvi administrativnih postopkov in zmanjšanju birokratskih ovir.

1) Znižanje davčne obremenitve podjetij:

- **Davčne olajšave:** uvedba socialne in tehnične kapice za visoko usposobljene kadre; oprostitev davka na dobiček glede na višino investicij in število zaposlitev; dodatne olajšave za neposredne tuje investicije (do 20 %); razširjena shema olajšav za vlaganja v razvoj.
- **Davčna reforma** v treh fazah v obdobju 6–8 mesecev, s katero bi obremenitev približali ravni primerljivih držav.

2) Reforma delovnopravne zakonodaje:

- Večja fleksibilnost zaposlovanja.
- Poenostavitev postopkov za zaposlitev visoko izobraženega tujega kadra.

3) Zagotavljanje stabilne finančne sheme za tehnološke preboje:

- Povečanje deleža subvencij za razvojne gospodarske projekte in usmerjanje finančne podpore na ključna področja z visokim potencialom rasti ter spodbujanje tujih neposrednih naložb.
- Vzpostavitev enotne, predvidljive in dolgoročne finančne sheme, ki bo pokrivala celoten inovacijski cikel – od temeljnih raziskav (TRL 2) do faz industrijske uporabe in komercializacije (TRL 9). Shema mora podpirati konzorcije, ki povezujejo podjetja, univerze in raziskovalne institucije, ter omogočati dostop do ustrezne raziskovalne infrastrukture, pilotnih linij in strokovnih podpornih storitev.

4) Povezovanje z evropskimi programi:

- Prednostna obravnava sodelovanja v programih, kot so Horizon Europe in European Innovation Council, z zagotavljanjem usklajenosti z domačimi strateškimi cilji (digitalna in zelena preobrazba, visoka dodana vrednost).

5) Učinkovitost državnega aparata:

- Letno znižanje stroškov delovanja upravnih enot javne uprave za 5 % (npr. z digitalizacijo postopkov, optimizacijo procesov in zmanjšanjem administrativnih bremen).
- Povečanje produktivnosti javne uprave za 10 %, merjeno s krajšim povprečnim časom obdelave vlog, večjo dostopnostjo storitev na daljavo in višjo stopnjo zadovoljstva uporabnikov.

6) Kakovost kadra:

- Uvedba izboljšane sistema kreditnih točk, s katerim bi povečali učinkovitost študijskega procesa in okrepili odgovornost študentov do izobraževalnega sistema.
- Ohranjanje brezplačnega rednega študija za študente, ki redno napredujejo po študijskem programu.
- Uvedba spodbud ali finančnih obveznosti za primere bistvenega odstopanja od študijskega napredovanja.

4.2 ***TRAJNOSTNA MOBILNOST***

4.2.1 POVZETEK

V avtomobilski industriji je opazna defenzivna naravnost podjetij, ki se odzivajo na poslabšanje konkurenčnosti notranjega okolja (EU, Slovenija). Glavni razlogi za to so naraščajoči stroški dela in energije, strožje okoljske zahteve ter tehnološki prodor kitajskih konkurentov. Hkrati se pojavljajo priložnosti, ki temeljijo na tehnološkem potencialu slovenskega znanja, novih rešitvah mobilnosti in logistični lokalizaciji proizvodnje. Načrti podjetij se nekoliko razlikujejo glede na tip proizvoda, v večini pa jih lahko strnemo na:

- Prilagoditev kompetenc »tehnološkemu cunamiju«.
- Razvoj in diverzifikacija ponudbe v smeri proizvodnje višjih količin, sorodnih aplikacij in dobavljanja novim proizvajalcem vozil.
- Intenzivno izboljšanje produktivnosti proizvodnih in poslovnih procesov z vidika tako stroškovne učinkovitosti kot tudi rasti ob omejeni razpoložljivosti delovne sile.
- Prilagajanje proizvodov okoljskim zahtevam (v smeri električnih vozil, zniževanja mase, načel krožnega gospodarstva).
- Manjši poudarek je na razvoju nove ponudbe in napredni digitalizaciji proizvodov (npr. avtonomna vožnja), kar je posledica vztrajanja pri obstoječih tehnoloških znanjih avtomobilske industrije.

Povzetek glavnih predlogov podpornih ukrepov

Osnovno sporočilo gospodarstva je: »Potrebujemo stabilno konkurenčno okolje,« pri čemer podjetja najbolj izpostavljajo:

- Visoke davčne obremenitve dela in stroške energije, ki so se v zadnjih letih najbolj povečali. Zaradi tega Slovenija postaja manj privlačna za visoko usposobljene strokovnjake, ki so običajno bolje plačani in ključni za preobrazbo avtomobilske industrije. Nujno je razbremeniti davčni primež in zagotoviti konkurenčne cene energije.
- Okrepitev področja raziskav, razvoja in inovacij z agilnejšim pristopom k podporam za razvoj proizvodov in procesov. Potencial je vsekakor v kapitalizaciji dobrih praks, kot se je izkazalo pri misiji GREMO 2030.
- Podporne sheme sofinanciranja za intenziven prehod podjetij na nove tehnologije.

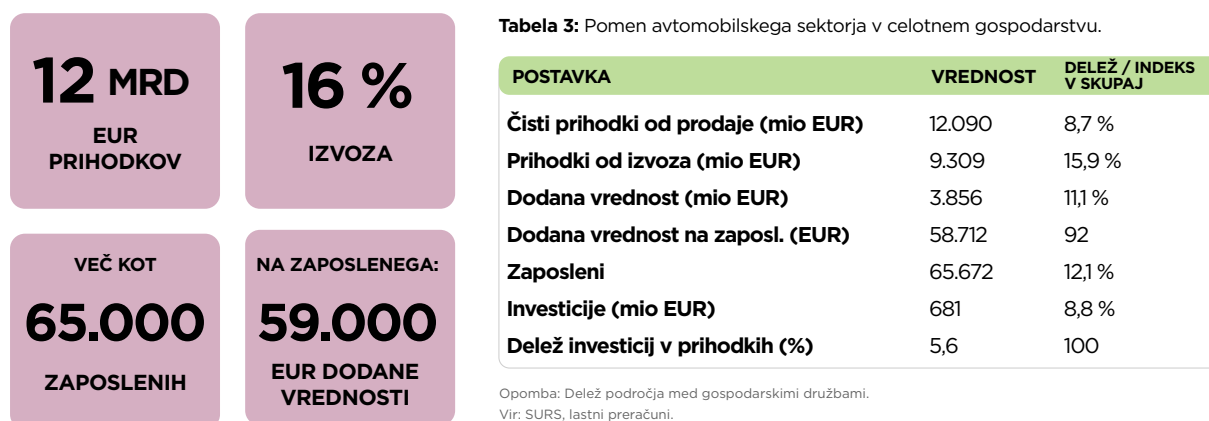
Povzetek koristi za panogo in državo v primeru implementacije strategije

Kljub zahtevnemu položaju imajo podjetja ambiciozne načrte za prihodnost in stabilno rast. Podjetja avtomobilskega grozda v letu 2030 ocenjujejo za 53 % višjo prodajo kot v 2022 ter v povprečju 90.000 EUR dodane vrednosti na zaposlenega (vir: misija GREMO 2030). Za izkoristek teh priložnosti mora Slovenija izboljšati poslovno okolje v skladu s predlogi tega programa. V nasprotnem primeru nekatera podjetja omenjajo tudi možnost selitve proizvodnje iz Slovenije.

4.2.2 STANJE SEKTORJA

Avtomobilski sektor vključuje podjetja, ki se ukvarjajo s proizvodnjo vozil, prikolic in polprikolic (SKD 29), ter širok krog dobaviteljev iz drugih panog, ki so vključeni v verigo vrednosti avtomobilske industrije ter proizvajajo komponente, sklope, dele in materiale za potrebe proizvajalcev vozil (izdelki iz gume, plastike in stekla, elektromotorji, merilniki in napeljave, specialna orodja in naprave).

V letu 2024 so podjetja v sektorju ustvarila več kot 12 milijard EUR prihodkov in 3,8 milijarde EUR dodane vrednosti, kar predstavlja **8,7 % vseh prihodkov ter 11 % celotne dodane vrednosti slovenskih družb**. Panga je izrazito izvozno usmerjena, saj več kot **75 % prihodkov izvira s tujih trgov**. Leta 2024 je sektor zaposloval več kot **65.000 ljudi** (12,1 % vseh zaposlenih v slovenskem gospodarstvu), **povprečna dodana vrednost na zaposlenega pa je znašala 59.000 evrov**.

Podjetja avtomobilske industrije izvozijo več kot tri četrtine celotne proizvodnje in prispevajo eno petino k slovenskemu izvozu. Ključni trg slovenske avtomobilske industrije predstavlja Nemčija (40 % izvoza), sledijo Francija, Italija, Avstrija, Velika Britanija in Združene države Amerike. Slovenska podjetja svoje izdelke dobavljajo najmanj 25 blagovnim znamkam vozil ter približno 70 sistemskim dobaviteljem avtomobilske industrije.²

Glavni proizvodi v avtomobilskem sektorju spadajo v tri segmente:

- Končni izdelki: osebna vozila (Revoz), počitniška (Adria Mobil, Carthago), gospodarska vozila in prikolice (TPV prikolice).
- Komponente: ločene funkcionalne enote, sistemi ali podsistemi, ki opravljajo določeno nalogo; mehatronske (Kolektor, Hidria, Mahle, Domel, Iskra Mehanizmi), mehanske (GKN Driveline, Akrapovič, TBP, AK Automotive), luči (Odelo, Hella Saturnus), akumulatorji (TAB), pnevmatike (Goodyear), v manjšem obsegu tudi elektronska vezja in sedeži.
- Deli in njihove sestave: polizdelki, sestavni deli in njihovi sestavi, ki ne opravljajo zaključene funkcije; precizno obdelani kovinski deli (LTH Castings, Cimos, Unior, Marovt, KLS Ljubno, Precision Resource Slovenija, Iskra ISD, Niko Železniki, Livar), pločevinast nosilni del (TPV Automotive, Starkom), kovinski surovci – pločevina, profili, odkovki (SIJ, Štore Steel, Impol, Talum, Al. Kety Emmi, Stampal, Rondal), plastični deli (Polycom, Iskra ISD, Kolektor ATP), izdelki iz gume (Siliko, ContiTech), filtri, kabli in interier.

Pomen za druge gospodarske panoge

Avtomobilska industrija globalno velja za eno najbolj inovativnih in tehnološko najhitreje napredujočih panog. Nove rešitve, razvite v tem sektorju, se pogosto prenašajo v druge industrije, saj avtomobilska industrija zaradi visokih standardov kakovosti in neprestane optimizacije stroškov prednjači v stalnem uvajanju novih pristopov in modelov ter hkrati v neprestanem razvoju novih tehnologij. Poleg tega ima panoga pomembne multiplikativne učinke na celotno gospodarstvo, saj spodbuja razvoj povezanih industrij in storitev.³

² Vir: SRIPACS+ Misija GREMO 2030, Strategija razvoja slovenske avtomobilske industrije 2023–30.

³ Vir: T. Mohorič, SRIP ACS, maj 2025.

4.2.3 DOLGOROČNI IZZIVI

Globalni trendi v panogi

Avtomobilska industrija se bo v prihodnjem desetletju soočala z naslednjimi izzivi in trendi:

- **Tehnološki »cunami« ter visoka potrebna vlaganja v znanja in opremo:** postopno opuščanje motorjev z notranjim izgorevanjem (ICE), razogljčenje in obvladovanje okoljskega vpliva na vseh ravneh, digitalizacija vozil, digitalizacija in avtomatizacija proizvodnih in poslovnih procesov.
- **Tržne spremembe in prodor kitajskih konkurentov:** njihova stroškovna prednost na področjih dela, produktivnosti, energije in materialov povzroča izgubo tržnega deleža evropskih proizvajalcev. Trg EU stagnira, pojavljajo in krepijo se novi centri, razvojni trendi mobilnosti pa ostajajo nejasni.
- **Kadrovski primanjkljaj:** pomanjkanje strokovnjakov in proizvodne delovne sile, predvsem za ključna področja transformacije industrije ter potrebe po hitrem razvoju ali preoblikovanju obstoječih kompetenc zaposlenih.
- **Konkurenčnost poslovnega okolja (EU, Slovenija):** visoka davčna obremenitev dela in togost davčne zakonodaje, naraščajoči stroški energentov in omejen dostop do ključnih surovin na globalnem tržišču.

Izzivi slovenskega poslovnega okolja

Specifični izzivi za panogo so naslednji:

- Prehod na električna vozila (EV):** potrebna so povečana vlaganja v prestrukturiranje ali optimizacijo ponudbe (tudi v diverzifikacijo), tako z vidika finančnih virov kot z vidika kritičnih kadrov, saj s trenutnimi predolgimi razvojnimi cikli ni mogoče slediti konkurenci. Potrebne bodo temeljite spremembe v razvojnih procesih tako v podjetjih kot pri podpornem okolju.
- Močna vezanost na »klasične« tehnologije:** podjetja ostajajo osredotočena na mehaniko in mehatroniko, premalo pa se osredotočajo na nove tehnologije (elektronika, programska oprema) in digitalizacijo. Vse pomembnejša postajajo tudi trženjska znanja.
- Konkurenčnost procesov:** večja produktivnost je nujna za ohranjanje primerljivosti z novimi konkurenti.
- Logistični stroški:** posledica omejenih lokalnih dobavnih zmogljivosti in prevelike odvisnosti od uvoza.
- Prekvalifikacije obstoječe delovne sile:** zahtevana je prilagoditev obstoječih kadrov na področjih električnih komponent v vozilih, digitalizacije vozil in višje avtomatizacije procesov.

4.2.4 PRILOŽNOSTI DO 2035

a) Tehnološka razvitost Slovenije:

Obstoječa raven tehnološke razvitosti Slovenije predstavlja dobro osnovo za nadaljnjo krepitev razvoja in raziskav ter kapitalizacijo in nadaljevanje dobrih praks sodelovanja med podjetji in razvojnimi organizacijami. Ključna priložnost je tudi učinkovitejša vključitev v projekte EU. S tem lahko podjetja povečajo svojo dodano vrednost bodisi z razvojem proizvodov višje vrednosti bodisi z zniževanjem stroškov z uvajanjem novih ali izboljšanih tehnologij. Takšen pozitiven primer je Misija GREMO.

Priložnosti za krepitev tehnološke razvitosti:

- Krepitev lastnega razvoja proizvajalcev.
- Diverzifikacija proizvajalcev komponent z usmeritvijo v širši pomen mobilnosti in razvoj novih brezogljikih tehnologij (pogon na vodik, gorivne celice). S tem se odpirajo nove priložnosti prodora na nova tržišča z obstoječimi ali delno modificiranimi proizvodi in z novimi proizvodi na področju novih tehnologij.
- Izboljšana učinkovitost komponent (npr. zmogljivost), delov (npr. »lightweight«) in materialov (npr. nižje CO₂ emisije pri proizvodnji), kar dviguje dodano vrednost proizvodov.

b) **Nove možnosti produktivnosti in trajnostne naravnosti:** Razvoj procesov digitalizacije, UI in robotizacije omogoča dvig učinkovitosti proizvodnih in poslovnih procesov. Diferenciacija na osnovi slovesa trajnostne naravnosti podjetij lahko prinese dodatne konkurenčne prednosti, zmanjša cenovni pritisk konkurentov ali jim celo onemogoči vstop na tržišče.

c) **Nove tržne priložnosti in lokalizacija dobavnih verig:** Zaradi optimizacije logističnih stroškov in skrajševanja dobavnih verig, zlasti pri obstoječih in novih proizvajalcih vozil v regiji, se odpirajo nove tržne priložnosti. To krepi pomen slovenskih proizvajalcev komponent.

d) **Gradnja ugleda delodajalca:** Tehnološki razvoj, zgodnje vključevanje ambicioznih dijakov in študentov ter trajnostna naravnost so lahko pomemben dejavnik ugleda na trgu delovne sile in s tem zaželenega delodajalca. Ugled zaželenega delodajalca podjetju omogoča zanesljivejši dostop do virov usposobljene delovne sile predvsem z upoštevanjem naravnosti mlajših generacij in s tem pripomore k zmanjšanju kadrovske vrzeli.

e) **Digitalne tehnologije kot vzvod konkurenčnosti:** Digitalizacija predstavlja ključen vzvod produktivnosti proizvodnih in poslovnih procesov. Produktivnost po vsej dobavni verigi je nujna za zapolnitev znatnih stroškovnih razlik (20 % ali več) v primerjavi z azijskimi konkurenti. Hkrati razvijajoče se digitalne tehnologije omogočajo optimizacijo režijskih procesov. To omogoča znižanje fiksnih stroškov podjetja in povečuje dodano vrednost na zaposlenega, ki v avtomobilski panogi ne dosega niti povprečja slovenskih družb.

f) **Raziskave in razvoj ter krepitev MSP-jev:** Izboljšano sodelovanje lahko pospeši prenos in uveljavitev dobrih praks podjetij ter s tem prispeva k njihovi učinkovitosti in uspešnosti. Posebej so tu izpostavljeni MSP-ji, ki delujejo kot poddobavitelji večjih podjetij, hkrati pa zaostajajo po produktivnosti (npr. male družbe dosegajo manj kot 80 % dodane vrednosti na zaposlenega velikih družb), ker nimajo resursov za sistematično uvajanje izboljšav.

4.2.5 ODZIV PODJETIJ

Podjetja se odzivajo v naslednjih smereh:

- Povečevanje produktivnosti v proizvodnji in podpornih funkcijah z avtomatizacijo, digitalizacijo ter uporabo UI. Cilj ni le zniževanje stroškov, temveč tudi omogočanje rasti ob omejeno razpoložljivih kadrih.
- Razvoj fleksibilnih metod avtomatizacije za proizvajalce vozil in kompleksnih komponent.
- Proizvajalci delov izkazujejo močnejšo nagnjenost k iskanju alternativnih proizvodnih lokacij zunaj Slovenije z namenom zagotavljanja boljše konkurenčnosti.

- Povečanje vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije:
 - krepitev sodelovanja z univerzami, inkubatorji in tehnološkimi centri,
 - povečevanje agilnosti razvoja, skrajševanje »time-to-market«.
- Trženjske prilagoditve, med drugim:
 - optimizacija raznolikosti portfelja proizvodov, predvsem pri komponentah;
 - diverzifikacija na nova rastoča tržišča na osnovi obstoječih proizvodov (mobilnost v širšem smislu, obramba, industrija);
 - vlaganja v razvoj novih proizvodov in tehnologij za dolgoročno rastoča tržišča, vključno s sodelovanjem s kupci pri vračanju proizvodnje iz tujine v EU ter prevzemi podjetij;
 - proizvajalci delov izpostavljajo močnejše tržne aktivnosti z namenom pravočasnega povezovanja s partnerji ter pridobivanja informacij o potrebah.
- Zeleni prehod: vlaganje v nadaljnjo povečevanje energetske učinkovitosti, gradnjo sončnih elektrarn ter prehod na električne stroje in logistiko.
- Kadrovske ukrepi: zagotovitev povečanih potreb po kompetencah, povezanih s preusmeritvijo na električna vozila, kar vključuje zaposlovanje kadrov s strokovnimi znanji na področjih elektrotehnike, avtomatizacije in IKT ter obsežno prekvalifikacijo obstoječe delovne sile.

4.2.6 NAČRTOVANE NALOŽBE PODJETIJ

Do leta 2030 naj bi podjetja v avtomobilskem sektorju investirala skupno 1,135 milijarde evrov, do leta 2035 pa 1,202 milijarde evrov. Največji delež investicij bo namenjen razvoju novih procesov in širitvi proizvodnje – skupaj 9,2 % celotnih prihodkov podjetij do leta 2030 in 8,8 % do leta 2035. Digitalizacija proizvodnje in razvoj kadrov naj bi skupaj predstavljala 2,1 % prihodkov do leta 2030 ter 2,7 % do leta 2035.

Tabela 4: Načrtovane naložbe v avtomobilskem sektorju do leta 2035

	DO 2030		DO 2035	
	POVPREČJE	MIO EUR	POVPREČJE	MIO EUR
Razvoj novih produktov	2,2 %	185	2,7 %	225
Razvoj novih procesov	4,8 %	403	3,8 %	324
Širitev proizvodnje	4,4 %	374	5,0 %	422
Digitalizacija proizvodnje	1,0 %	84	1,2 %	104
Razvoj kadrov	1,1 %	89	1,5 %	127
SKUPAJ	13,4 %	1.135	14,2 %	1.202

Vir: Ocene podjetij v panogi.

4.2.7 NUJNI PODPORNİ UKREPI DRŽAVE

Podjetja v avtomobilskem sektorju želijo predvsem poslovno okolje, primerljivo s konkurenčnimi državami. To vključuje znižanje čezmerne obdavčitve dela, ukrepe za zamejitev cen energije, sofinanciranje naložb v energetske prenovne in pametne tovarne, pomoč pri prekvalifikaciji ter zmanjševanje administrativnih ovir.

1. Znižanje čezmerne obdavčitve

- a) Nujno je **znižati davčni primež za ključne kadre**, ki so potrebni za preobrazbo industrije. Obdavčitev višje plačanih kadrov bi morala biti primerljiva s konkurenčnimi evropskimi državami. Zelo problematične so tudi visoke obdavčitve nagrad za uspešnost, saj zavirajo možnost, da bi podjetja spodbujala ambicioznost svojih ključnih kadrov.
- b) **Odpraviti** je treba **diskriminatorno obremenitev proizvajalcev kovinskih delov in komponent v EU** zaradi stroškov emisij na materialih (mehanizmi ETS in CBAM), ki se bodo za proizvajalce EU povišali, medtem ko za konkurente zunaj EU tega bremena ne bo.

2. Kadri

- a) Nujna je **podpora pri prekvalifikaciji in razvoju delovne sile**, zaposlovanju deficitarnih kadrov in vključevanju mlajših raziskovalcev. Podjetja avtomobilске industrije za ta namen predvidevajo vlaganja v povprečju 1–2 % prihodkov od prodaje oz. približno 100 milijonov evrov letno.
- b) **Prestrukturirati** je treba **poklicni izobraževalni in visokošolski sistem** v skladu z razvojem in potrebami industrije. Izpostavljena so znanja s področij elektrotehnike, avtomatizacije in IKT. Izobraževanje je treba organizirati na lokacijah glavnih industrijskih centrov (npr. Novo mesto z okolico; Idrija – Škofja Loka – Kranj ipd.).
- c) Državne spodbude je treba **usmeriti v produktivnost obstoječih delovnih mest**, ne več v ustvarjanje novih. Poleg ustrezno uveljavljenih možnosti zaposlovanja tujcev bo namreč edini vzvod za rast prav produktivnost proizvodnih in poslovnih procesov.

3. Konkurenčne cene energije

- a) **Znižati** je treba **cene električne energije**. Podjetja avtomobilске industrije so večinoma v skupini porabnikov 2.000–20.000 MWh, pri čemer je cena električne energije splošen problem vseh proizvajalcev.
 - i. Za podjetja, ki konkurirajo globalno (večinoma proizvajalci delov), bi morale biti cene največ 10–20 % višje kot v ZDA, Indiji in na Kitajskem.
 - ii. Za podjetja, ki dobavljajo v EU, pa bi morale biti cene za 40 % nižje, kot so v Sloveniji (takšne so namreč v drugih državah, na primer v Španiji). Kot možne konkretnejše rešitve navajajo:
 - Razširitev tolerance zavezujočega odjema dolgoročnega (npr. triletnega) zakupa električne energije podjetjem z lastno proizvodnjo s sončnimi celicami. Ta se zaradi težav pri zagotavljanju odjema v zahtevani dokaj ozki toleranci, ki je med drugim rezultat nihajoče proizvodnje električne energije, težje odločajo za dolgoročni zakup v času ugodnih cen in so bolj izpostavljena tržnim nihanjem.
 - Podpora podjetjem z energetsko intenzivnimi procesi (npr. toplotne obdelave, površinske zaščite) po shemi energetsko intenzivnih podjetij, pri čemer bi lahko podprli le delež energetsko intenzivnih procesov.
- b) **Odprava dvojne obdavčitve**: prispevek za zagotavljanje podpore proizvodnji električne energije iz obnovljivih virov (OVE) ter soproizvodnje toplote in elektrike (SPTE) je obdavčen še z DDV.

4. Raziskave in razvoj, energetska prenova, razvoj produktivnosti (avtomatizacija, digitalizacija)

Podjetja predvidevajo vlaganja v razvoj proizvodov v vrednosti približno 2–3 % prihodkov, v razvoj procesov za povečevanje produktivnosti in energetske prenove (skupaj z digitalizacijo) pa 3–4 %, nekatera tudi znatno več, odvisno od deleža dodane vrednosti v proizvodni (npr. kompleksi deli) ter od obsega povezanih investicij v opremo. Posebej so izpostavljene večje investicije in nove inovativne tehnologije z večjim tehničnim tveganjem. Zato predlagamo ukrepe:

- a) **subvencije za energetska prenova** (v skladu z EU zakonodajo) ter **investicije v lastne obnovljive vire energije**;
- b) **povečati delež sofinanciranja R&R** projektov (tudi do višine 100 %; npr. 25-% delež skoraj ne upravičuje sodelovanja);
- c) **sofinanciranje ali subvencioniranje naložb v pametne tovarne** (podatkovna infrastruktura, UI, digitalni dvojčki, roboti);
- d) vzpostavitev **Inovacijskega centra slovenske avtomobilske industrije** za tesnejše povezovanje industrije in raziskovalnih ustanov (Misija GREMO 2030).

5) Zmanjševanje administrativnih ovir

Zmanjševanje administrativnih ovir in poenostavitve postopkov sta splošen problem slovenskega gospodarstva. Na podlagi dobrih praks na R&R projektih za avtomobilsko industrijo (npr. Misija GREMO) bi morala državna uprava skupaj z gospodarstvom uvajati nadaljnje izboljšave, ki temeljijo na zaupanju potencialu kreativnosti in povezovanja sposobnih deležnikov.

Nujno je **poenostaviti postopke pri subvencioniranju projektov raziskav in razvoja ter zmanjšati birokracijo pri poročanju**, kjer sta predlagana uvedba modulnega poročanja (finančni, tehnični, okoljski) in prilagajanje intenzivnosti poročanja glede na dokazano preteklo skladnost podjetij z razpisnimi pogoji.

Pričakovan obseg finančne podpore države

Podjetja načrtujejo skupne investicije do leta 2030 v višini 1,135 milijarde evrov oziroma okrog 230 milijonov evrov letno. Pri tem pričakujejo državno podporo v višini 75 milijonov evrov letno, kar predstavlja približno 6,6 % vseh naložb. Najvišjo relativno podporo naj bi prejeli projekti na področju digitalizacije proizvodnje (25 %) in razvoja kadrov (20 %), sledita razvoj novih produktov (10 %) in razvoj novih procesov (5 %).

Tabela 5: Ocena pričakovanega obsega finančne podpore države.

	DO 2030		
	INVESTICIJE (MIO EUR)	DELEŽ PODPORE (%)	PODPORA DRŽAVE (MIO EUR)
Razvoj novih produktov	185	10,0 %	15
Razvoj novih procesov	403	5,0 %	20
Širitev proizvodnje	374	0,0 %	0
Digitalizacija proizvodnje	84	25,0 %	20
Razvoj kadrov	89	20,0 %	20
SKUPAJ	1.135		75

Vir: Ocena SRIP ACS, lastne ocene sektorja.

4.3 FARMACIJA IN BIOTEHNOLOGIJA


```
_page_select objects
```

```
en(bpy.context.page_select_obje  
modifier_ob = bpy.context.active  
print("one is selected")  
mirror_mod = modifier_ob.modifiers.new("mirror_mirror","MIRROR")
```

```
mirror_ob.select = False  
modifier_ob = bpy.context.selected_objects[0]
```

```
#_page_select objects
```

```
mirror_next = bpy.context.active_object # last ob selected  
mirror_ob.select_set(False) # pop modifier_ob from sel_stack  
print("popped")
```

```
_page_select objects
```

```
modifier_ob = bpy.context.selected_objects[0]  
print("Modifier object:" -code.next
```

```
if len(bpy.context.page_select_objects) == 1:  
    modifier_ob = bpy.context.active_object  
    print("one is selected")  
    mirror_mod = modifier_ob.modifiers.new("mirror_mirror","MIRROR")
```

```
# mirror_ob.select = False  
# modifier_ob = bpy.context.selected_objects[0]
```

```
#_page_select objects
```

```
mirror_next = bpy.context.active_object # last ob selected  
mirror_ob.select_set(False) # pop modifier_ob from sel_stack  
print("popped")
```

```
#_page_select objects
```

```
modifier_ob = bpy.context.selected_objects[0]  
print("Modifier object:" -code.next
```

4.3.1 POVZETEK

Farmacija je znanstvena in industrijska disciplina, ki združuje znanja kemije, biologije, medicine in tehnologije, njen namen pa je razvijati in proizvajati zdravila ter skrbeti za njihovo kakovost. Njeno poslanstvo je bolnikom zagotoviti varne, učinkovite in dostopne terapevtske rešitve. Tradicionalno je temeljila predvsem na razvoju in sintezi majhnih molekul, a se je v zadnjih desetletjih z napredkom znanosti in tehnologije vse bolj prepletla z biotehnologijo.

Biotehnologija uporablja biološke sisteme, organizme in njihove gradnike za ustvarjanje novih produktov, metod in tehnologij. Z medicinskega vidika se osredotoča predvsem na razvoj bioloških zdravil, kot so rekombinantni proteini in monoklonska protitelesa, ter na napredne terapije, med katerimi so celične in genske terapije ter mRNA tehnologije. Prav ta preplet farmacije in biotehnologije je prinesel biofarmacevtike – eno najhitreje rastočih in najbolj obetavnih področij v sodobnem zdravstvu, ki močno oblikuje prihodnost zdravljenja.

V Sloveniji se pomen farmacije in biotehnologije odraža v bogati tradiciji farmacevtske industrije, ki je ena od ključnih gospodarskih panog in pomemben del nacionalne identitete. Podjetja, kot so Krka, Lek, Novartis in drugi akterji so v zadnjih desetletjih ustvarila močne temelje za globalno konkurenčnost slovenskega znanja, hkrati pa so tlakovala pot za nove priložnosti, ki jih prinaša biotehnologija. S povezovanjem akademskih in raziskovalnih institucij ter industrije se krepi inovacijski ekosistem, ki je usmerjen v razvoj biofarmacevtikov in naprednih terapij.

Farmacevtski in biotehnološki sektor se zaradi obsežnih investicij v preteklih letih ter ambicioznih načrtov za prihodnje desetletje uvršča med ključne gonilnike gospodarske rasti v Sloveniji. Gre za sektor z največjo dodano vrednostjo na zaposlenega (122 tisoč evrov, kar je več kot dvakratnik slovenskega povprečja), v katerem je trenutno v teku za več kot dve milijardi evrov naložb in obstaja potreba po najmanj 500 dodatnih zaposlenih letno. Pričakovati je občutno povečanje števila delovnih mest z visoko dodano vrednostjo, krepitev izvoza ter večji prispevek k bruto domačemu proizvodu, kar sektor uvršča v sam vrh panog z največjim razvojnim potencialom in strateškim pomenom za slovensko gospodarstvo.

Vendar pa se sektor spoprijema s številnimi izzivi in za realizacijo prej omenjenega potenciala potrebuje ustrezno podporo države in deležnikov. Le s takšno podporo se lahko uresniči strateški cilj, da Slovenija postane ena najprivlačnejših destinacij za raziskave, razvoj, proizvodnjo ter investicije v farmacijo in biotehnologijo v Evropi ter tako pridobi močnejšo globalno vlogo pri razvoju in proizvodnji na tem področju.

Poudariti je treba, da se biotehnološke rešitve vse bolj uporabljajo v drugih sektorjih, ki niso vezani le na farmacijo. V Sloveniji obstaja veliko malih in srednjih podjetij (MSP), ki se po SKD sicer ne uvrščajo v farmacevtsko industrijo (SKD21) ali/in biotehnologije (SKD 72.11), vendar se ukvarjajo z razvojem, raziskavami, proizvodnjo ter storitveno dejavnostjo na področju farmacije in biotehnologije.

4.3.2 STANJE SEKTORJA

Industrija na področju farmacije in biotehnologije v Sloveniji sodi med najbolj napredne in strateške panoge; ne le, da se prilagaja globalnim trendom, temveč se aktivno umešča v sam vrh inovativnih sektorjev – zlasti na področjih bioloških tehnologij, genskih terapij, digitalne proizvodnje in ekološke trajnosti. Aktivne naložbe treh največjih podjetij farmacevtske industrije v Sloveniji presegajo 2 milijardi EUR. To jasno odraža močno namero, da se Slovenija utrdi kot razvojni in proizvodni center celotnega sistema farmacevtske industrije z biotehnologijo. To pomeni, da se v državi ustvarja visoko kvalificirana delovna mesta, spodbuja izvoz ter z visoko dodano vrednostjo pomembno prispeva k BDP in davčnim prilivom.

Sektor neposredno ustvari 4 milijarde EUR prihodkov (**2,9 % celotnih prihodkov**) in **6,2 % v Sloveniji proizvedenega izvoza**, medtem ko se je prek eksporta in reeksporta delež izvoza farmacevtske panoge povečal s 14,7 % v letu 2019 na 40,7 % v letu 2024. Leta 2024 so samo tri največja podjetja slovenske farmacevtske industrije neposredno **zaposlovala več kot 13 tisoč ljudi**, kar predstavlja 1,7 % vseh zaposlenih v predelovalnih dejavnostih. Ustvarile so tudi **14 % dodane vrednosti vseh predelovalnih dejavnosti v Sloveniji, dodana vrednost na zaposlenega v panogi pa znaša 122 tisoč evrov** (v razponu 85–130 tisoč evrov), kar je za 91 % nad povprečjem slovenskega gospodarstva. Med letoma 2020 in 2024 so ta podjetja povečala število zaposlenih za okvirno 2.250 ljudi, zaradi napovedanih investicij pa bo zgolj eno od velikih podjetij predvidoma dodatno zaposlilo okoli 800 ljudi. Ob tem je pričakovati, da bo celoten sektor v naslednjih letih generiral več kot 500 dodatnih zaposlitev oz. novih delovnih mest letno.

4 MRD EUR PRIHODKOV	6,2 % IZVOZA
VEČ KOT 13.000 ZAPOSLENIH	NA ZAPOSLENEGA: 122.000 EUR DODANE VREDNOSTI

Tabela 6: Pomen farmacije in biotehnologije v celotnem gospodarstvu.

POSTAVKA	VREDNOST	DELEŽ / INDEKS V SKUPAJ
Čisti prihodki od prodaje (mio EUR)	3.967	2,9 %
Prihodki od izvoza (mio EUR)	3.653	6,2 %
Dodana vrednost (mio EUR)	1.641	4,7 %
Dodana vrednost na zaposl. (EUR)	121.773	191
Zaposleni	13.474	2,5 %
Investicije (mio EUR)	466	6,0 %
Delež investicij v prihodkih (%)	11,8	211

Opomba: Delež področja med gospodarskimi družbami.
Vir: SURS, lastni preračuni.

Ta sektor je med tehnološko najnaprednejšimi panogami s poudarkom na razvoju, proizvodnji in komercializaciji učinkovin, pridobljenih s kemijsko sintezo, in bioloških zdravilih, pridobljenih s pomočjo rekombinantne DNK, ki jih dopolnjujejo nove tehnološke platforme, kot so celične in genske terapije (C&G), radioligandi (RLT) ter terapije na osnovi interferenčnih RNK (xRNK), bioloških zdravil in personalizirane medicine.

Celoten sektor farmacevtske industrije in biotehnologije obsega še mnogo več podjetij (večinoma MSP) ter deležnikov, zato ima za državo še večji pomen. Gre za dobavitelje v verigah vrednosti, servisne dejavnosti, raziskovalno-razvojne in izobraževalne institucije ter druge akterje, ki so vitalno pomembni za delovanje celotnega sektorja. Širše gledano je v sektorju vsaj 85 aktivnih farmacevtskih in biotehnoloških podjetij, od katerih jih je največ skoncentriranih v širši ljubljanski regiji (57 %). Velika podjetja (npr. Krka, Lek, Novartis) ustvarijo med 70–80 % vseh prihodkov v sektorju. Ta podjetja so ključni primeri sinergije med farmacijo in biotehnologijo. Ob pomoči biotehnologije proizvajajo nove terapije, kot so biološka zdravila, celične in genske terapije, obenem pa tradicionalne farmacevtske pristope združujejo z naprednimi biotehnološkimi rešitvami, kar jim omogoča učinkovitejši razvoj, proizvodnjo in nadzor kakovosti klasičnih zdravil. Mala in srednja podjetja (MSP) sicer ustvarijo povprečno manj kot 30 % prihodkov celotne industrije, vendar številčno prevladujejo in imajo pogosto pomembno vlogo pri inovacijah, raziskavah in začetnih razvojnih fazah. Izpostaviti velja, da so z vidika inovacij z visokim tržnim potencialom in vrednostjo pomemben segment sektorja tudi mala in srednje velika biotehnološka podjetja. Podporo celotnemu sektorju zagotavljajo pomembni deležniki, kot so Gospodarska zbornica Slovenije – Združenje kemijske industrije, ki pokriva tudi ta sektor ter široko zastopa njegove interese v nacionalnem in mednarodnem prostoru, Zavod Slovenija Biotech Hills kot gradnik ekosistema farmacije in biotehnologije, centri odličnosti ter drugi nosilci mednarodnih povezav, ki so v Sloveniji že prisotni, npr. Biopharma Global Connect (povezovanje med Kubo in Slovenijo). Zaradi razvoja v specifični panogi imajo posebne izzive in priložnosti, ki bi jih morali podpreti z ustreznimi ukrepi. Bližina univerz in raziskovalnih institucij igra ključno vlogo za razvoj in zaposlovanje. Pogost pojav so tudi t. i. »spin-off« podjetja iz raziskovalnega in poslovnega okolja.

Sektor farmacije in biotehnologije ne sledi le globalnim trendom, pač pa se aktivno umešča v sam vrh inovativne farmacije, ko gre za biološke tehnologije, genske terapije, digitalno proizvodnjo in ekološko trajnost. Naložbe v tem segmentu v zadnjih in prihodnjih letih pomenijo preboj – ta sektor, z njim pa tudi država, krepi status in blagovno znamko kot inovativno globalno povezan center farmacevtskih in biotehnologij.

Poleg tega napredne tehnologije, specialna znanja in velik delež visoko usposobljenih zaposlenih v farmacevtskem sektorju tudi pomembno prispevajo k blaginji Slovenije ter so zanesljiv razvojni potencial države. Takšna proizvodnja z razvojem v državi zagotavlja tudi večjo odpornost proti globalnim motnjam v dobavnih verigah ter omogoča hitrejši odziv na potrebe prebivalstva in trga, to pa je za državo in družbo strateškega pomena ter krepi njeno gospodarsko suverenost.

Danes širši, s farmacijo in biotehnologijo povezani sektor predstavlja enega najpomembnejših sektorjev v Sloveniji z vidika vplivov na gospodarstvo, z izrazitimi možnostmi za nadaljnjo rast in njegovo povečanje do 2030/35. Podatki za ta sektor javno niso posebej jasno obravnavani in kategorizirani. Po interno zbranih podatkih sektorja ocenjujemo, da ta sistem danes prispeva skupno več kot 6 % BDP ter prek izvoza in ponovnega izvoza več kot 40 % izvoza Republike Slovenije, neposredno in posredno pa zaposluje več kot 50.000 ljudi.

4.3.3 DOLGOROČNI IZZIVI

Kadrovanje in izobraževanje

- **Slabo načrtovanje kadrovskih potreb in neučinkovit pretok informacij o zaposlitvenih potrebah** med državo, izobraževalnimi institucijami in gospodarstvom.
- **Prenizko število vpisnih mest ter pomanjkanje** interdisciplinarnih in internacionaliziranih programov.
- **Neustrezni pogoji za privabljanje tujih strokovnjakov** in vračanje slovenskih kadrov iz tujine.
- **Nizka dostopnost vseživljenjskega učenja** in prekvalifikacij za odrasle, zlasti za specializirana farmacevtska in biotehnoška znanja.
- **Visoka davčna obremenitev razvojnih kadrov** zmanjšuje neto plače in privlačnost zaposlitve v strateških sektorjih.

Raziskave in razvoj

- **Nesorazmerje med vlaganji v tehniko in vede o življenju v korist tehnike:** Ne zadostno financirane ključne raziskave v farmaciji in biotehnologiji ter zapostavljanje razpisov za translacijske projekte.
- **Pomanjkanje napredne raziskovalne in digitalne infrastrukture:** Pomanjkanje superračunalnikov in odprtih podatkovnih baz ter nedostopna laboratorijska oprema omejujejo dostop do kakovostnih raziskovalnih virov in uporabo umetne inteligence.
- **Nizka stopnja prenosa tehnologij iz akademske sfere v industrijo:** Nizka stopnja aplikativnih/interdisciplinarnih projektov ter pomanjkanje javno-zasebnih partnerstev ovirata prenos znanja in rezultatov raziskav v industrijsko prakso in posledično komercializacijo.
- **Neposodobljena zakonodaja in preveč birokracije:** Kompleksni postopki za prijavo projektov, odsotnost znanstvenikov v strateških odločitvah in dolgotrajni postopki.
- **Nestabilno financiranje in kratkoročni projekti:** Ogrožajo stabilnost raziskovalnega okolja, vodijo v prekinjanje obetavnih raziskav in zmanjšujejo možnosti za prebojne inovacije.

Investicije in strateški projekti

Slovenija je za kapitalsko intenzivne panoge, kot sta farmacija in biotehnologija, premalo privlačna zaradi visoke davčne obremenitve visoko usposobljenih kadrov, nepredvidljive regulative, počasnih postopkov in odsotnosti sektorsko prilagojenih spodbud. Farmacija in biotehnologija še nista prepoznani kot strateški panogi, primanjkuje pa tudi specializiranih poslovnih con z ustrežno infrastrukturo.

- **Slovenija ima eno izmed najvišjih obremenitev plač in nagrad** za visoko usposobljene kadre, kar zmanjšuje njeno privlačnost za tuje investitorje.
- **Regulatorno okolje v začetni fazi investicijskih projektov je nepredvidljivo** in pogosto podvrženo spremembam, to pa investitorje odvrača.

- **Izvedbena faza investicije je pogosto ovirana** zaradi počasnega odločanja upravnih enot in dodatnih administrativnih postopkov.
- **Farmacija in biotehnologija nista sistemsko prepoznani kot strateški sektor v zakonodaji o** investicijah.
- **Trenutni model spodbud raziskovalno-razvojnih projektov temelji predvsem na davčnih olajšavah,** kar ni zadostno za kapitalsko intenzivne panoge.
- **Pomanjkanje specializiranih poslovnih con za panoge ved o življenju (angl. Life-Sciences) podaljšuje** faze pridobivanja zemljišč in dovoljenj.

Internacionalizacija in promocija

- **Nizka mednarodna prepoznavnost Slovenije** kot destinacije za farmacijo in biotehnologijo.
- **Slab dostop do strateških partnerstev** z mednarodnimi podjetji in inkubatorji.
- **Nezadostna strateška prisotnost sektorja** na mednarodnih konferencah pod okriljem države.
- **Premalo podpore tujim investitorjem** pri vstopu na slovenski trg.
- **Neizkoriščen potencial diplomacije in gospodarskih zbornic za promocijo.**

Zagonska podjetja in MSP

- **Pomanjkanje specifičnih znanj za upravljanje rasti** biotehnoloških podjetij.
- **Zapleteni razpisni postopki in visoki stroški prijavi** za MSP-je predstavljajo velik finančni in časovni zalogaj, možnosti za uspeh pa so majhne.
- **Neprivlačnost slovenskega trga za tvegani kapital** zaradi pomanjkanja olajšav za investitorje in startupe.
- **Odsotnost ciljanih skladov za biotehnološke inovacije** v zgodnjih fazah.
- **Nezadosten dostop zagonskih podjetij do ustrezne raziskovalne infrastrukture.**
- **Šibka centralizirana podpora** za zaščito intelektualne lastnine.
- **Premalo razvit sistem za komercializacijo in mreženje startupov.**

4.3.4 PRILOŽNOSTI DO 2035

Evropska unija je farmacijo in biotehnologijo uvrstila med tri strateške industrije prihodnosti, poleg digitalnih in čistih tehnologij (*STEP: Strategic Technologies for Europe Platform*). Znotraj regije Srednja in Vzhodna Evropa praktično nobena druga država ni na podobni ravni razvoja sektorja farmacije in biotehnologije kot Slovenija, ki je tudi med vodilnimi proizvajalci zdravil v tej regiji⁴. To ji daje edinstveno priložnost, da postane vodilna država v razvoju farmacevtskega in biotehnološkega sektorja, tako na ravni EU kot globalno.

Ključni dejavniki za povečanje konkurenčnosti so povečanje naložb, razvoj specializiranih izobraževalnih programov in okrepitev podpornih mehanizmov za inovacije. Potrebni so ukrepi za povezovanje regij ter krepitev mednarodne prepoznavnosti slovenskega farmacevtskega in biotehnološkega sektorja. Za vzpostavitev ugodnega okolja je treba tudi revidirati in prilagoditi relevantno zakonodajo. Ti ukrepi bodo pritegnili talente ter spodbudili inovacije in gospodarsko rast v slovenskem farmacevtskem in biotehnološkem sektorju. Na ta način bi omogočili rast obsega raziskovalno-razvojnih in proizvodnih kapacitet v tem prostoru, lokacijo izbire za implementacijo novih/prebojnih tehnologij, centrov za globalna lansiranja in distribucijo farmacevtskih izdelkov ter prostor za graditev visokotehnoloških kompetenc v industriji in akademskem okolju.

Naslednji dve leti sta kritični za zagotovitev mednarodne konkurenčne prednosti. Odločilni bodo strateško razumevanje in jasna prednostna umestitev panoge ter aktivna pomoč države pri ključnih ukrepih. Pri tem visoko izobraženi kadri trenutno igrajo največjo vlogo in so najbolj potrebni, tako na strokovno-tehničnem področju kot v proizvodnji.

Strateški cilj in prioritete

Slovenija naj postane **ena najprivlačnejših destinacij za raziskave in razvoj, proizvodnjo ter investicije v farmacevtsko industrijo in biotehnologijo v Evropi** (za zagonska, majhna, srednja in velika podjetja) ter tako pridobi še močnejšo globalno vlogo pri razvoju in proizvodnji na tem področju.

- a) **Utrditev Slovenije** kot visoko konkurenčne in trajnostne lokacije za **razvoj in proizvodnjo klasičnih zdravil** (male molekule).
- b) Razvoj in proizvodnja **inovativnih in podobnih bioloških zdravil** ter personalizirane medicine in drugih biotehnoloških proizvodov.
- c) Krepitev raziskav in razvoja na področju **biotehnologije**.
- d) **Digitalizacija, avtomatizacija in robotizacija** farmacevtskih procesov in logistike.
- e) Vzpostavitev **biotehnoloških platform** za raziskave, razvoj in proizvodnjo.
- f) **Internacionalizacija** biotehnologije in večja prisotnost na tujih trgih.

4 Vir: EFPIA, Eirhub.

4.3.5 ODZIV PODJETIJ

Slovenska farmacevtska in biotehnološka industrija se uvršča med sektorje z največ izvedenimi in tekočimi investicijami, ki povprečno znašajo več sto milijonov evrov letno. Takšen obseg vlaganj je predviden tudi v prihodnje, vendar ga je mogoče ob ustrezni, pravočasni in učinkoviti podpori države glede na zastavljeni strateški cilj še občutno povečati.

- Inovacije in razvoj novih produktov ter tehnologij: vlaganja v sektorju so usmerjena v inovacije in razvoj zlasti zdravil – tako klasičnih kot tistih, pridobljenih z biotehnološkimi postopki – ter izdelkov, povezanih z zdravjem, zdravljenjem bolezni in potrebami zdravstvenega sistema.
- Optimizacija in modernizacija procesov in produktov: vključuje izgradnjo sodobne infrastrukture, nakup opreme, izboljšanje energetske in snovne učinkovitosti ter prehod v zeleno gospodarstvo z razvojem trajnostnih biotehnoloških rešitev z nižjim ogljičnim odtisom. Pomembna so tudi področja tehnološke varnosti ter varstva pri delu in zdravju.
- Digitalizacija in avtomatizacija: poudarek je na uvajanju UI, avtomatizaciji in robotizaciji proizvodnih in razvojnih procesov. Vlaganja so usmerjena tudi v razvoj in nadgradnjo inženirskih, znanstvenih ter drugih ključnih kadrovskih kompetenc, vključno s sodobnimi pristopi za hitro uvajanje zaposlenih (npr. z uporabo tehnologij obogatene in virtualne resničnosti (AR/VR)).
- Upravljanje kadrov: ključni so sistemi za učinkovito upravljanje kadrov in razvoj talentov, privabljanje visoko usposobljenih tujih strokovnjakov ter ustvarjanje pogojev za vrnitev slovenskih strokovnjakov iz tujine.
- Krepitev dobavnih verig in trženja: veliko pozornosti se namenja krepitvi in vzdrževanju zanesljivih dobavnih verig za visokokakovostne surovine in sestavine ter razvoju trženjskih in strateških funkcij podjetij – vključno s segmentacijo portfeljev, regionalizacijo trženja in prilagajanjem produktov posebnim tržnim potrebam ter širjenju prisotnosti na rastočih trgih.

To velja zlasti za tri največja farmacevtska podjetja, med katerimi sta dve del globalnih korporacij, eno pa samostojno in visoko konkurenčno na tujih trgih, kjer ima tudi lastna podjetja. Grozd manjših podjetij ter deležnikov pa se v tem sektorju uveljavlja z vlaganji v razvoj in poslovno odličnost na nišnih področjih, kjer delujejo. V sektorju vlada visoka stopnja sinergije v verigah vrednosti oz. partnerskih mrežah.

- Vlaganja v inovacije: slovenska podjetja sledijo mednarodnim trendom vlaganja v inovativne biotehnološke produkte in terapije, kot so personalizirana zdravila (»precizna medicina«) na podlagi genetskih raziskav, zdravila za redke bolezni ter inovacije v imunoterapijah in cepivih, razvoj bioloških zdravil in orodij za diagnostiko ter spremljanje bolezni.

4.3.6 PREGLED NALOŽB IN OBETI ZA PRIHODNOST

Letne vrednosti potrjenih kapitalskih naložb podjetij Lek/Sandoz, Novartis in Krka so po javno dostopnih podatkih v preteklih treh letih skupaj presegle 1,2 milijarde evrov. Do danes potrjenih in napovedanih investicij le treh največjih farmacevtskih podjetij v Sloveniji bo med 2020 in 2028 več kot 2,6 milijarde evrov. Samo podjetje Lek/Sandoz ima v Sloveniji za skoraj milijardo evrov potrjenih naložb v obdobju 2024–2028.

Po javno dostopnih podatkih so se naložbe v razvojno, raziskovalno in proizvodno usmerjeno infrastrukturo s povprečnih 270 milijonov evrov na leto med letoma 2010 in 2020 povečale na približno 370 milijonov evrov investicijskih naložb v obdobju 2021–2024/2025, to pa je kar 37-odstotni prirastek, ki ga gre pripisati predvsem znatnim naložbam podjetij Lek/Sandoz in Novartis v zadnjih treh letih. V navedenih zneskih niso upoštevane letne investicije MSP, za katere se ocenjuje, da znašajo dodatnih 10–20 %. To vključuje več 100 milijonov evrov vredne naložbe države v raziskovalne, razvojne in izobraževalne kapacitete, ki zadevajo tudi področje farmacije in biotehnologije.

Za obdobje do leta 2030 je pričakovati, da bodo kapitalske investicije farmacevtskih in biotehnoloških podjetij ostale na ravni povprečno 300 milijonov evrov letno oziroma se bodo zaradi potrebe po vzdrževanju in modernizaciji lokalne infrastrukture še povišale – a le ob sprejetju ustreznih podpornih ukrepov države, ki bodo zagotovili, da bodo tuje investicije oz. vlaganja v infrastrukturo ostala v Sloveniji. Uvedba ustreznih podpornih ukrepov bi lahko v naslednjih 2–3 letih pritegnila nove investitorje ali spodbudila dodatne naložbe že prisotnih podjetij. Zaradi poslovne zaupnosti trenutno ni mogoče natančno ovrednotiti možnega odstotnega prirastka teh investicij do leta 2035, vendar je potencial za rast zelo velik.

Po ocenah naj bi **skupna vlaganja farmacevtskega in biotehnološkega sektorja** od 2026 do leta 2030 tako dosegla približno 1,5 milijarde evrov, v obdobju 2031–2035 pa dodatnih 1,5 milijarde evrov. Skupaj to pomeni vsaj **3 milijarde evrov v obdobju 2026–2035**, ob ustrezni podporni politiki in morebitnih novih potencialnih investitorjih pa bi lahko skupna vlaganja v tem desetletju bistveno preseгла to vrednost.

Tabela 7: Ocena načrtovanih naložb v sektorju farmacevtska industrija z biotehnologijo.

	2026-2030	2031-2035
	MIO EUR	MIO EUR
Razvoj novih produktov*	400	450
Razvoj novih procesov*	300	350
Širitev proizvodnje*	400	300
Digitalizacija	250	280
Razvoj kadrov	150	120
SKUPAJ	1.500	1.500

Opomba: Prve tri alineje (označene z *) veljajo za skupno kategorijo, saj je v praksi razdelitev znotraj nje (po podjetjih) različna in znotraj kategorije zato drseča. Obenem pa so v teh treh kategorijah vključene tudi posodobitve obstoječih produktov, procesov in infrastrukture, torej tudi investicije v zeleni prehod, procesno varnost ipd.

Vir: Lastne ocene sektorja (na podlagi javno dostopnih podatkov – letna poročila in lastne ocene)

4.3.7 NUJNI PODPORNİ UKREPI DRŽAVE

Za slovenski farmacevtski in biotehnološki sektor so ključni naslednji podporni ukrepi:

1. Finančni ukrepi

Ob upoštevanju potenciala za povečanje naložbenih investicij sektorja je pomembno opozoriti, da jedro sektorja deluje v Osrednjeslovenski regiji, ki trenutno ni deležna zadostnega sofinanciranja. Nujno bi bilo torej poiskati rešitev za vključitev tudi teh akterjev v sheme podpore – zlasti pri razdeljevanju evropskih sredstev, ki so ali bodo na voljo Sloveniji, ter z uporabo nacionalnih virov. Eden od možnih ukrepov je **redefinicija kar-te regionalne pomoči** (trenutna veljavnost 2022–2027) na način, ki bo omogočal tudi dodelitev subvencij velikim podjetjem na lokacijah z že razvito infrastrukturo.

Predlagamo, da se sektorju v naslednjem petletnem obdobju iz javnih sredstev nameni **finančne spodbu-de** v višini 550 milijonov evrov za ključne razvojne projekte, od 2031 do 2035 pa 400 milijonov evrov, kar skupaj pomeni **približno 950 milijonov evrov do leta 2035**. Posebno pozornost bi bilo treba nameniti tudi sredstvom iz mehanizma t. i. Important Projects of Common European Interest (IPCEI Health), ki se je za Slo-venijo do zdaj izkazal kot skoraj neizkoriščen, a predstavlja pomembno priložnost za financiranje strateških projektov. Podobno velja za sredstva v okviru t. i. Circular Bio-based Europe Joint Undertaking (CBE JU).

Tabela 8: Ocena pričakovanega obsega finančne podpore države v sektorju farmacevtska industrija z biotehnologijo.

	2026-2030	2031-2035
	MIO EUR	MIO EUR
Razvoj novih produktov*	160	130
Razvoj novih procesov*	80	80
Širitev proizvodnje*	150	90
Digitalizacija	90	40
Razvoj kadrov	70	60
SKUPAJ	550	400

Opomba: Prve tri alineje (označene z *) veljajo za skupno kategorijo, saj je v praksi razdelitev znotraj nje (po podjetjih) različna in znotraj kategorije zato drseča. Obenem pa so v teh treh kategorijah vključene tudi posodobitve obstoječih produktov, procesov in infrastrukture, torej tudi investicije v zeleni prehod, procesno varnost ipd.

Vir: Lastne ocene sektorja.

2. Sistemski ukrepi

- **Ustvarjanje pogojev za privabljanje vrhunskih talentov:** znižanje davčnih bremen, davčne olajšave za prve zaposlitve v visokotehnoloških področjih ter oprostitev prispevkov za nagrade, povezane z uspešnostjo.
- **Privabljanje visokokvalificiranih strokovnjakov iz tujine:** uvedba mej za socialne prispevke in davčne spodbude za tujce, ki prihajajo delat v Slovenijo, vključno z ugodnimi davki na bivanje in dohodke v prvih letih.
- **Krepitev inovacijskega in raziskovalnega okolja:** poenostavitev administrativnih postopkov za izvajanje in prijavo raziskovalnih projektov; vzpostavitev mehanizmov za povezovanje javno-zasebnih partnerstev za reševanje kompleksnih izzivov ter uvedba dolgoročnega (petletnega) stabilnega financiranja uspešnih raziskav.
- **Okrepljena podpora prebojnim projektom in investicijam:** neposredno financiranje razvojnih projektov namesto klasičnih davčnih olajšav, strateško načrtovanje industrijskih con s hitrim izdajanjem dovoljenj, ob pomoči države pridobiti čim več sredstev iz okvira IPCEI Health (Important Projects of Common European Interest).
- **Razvoj podpornega okolja za zagonska podjetja in investitorje:** spodbujanje rasti zagonskih podjetij z olajšavami pri pridobivanju deležev v podjetjih; ustanovitev centralne patentne pisarne in tehnološkega parka za biotehnološke inovacije.
- **Postavitev Slovenije kot biotehnološkega in farmacevtskega stičišča:** vzpostavitev točke »vse na enem mestu« (»one stop shop«) za stik z domačimi in tujimi investitorji ter ključnimi informacijami za postavitve inovativnih podjetij, aktivna promocija na mednarodnih dogodkih in diplomatska podpora pri pozicioniranju Slovenije kot najprivlačnejše biotehnološke destinacije v Evropi.
- **Posodobitev relevantne zakonodaje:** tako splošne kot za farmacijo/biotehnologijo specifične (na evropski ravni – Omnibus Zdravje/medicina in na nacionalni ravni).
- **Poenostavitev in pospešitev postopkov za pridobivanje dovoljenj,** zlasti okoljskih in drugih infrastrukturnih dovoljenj.

3. Kadri in izobraževanje

- Vzpostavitev **nacionalnega sistema za strateško načrtovanje in spremljanje potreb po kadrih.**
- **Povečanje kapacitet obstoječih STEM programov** (+25 %) in uvedba novih študijev (bioinformatika, bioinženiring).
- **Znižanje dohodnine** za deficitarne razvojne poklice in uvedba davčnih olajšav za nagrajevanje uspešnosti.
- Spodbujanje **sodobnih oblik dela** in izboljšanje **pogojev za zaposlovanje** (fleksibilen delovni čas, krajši postopki zaposlovanja, sprostitev kvot zaposlovanja kadrov Javne agencije za zdravila in medicinske pripomočke itd.).
- **Privabljanje tujih strokovnjakov ter vračanje slovenskih strokovnjakov** iz tujine: poenostavitev postopkov, ugodnejša davčna politika in olajšano pridobivanje državljanstva.
- **Vzpostavitev platforme za prekvalifikacije** s ciljem vključitve 20.000 zaposlenih do 2030.

4 . Raziskave in razvoj (R&R)

- Uvedba **dodatnih javnih razpisov za farmacijo in biotehnologijo ter uravnoteženje financiranja** z vedami o tehniki, več translacijskih projektov.
- **Sodelovanje z akademskimi institucijami**, ki so relevantne za sektor farmacije in biotehnologije.
- **Investicije v centre odličnosti in digitalizacijo** (npr. odprte baze, nadzorovana sekundarna raba kliničnih podatkov), skupni nakupi napredne raziskovalne opreme.
- **Vzpostavitev mehanizmov za sodelovanje** in platform za raziskave zunaj Ljubljane, krepitev javno-zasebnih partnerstev in interdisciplinarnih projektov, da bi tako izboljšali povezanost med akademsko sfero in industrijo.
- **Poenostavitev postopkov za prijavo in izvajanje projektov** ter vključitev znanstvenikov v nacionalne strateške odločitve.
- **Podaljšanje financiranja za prebojne raziskave na 5 let** za projekte, ki dosegajo izjemne rezultate, in stabilna podpora projektom z velikim potencialom.

5. Investicije in projekti

- **Uvedba davčnih olajšav za razvojna delovna mesta in deficitarne poklice** v biotehnološki in farmacevtski industriji.
- **Sklepanje investicijskih memorandumov**, ki zagotavljajo stabilnost pogojev (regulatorno okolje) za 5-10 let od začetka investicije.
- **Pospešitev, poenostavitev in digitalizacija upravnih postopkov** (po zgledu Irske) – razglasitev investicij kot strateških projektov s prednostno obravnavo. Vključitev farmacije in biotehnologije med strateške sektorje v okviru nacionalne zakonodaje o investicijah in skladno z EU iniciativo STEP.
- **Neposredno sofinanciranje raziskovalno-razvojnih projektov** po avstrijskem modelu 14-% raziskovalne premije (prehod z modela z davčnimi olajšavami).
- Vzpostavitev **namenskih poslovnih območij za vede o življenju** z vnaprej zagotovljenimi infrastrukturnimi in prostorskimi pogoji.

6. Internacionalizacija in promocija

- **Letne promocijske kampanje** in javni razpis za promocijo sektorja na ključnih trgih.
- Vključitev v **globalne organizacije** in sodelovanje z **inkubatorji**.
- **Organizacija mednarodnih konferenc v Sloveniji** ter sofinanciranje udeležb MSP-jev v tujini.
- **Vzpostavitev »one stop shop« za investitorje**, izvedba predstavitvenih dogodkov in sodelovanje v globalnih središčih za MSP-je s splošno podporo podjetjem glede prenosa tehnologij, zaščite intelektualne lastnine, optimizacije procesov, investicij, osnovne razvojne in raziskovalne infrastrukture, regulatorne podpore, internacionalizacije itd.
- **Aktivna vloga različnih deležnikov** (slovenskih veleposlaništev, SPIRIT Slovenija, Gospodarske zbornice Slovenije in Združenja kemijske industrije ter bilateralnih zbornic, Zavoda Slovenija Biotech Hills in nosilcev Biopharma Global Connect) pri promociji slovenskega farmacevtskega in biotehnološkega sektorja.

7. Zagonska podjetja in MSP-ji

- Ponovna aktivacija **kompetenčnih centrov in sofinanciranje izobraževanj** zaposlenih v MSP-jih.
- Subvencioniranje **priprave razpisnih prijav in najema strokovnjakov** za razpisno dokumentacijo.
- **Davčni vavčerji za fizične osebe** – davčne rezidente RS, ki vlagajo v zagonska podjetja, z razbremenitvijo obdavčitve posameznika, zaposlenega v podjetju, ob pridobitvi oz. podaritvi lastniškega deleža v podjetju ter z obdavčitvijo le efektivnega kapitalskega dobička ob likvidaciji (»exit«) podjetja.
- Ustanovitev **sklada tveganega kapitala**, specializiranega za biotehnologijo.
- Vzpostavitev **tehnološkega parka za biotehnologijo** z možnostjo najema modularnih laboratorijev in/ali specializiranega inkubatorja, kot je Park znanja – Biotehnopolis v Ajdovščini, ki se že vzpostavlja (odziv na potrebe biotehnologije).
- Uvedba **biotehnoloških inkubatorjev** po vzoru Genopole, JLABS ipd.

4.4 LOGISTIKA IN GRADBENIŠTVO

4.4.1 POVZETEK

Logistika

Slovenska logistična podjetja so dokazala konkurenčnost v globalnih oskrbovalnih verigah in hkrati dober oskrbovalni servis domačemu gospodarstvu. K temu pripomorejo predvsem vlaganja v digitalizacijo, trajnostno mobilnost in sodobne tehnologije, kot sta uvajanje umetne inteligence in avtomatizacija, obenem pa so slovenska logistična podjetja prisotna na večini strateških globalnih trgov. Za nadaljnji razvoj panoge sta ključni izgradnja sodobne infrastrukture in jasna strategija razvoja panoge.

Za uresničitev ambicioznih ciljev so nujni tudi ukrepi države v spodbudah za vlaganja v digitalizacijo in sodobne tehnologije, jasna strategija razvoja logistike kot ene od ključnih panog ter konkurenčno in predvidljivo poslovno okolje. Poleg tega sta pomembni poenostavitev postopkov za pridobivanje delovnih dovoljenj in izboljšanje izobraževanja kadrov na področju logistike ter jasna strategija za internacionalizacijo panoge na ključnih strateških trgih.

Ohranjena in izboljšana konkurenčnost slovenske logistike bo okrepila izvozno usmerjenost panoge in kakovost oskrbovanja domačega gospodarstva, ustvarila kakovostna delovna mesta ter prispevala k še večji konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Če bo konkurenčnost slovenske logistike zmanjšana, bo panoga izgubila velik potencial, zato se bodo podjetja množično selila na tuje trge, dodana vrednost bo upadla, država pa bo izgubila logistično avtonomijo.

Gradbeništvo

Gradbeništvo je eden ključnih stebrov slovenskega gospodarstva, saj zagotavlja osnovno infrastrukturo za delovanje številnih panog – od prometa in industrije do zdravstva in izobraževanja – ter pomembno prispeva h kakovosti življenja. V Sloveniji predstavlja med 6 in 7 % BDP, zaposluje več kot 108.000 ljudi ter vključuje predvsem mala in srednje velika podjetja. Je eden največjih porabnikov javnih in zasebnih investicijskih sredstev ter zanesljiv kazalnik gospodarskih ciklov.

Panoga pomembno vpliva na proizvodnjo gradbenih materialov, transport, trgovino in storitve ter ima velik potencial pri prehodu v nizkoogljično družbo – z energetske sanacijami, uporabo trajnostnih materialov in razvojem zelene infrastrukture. Glavni izzivi prihodnosti so digitalizacija, avtomatizacija in uporaba sodobnih tehnologij, vključno z umetno inteligenco.

Za uresničitev tega prehoda bo potrebna jasna državna strategija vključno s srednjeročnim investicijskim načrtom do leta 2035, stabilnim financiranjem javnih projektov v višini najmanj 2,5 % BDP ter ustanovitvijo državnega urada za gradbeništvo, specializirane družbe za gradnjo državnih stavb (po vzoru DARS/BIG) in paritetnega socialnega sklada. Poleg tega so nujni prenova zakonodaje, zmanjšanje administrativnih ovir, posodobitev izobraževalnih programov in strategija internacionalizacije, zlasti na trgih nekdanje Jugoslavije.

Gradbeni sektor tako ostaja ključni nosilec gospodarske rasti, še posebej v kriznih obdobjih, ter ponuja potencial za razvoj zelenih in digitalnih storitev.

4.4.2 STANJE SEKTORJA

Logistična in gradbena panoga skupaj tvorita enega ključnih stebrov slovenskega gospodarstva. Zaposlujeta približno **108 tisoč ljudi**, ustvarita skoraj 20 milijard evrov **prihodkov (14,4-% delež)** ter **6,5 milijarde evrov dodane vrednosti** (18,7-% delež). Povprečna dodana vrednost znaša nekaj manj kot **60.000 evrov na zaposlenega**. Obe panogi imata osrednjo vlogo pri trajnostnem prehodu: logistika z razvojem pametnih in zelenih transportnih rešitev, gradbeništvo pa z digitalizacijo, uvajanjem okolju prijaznih gradbenih storitev in uporabo trajnostnih materialov. Skupaj oblikujeta trdne temelje za dolgoročno gospodarsko rast, infrastrukturni razvoj in zeleno preobrazbo Slovenije.

Tabela 9: Pomen logistike in gradbeništva v celotnem gospodarstvu.

POSTAVKA	VREDNOST	DELEŽ / INDEKS V SKUPAJ
Čisti prihodki od prodaje (mio EUR)	19.957	14,4 %
Prihodki od izvoza (mio EUR)	6.054	10,3 %
Dodana vrednost (mio EUR)	6.485	18,7 %
Dodana vrednost na zaposl. (EUR)	59.856	94
Zaposleni	108.335	19,9 %
Investicije (mio EUR)	1.459	18,9 %
Delež investicij v prihodkih (%)	7,3	130

Opomba: Delež področja med gospodarskimi družbami.
Vir: SURS, lastni preračuni.

Logistika

Logistika ima s 9.665 aktivnimi podjetji in 7-% deležem v BDP strateško vlogo pri spodbujanju gospodarske rasti in povezovanju, zlasti zaradi svoje močne vloge v mednarodni trgovini in podpori industrijskim verigam vrednosti. Razvoj panoge je ključnega pomena za globalne oskrbovalne verige, saj omogoča pravočasne dostave in ustvarjanje dodane vrednosti vsem sektorjem. Naložbe v transportno-logistično infrastrukturo vodijo k dolgoročni rasti ter izboljšujejo regionalni razvoj in dostopnost.

Slovenija je bila leta 2023 na 43. mestu mednarodnega kazalnika Logistics Performance Index (LPI), z ambicijo, da se do leta 2035 uvrsti med 20 najuspešnejših držav na svetu. Pred desetletjem je bila že blizu cilja (26. mesto), a je v zadnjih letih nazadovala. Strategija zelene preobrazbe gospodarstva zato logistiko postavlja med ključne panoge za doseg evropskih ciljev. Slovenska logistika je izrazito izvozno usmerjena – več kot 48 % prihodkov ustvarja na tujih trgih.

Razvoj logistično-transportnih storitev, skladiščenja, pomorskih pretovorih storitev in distribucije je odvisen od sodobne infrastrukture, ki omogoča, da so vse te storitve logističnih podjetij konkurenčne in sledijo potrebam vsega gospodarstva.

Gradbeništvo

Gradbeništvo s 7-% deležem v BDP in več kot 52 tisoč zaposlenimi pomembno prispeva k razvoju drugih gospodarskih sektorjev, izboljšuje kakovost življenja, hkrati pa deluje kot stabilizator v kriznih obdobjih.

Po finančni krizi leta 2008 je slovensko gradbeništvo doživelo največji pretres po osamosvojitvi – propadla so skoraj vsa največja podjetja, število zaposlenih pa se je z 90.000 prepolovilo. Realizacija se je s takratnih 7 milijard evrov med letoma 2010 in 2017 znižala na okoli 4 milijarde letno, sektor pa je v tem času posloval z izgubami. Obdobje okrevanja se je začelo po letu 2017, vrhunec pa je sektor dosegel leta 2023 z rekordno realizacijo 9,7 milijarde evrov in dobičkom 464 milijonov evrov. Po oceni GZS je bilo na trgu za 3,5 milijarde evrov investicij, od tega 2,8 milijarde javnih in 700 milijonov zasebnih.

V letu 2025 pa se kljub ambicioznim načrtom realizacija ni uresničila, predvsem pri javnih naročnikih, ki predstavljajo polovico vseh gradbenih del. V prvem četrtletju 2025 je bila vrednost izvedenih del nižja za 7,4 %, pri inženirskih objektih pa celo za 21,8 %. To povzroča zaskrbljenost, saj ima gradbeništvo močno multiplikativno vlogo pri spodbujanju gospodarske rasti, razvoju infrastrukture in povezovanju družbenih podsistemov.

4.4.3 DOLGOROČNI IZZIVI

Izzivi in trendi v logistiki

Panoga se sooča z zahtevami vseh deležnikov v dobavni verigi (gospodarstvo, politika, okolje), hitrim tehnološkim napredkom, spreminjajočimi se tržnimi pričakovanji in zelenim prehodom. Do leta 2035 bodo ključni izzivi:

- a) **Spremembe v dobavni verigi:** ob hitrih spremembah v dobavni verigi je potrebno učinkovito obvladovanje motenj, regulativ, kriz in drugih zunanjih okoliščin. Od logističnih podjetij je zato zahtevanih vedno več storitev in prilagoditev z nižjimi stroški ter pravočasno dobavo.
- b) **Digitalizacija logistike:** implementacija enotnega vstopnega okna (»Single Window«) v logistiki.
- c) **Implementacija interneta stvari (IoT):** IoT postaja ključen za razvoj in transformacijo dobavne verige. Nove tehnologije izboljšujejo njeno prilagodljivost in lahko prinesejo prebojne rešitve pri upravljanju zalog in sledenju produktov.
- d) **Uvajanje umetne inteligence (UI) v logistiki:** UI spreminja upravljanje dobavne verige, izboljšuje napovedovanje, razvrščanje paketov, storitev za stranke in njeno prilagodljivost, hkrati pa izboljšuje upravljanje in optimizira dostavo.
- e) **Kompleksnosti in upravljanje podatkov:** integracija različnih platform in sistemov v logistične operacije je privedla do obilice podatkov. Učinkovito upravljanje podatkov, pogosto z avtomatizacijo, je ključnega pomena za optimizacijo upravljanja dobavne verige in napovedovanja.
- f) **Tehnologija »blockchain« v logistiki:** tehnologija veriženja blokov izboljšuje preglednost dobavne verige in skladnost s predpisi. Zagotavlja nespremenljiv sistem vodenja evidenc ter izboljšuje učinkovitost in transparentnost celotne dobavne verige.
- g) **Trajnostnost logistike – zeleni prehod:** logistična podjetja se soočajo z vedno večjimi okoljskimi, družbenimi in upravljavskimi vprašanji, ki zahtevajo uvajanje bolj zelene tehnologije in prakse. To vključuje zeleni prehod v celotni dobavni verigi, ki bo izpolnjeval formalne regulatorne zahteve in dejansko zmanjšal izpuste, hkrati pa še vedno obdržal konkurenčnost in učinkovitost panoge.
- h) **Globalno pomanjkanje delovne sile in avtomatizacija:** globalno pomanjkanje kadrov spodbuja avtomatizacijo skladiščnih procesov in testiranje avtonomnih tovornjakov.
- i) **Naraščajoči stroški in finančni pritiski:** logistika je zaradi dajatev in ukinjanja spodbud prisiljena v povišanje stroškov, kar povzroča finančni pritisk na manjša podjetja.
- j) **Infrastrukturni izzivi:** naložbe v cestna in železniška omrežja ter v infrastrukturo zelenega prehoda (npr. polnilnice) so ključne za večjo produktivnost in konkurenčnost panoge.

Izzivi in trendi v gradbeništvu

- a) **Digitalizacija in umetna inteligenca (UI)** preoblikujeta gradbeništvo iz tradicionalno ročne in razdrobljene panoge v podatkovno podprto, učinkovito in inovativno industrijo. Cilji so višja produktivnost, varnost, trajnostnost in kakovost projektov. Z digitalnimi orodji (npr. BIM, projektni menedžment v oblaku) je sodelovanje boljše, manj je napak, izvedbeni čas pa je skrajšan. UI avtomatizira načrtovanje, razporejanje in upravljanje materialov, znižuje stroške in zmanjšuje okoljski vpliv med celotnim življenjskim ciklom objektov.
- b) **Trajnostnost in razogljičenje** sta osrednja izziva pri prehodu v nizkoogljično družbo. Gradbeništvo kot pomemben vir emisij CO₂ mora zmanjšati ogljični odtis v vseh fazah – od proizvodnje materialov do gradnje in razgradnje. Potrebni bodo širša uporaba recikliranih materialov, večja energetska učinkovitost stavb, optimizacija emisij z digitalnimi orodji in prehod v krožno gospodarstvo. Cilj je doseči ogljično nevtralnost do leta 2050.

- c) **Motnje v dobavnih verigah**, ki jih povzročajo geopolitične krize in tržna nihanja, zahtevajo prožne, digitalno podprte strategije za upravljanje tveganj. Ker je sektor močno odvisen od pravočasne dostave materialov in opreme, mora razviti odporne in stroškovno učinkovite modele delovanja.
- d) **Pomanjkanje kadra** spodbuja avtomatizacijo in uporabo UI. Panoga se sooča s staranjem delovne sile, nizkim zanimanjem mladih in hitro spreminjajočimi se kompetencami. Ključni ukrepi so izboljšanje pogojev dela, modernizacija izobraževalnih programov in tesnejše sodelovanje s šolami. Gradbeništvo prihodnosti mora postati tehnološko napredno in privlačno za mlajše generacije.
- e) **Finančni in infrastrukturni pritiski** terjajo strateška vlaganja v pametno in zeleno infrastrukturo. Panoga deluje ob rastočih stroških, staranju infrastrukture in višjih pričakovanih glede trajnostnosti ter hitrosti izvedbe. Uspeh bo odvisen od inovativnosti, prilagodljivosti in dolgoročne vizije podjetij.

4.4.4 PRILOŽNOSTI DO 2035

Logistika

Slovenska logistična podjetja vedo, kako pomembna je njihova konkurenčnost v globalni ponudbi logističnih storitev, predvsem pa se zavedajo hitrih sprememb in potreb trga. Za doseg želenega razvoja logističnih storitev in konkurenčnosti so potrebni:

- a) **Digitalizacija logistike** z implementacijo enotnega okna ter uporabo IoT, UI in »blockchain« tehnologij.
- b) **Zeleni prehod** z razvojem multimodalnega transporta, elektrifikacijo in modernizacijo železniškega omrežja ter ustrezno infrastrukturo v terminalih.
- c) **Kadrovski potencial kot konkurenčna prednost** – z okrepljeno promocijo logističnih poklicev, štipendijskimi shemami in prilagodljivimi izobraževalnimi programi.
- d) **Nujnost vlaganj v izboljšanje infrastrukture**: modernizacija in elektrifikacija železnic in industrijskih tirov, cestna infrastruktura in gradnja multimodalnih logističnih centrov.
- e) **Internacionalizacija** je glede na izrazito izvozno usmerjeno storitveno dejavnost ključna za krepitve prisotnosti na konkurenčnih trgih v naši sosesčini in čezmorskih trgih.

Gradbeništvo

Priložnosti za razvoj gradbene panoge do leta 2035 so:

- a) **Digitalizacija in UI** v procesih projektiranja, operativne gradnje, upravljanja in vzdrževanja gradbenih projektov.
- b) **Zeleni prehod** s pospešenim razvojem »trajnostnega« gradbeništva na osnovi večkratne uporabe gradbenih materialov, uporabe novih trajnostnih materialov ter zmanjšanja uporabe ogljične energije z okoljsko prijaznejšimi alternativami obnovljivih energetske virov.
- c) **Razvoj kadrov**: modernizacija kurikulumov v izobraževalnem sistemu, štipendije in druge spodbude za mlade ter digitalizacija panoge.
- d) **Infrastrukturne investicije** države v promet, energetiko, komunalno in socialno infrastrukturo ter zasebnikov v stanovanjske in poslovne projekte.
- e) **Internacionalizacija** z nadaljnjim širjenjem na tuje trge.

V skladu s strateško usmeritvijo bi slovensko gradbeništvo do leta 2035 moralo postati:

- trajnostno (ogljico nevtrarno in krožno),
- digitalizirano (BIM kot standard),
- odporno (proti vremenskim in dobavnim šokom),
- privlačno za mlade in visoko usposobljeno delovno silo.

4.4.5 ODZIV PODJETIJ

Logistika

Slovenska logistična podjetja v izrazito konkurenčnem okolju svoje aktivnosti usmerjajo v digitalno preobrazbo, zeleni prehod, internacionalizacijo, avtomatizacijo in razvoj kadrov.

- **Vlaganje v digitalizacijo** in čim hitrejšo implementacijo sodobnih tehnologij v svoje poslovanje ohranja konkurenčnost storitev slovenskih logističnih podjetij, vendar zaostajamo za logistično razvitimi državami. Podjetja bodo največ vlagala v digitalno preobrazbo in platforme za digitalno upravljanje procesov. Konkretno digitalna preobrazba v logističnem podjetju pomeni:

- prediktivno analitiko in analizo velike količine podatkov,
- telematiko in internet stvari (IoT),
- platforme za upravljanje voznega parka,
- platforme za upravljanje dobavne verige,
- UI, »blockchain« tehnologijo.

Iz vzorčne ankete sledi, da 70 % slovenskih logističnih podjetij namerava v naslednjih 10 letih pospešeno preiti na digitalno preobrazbo svojih procesov. Podjetja ocenjujejo, da bodo za te investicije namenila od 5 % do 10 % svojih letnih prihodkov, kar pomeni v povprečju okoli 630 milijonov evrov letno.

- **Zeleni prehod** predstavlja ključen izziv za logistična podjetja, saj morajo hkrati slediti podnebnim ciljem in izpolnjevati vse strožje zahteve naročnikov glede trajnostne oskrbe. Med pomembnejšimi aktivnostmi sta elektrifikacija voznega parka in vzpostavitev ustrezne polnilne infrastrukture. Vendar pa visoki stroški tovrstnih naložb in pomanjkanje javno dostopnih polnilnic še vedno močno omejujejo širše uveljavljanje teh rešitev med slovenskimi logističnimi podjetji. Slovenska logistična podjetja bodo zaradi zahtev iz zakonodajnih regulativ in zahtev trga v obdobju 10 let pretežno vlagala v sisteme zelenega prehoda. V prihodnjih letih bodo predvidoma namenila med 80 in 100 milijoni evrov letno za naložbe v trajnostne rešitve in zelene tehnologije:
 - panele za samooskrbo z električno energijo,
 - zmogljive polnilnice za vozila in plovila (tovorna in dostavna vozila, avtobusi, ladje),
 - posodobitev voznega parka.
- **Internacionalizacija** je ključna za odkrivanje potenciala na perspektivnih trgih, zato logistična podjetja povečujejo prisotnost na teh trgih, za promocijo pa namenijo do 1 % prihodkov (okoli 80 milijonov evrov letno).
- **Avtomatizacija** in uvedba sodobnih UI skladiščnih tehnologij v skladiščne kapacitete sta zaradi pritiska na zmanjšanje stroškov manipulacije, pomanjkanja kadra in agilnosti oskrbovalne verige postali nujni. Pri tem imajo podjetja težave že v fazi investicije in umeščanja teh objektov v prostor ter v naslednji fazi zaradi visokih stroškov vlaganj. Ocene podjetij za vlaganje v avtomatizacijo in uporabo naprednih UI sistemov se gibljejo med 3 in 5 % letnih prihodkov podjetij oziroma v povprečju okrog 340 milijonov evrov letno.
- **Razvoj konkurenčnega kadra in ustreznih kompetenc** ostaja velik izziv, predvsem zaradi šibkega prenosa znanj iz prakse v izobraževalni sistem, kar negativno vpliva na njegovo kakovost in aktualnost. Uspešna digitalna preobrazba podjetij, ki se bo v prihodnjih letih še pospešila, zahteva digitalno pismenost zaposlenih. Za pridobivanje veščin za uporabo novih orodij in digitalnih tehnologij je nujna celovita prenova izobraževalnih programov. Podjetja, vključena v raziskave, trenutno za razvoj kompetenc zaposlenih v povprečju namenijo do 1 % svojih letnih prihodkov oziroma okrog 80 milijonov evrov letno.

Skupaj to pomeni letna vlaganja panoge v višini približno 1,2 milijarde evrov.

Tabela 10: Načrtovane naložbe v panogi logistike do leta 2035 (letno).

	DO 2035	
	POVPREČJE	MIO EUR
Trajnostne rešitve	1,0 %	84
Avtomatizacija	4,0 %	336
Internacionalizacija	1,0 %	84
Digitalizacija proizvodnje	7,5 %	630
Razvoj kadrov	1,0 %	84
SKUPAJ	14,5 %	1.218

Vir: Ocene podjetij v panogi.

Gradbeništvo

Slovenska gradbena podjetja se na izzive in priložnosti odzivajo s poudarkom na digitalizaciji, trajnostnem prehodu in razvoju kadrov:

- **Digitalizacija in umetna inteligenca:** podjetja vlagajo v hitro implementacijo sodobnih tehnologij, kar povečuje konkurenčnost na domačem in tujih trgih ter omogoča bolj učinkovite, varne in stroškovno optimizirane gradbene procese.
- **Vlaganja v trajnostno »zeleno« gradbeništvo** in čim hitrejšo implementacijo sodobnih tehnologij UI v svoje poslovanje. To bo omogočilo večjo konkurenčnost storitev slovenskih gradbenih podjetij, predvsem pa strateški premik v smeri uporabe trajnostnih materialov, optimizacije procesov in nižje porabe virov z namenom zmanjšanja emisij CO₂, povečanja energetske učinkovitosti ter izboljšanja vpliva na okolje in družbo.
- **Razvoj kadrov:** izziv, ki je izpostavljen v logistiki, je relevanten tudi v gradbeništvu, kjer podjetja izpostavljajo nujnost prenove izobraževalnih programov za pridobivanje digitalno pismenih, okoljsko odgovornih in tehnično usposobljenih kadrov, sposobnih vodenja kompleksnih projektov.

Inženiring

Na področju inženiringa podjetij se ta na priložnosti odzivajo na različne načine:

- **Tehnološki inženiring:** podjetja iz vseh možnih branž optimizirajo proizvodne procese, da bi tako dosegala dovolj visoko učinkovitost oz. znižala stroške proizvodnje. Tako lahko obdržijo posle z dovolj visoko dodano vrednostjo in profitabilnost. Če ta podjetja želijo še naprej razvijati nove modele in procese ter višati dodano vrednost, bodo morala v svoje dejavnosti vključiti ustrezno usposobljene strokovne kadre. To pomeni, da se bodo znotraj podjetij začela razvijati razvojna jedra različnih tehničnih strokovnjakov, ki bodo delovala kot inženiring storitve na proizvodnem oz. tehnološkem področju.
- **Gradbeni inženiring:** podjetja vidijo priložnosti v razvoju izgradnje podzemnih objektov, kot so tuneli in podzemna skladišča. Z izgradnjo podzemne infrastrukture bi v Sloveniji lahko razbremenili omejene površine za izgradnjo nadzemne infrastrukture. Nove priložnosti se kažejo ob zapiranju Premogovnika Velenje, in sicer za kadre in znanje, ki ga ima geotehnoška stroka.
- **Energetski inženiring:** učinkovitost slovenske energetike je mogoče čutiti v vseh porah gospodarstva. Strošek energije je vključen v strošek vseh produktov in storitev. Strokovnjaki energetskega inženiringa podjetij intenzivno iščejo različne energetske rešitve, da bi pripomogli k učinkovitejši proizvodnji in zmanjšali rabo energije. Pri tem sta zelo pomembna razvoj digitalizacije in raba umetne inteligence. To predstavlja veliko priložnost za razvoj različnih inovativnih energetskih modelov oz. pristopov ter nena zadnje za pridobivanje konkurenčne prednosti.
- **Okoljski inženiring:** Slovenija je zaradi ohranjenega okolja in restriktivne okoljske zakonodaje obdržala dovolj čisto okolje, da ga lahko ponudimo tudi kot turistično destinacijo. Na drugi strani se podjetja, ki nastopajo na globalnem trgu, ubadajo z veliko ovirami, ki so posledica okorele zakonodaje in nepripravljenosti strokovnih služb za iskanje alternativnih in inovativnih rešitev, sprejemljivih za okolje. S tem se zmanjšuje konkurenčnost. Slovenski inženiringi obvladajo tehnologije in tudi dobre prakse v tujini, a potrebna sta dialog ter sodelovanje države in nevladnih organizacij pri uvajanju novih in preverjenih okoljskih tehnologij.

Za nadaljnji razvoj logistične in gradbene panoge so ključni ukrepi države, ki morajo zagotoviti predvidljivo, stabilno in konkurenčno okolje:

4.4.6 NUJNI PODPORNİ UKREPI DRŽAVE

Za nadaljnji razvoj logistične in gradbene panoge so ključni ukrepi države, ki morajo zagotoviti predvidljivo, stabilno in konkurenčno okolje:

1. Srednjeročni investicijski načrt do leta 2035

Država naj pripravi celovit in vzdržen srednjeročni načrt za razvoj kritične infrastrukture (promet, energtika, komunala) ter socialne infrastrukture (stanovanja, šolstvo, zdravstvo, kultura). Dokument bi določil dinamiko državnih investicij, potrebne kapacitete, vlaganja v razvoj in zaposlovanje ter posodobitev tehnične regulative in standardov.

2. Uresničitev »zlatega pravila« javnih investicij

Dosledno izvajanje zaveze o kontinuiranem financiranju državnih projektov v višini 2,5 % BDP. To bi zmanjšalo fluktuacije pri gradbenih delih, povečalo predvidljivost poslovanja in znižalo tveganja v panogi.

3. Ustanovitev državnega urada (ministrstvo ali vsaj direktorat), pristojnega za graditeljstvo

Vzpostavitev specializiranega ministrstva ali direktorata, pristojnega za gradbeništvo, bi omogočila boljšo koordinacijo, nadzor in učinkovitost pri izvedbi javnih investicij.

4. Vzpostavitev državne investicijske družbe za izvedbo državnih investicij (po vzoru avstrijskega BIG)

Posebna institucija bi omogočila profesionalno načrtovanje, izvedbo in dolgoročno financiranje državnih projektov ter boljšo usklajenost s potrebami gospodarstva.

5. Ustanovitev paritetnega sklada kot socialnega korektiva

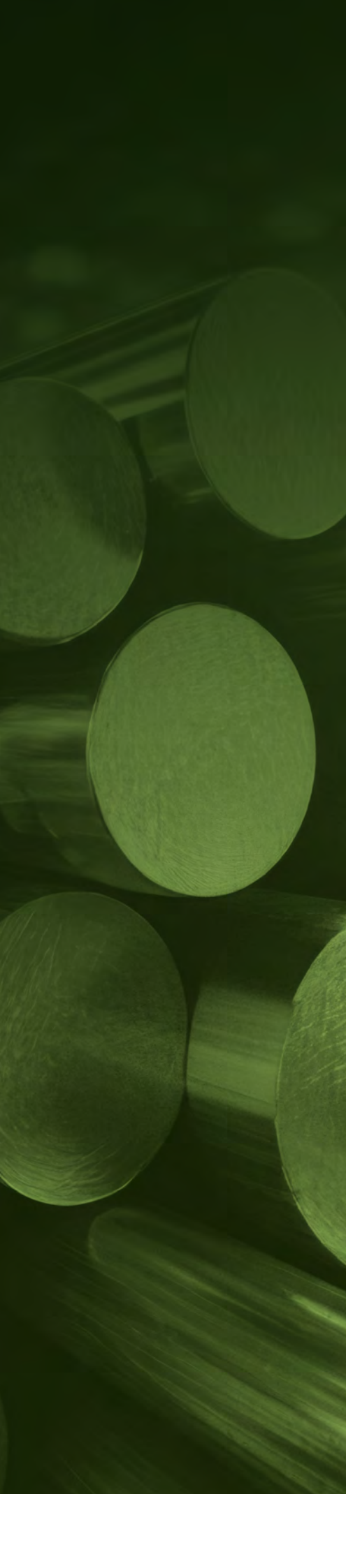
Vzpostavitev sklada, ki ga upravljajo socialni partnerji (delodajalci in delojemalci), bi zaposlenim v gradbeništvu zagotovila primerljivo socialno varnost, kot velja v drugih panogah EU. Vseboval bi sheme za odsotnosti, odpravnine, poklicno izobraževanje, varnost pri delu in poklicne pokojnine.

6. Razvoj državne kritične infrastrukture do leta 2035

Gradnja in posodobitev kritične infrastrukture Slovenije v sektorjih energetike, prometa, IKT, zdravstva, vodnega in komunalnega gospodarstva, prehrane, varnosti in financ mora temeljiti na načelih odpornosti, digitalizacije, trajnostnosti in strateške avtonomije države.

4.5 INDUSTRIJA MATERIALOV IN KROŽNO GOSPODARSTVO

4.5.1 POVZETEK

Proizvodnja materialov, med katere spadajo proizvodnja papirja, kemikalij, tekstilij, gume in plastike, nekovinskih mineralnih izdelkov in kovin, je med ključnimi industrijskimi sektorji v Evropi in tudi v Sloveniji. To so namreč primarni gradniki oskrbovalnih verig vseh drugih industrij, ključni materiali za razvoj, proizvodnjo in izvajanje zelenega prehoda ter pomembne strateške surovine v obrambni, vesoljski, letalski in ladjarski industriji. Materiali se v številnih primerih lahko uporabljajo tudi za dvojno rabo (v civilne in tudi vojaške namene).

Strateški razvojni načrti podjetij, ki se ukvarjajo s proizvodnjo materialov, so v skladu s politikami EU usmerjeni v razogljičenje proizvodnje, optimizacijo, avtomatizacijo in digitalizacijo proizvodnih procesov, povečevanje energetske učinkovitosti ter splošno doseganje manjšega vpliva na okolje. Podjetja se specializirajo za ožji segment izdelkov v svoji dejavnosti, praviloma izdelke z višjo dodano vrednostjo, kjer so lahko konkurenčna. Konkurenčnost v veliki meri temelji na specifičnih znanjih podjetij.

Ključni izziv podjetij so visoki stroški energije v Sloveniji/ Evropi ter cene in dostop do surovin, kjer Evropa in Slovenija na mnogih področjih nista samozadostni. Izziv, ki prihaja, je dostop do sekundarnih surovin, kjer bi tako država kot EU morala pospešiti krožno gospodarjenje z viri in surovinami. Zanesljiva oskrba z energenti in konkurenčne cene slednjih so pomemben element konkurenčnosti industrije materialov. Veliko skrb predstavlja tudi zagotavljanje kompetentnega kadra za nove razvojne in tehnološke posodobitve ter na drugi strani za manj zahtevna dela.

Podjetja občutijo veliko breme stroškov razogljičenja, ki ga sama ne morejo financirati brez podpore države in finančnih institucij. To velja predvsem pri vpeljevanju tehnik in tehnologij, ki so šele v razvoju in so še predrage, da bi jih podjetja uvajala brez podpornih shem. Potrebna je nova industrijska paradigma, ki bo zavedanje o pomembni vlogi industrije uvajala v praksi.

Za ohranitev konkurenčnosti industrije materialov je nujno tesno partnerstvo z državo. Ta ji lahko v okviru evropskih politik zagotovi posebne pogoje – na področju cen in oskrbe z energijo, okoljske regulative ter raziskovalno-razvojne podpore. Le s tem bo mogoče ohraniti strateško vlogo sektorja in ga preoblikovati v nosilca trajnostne industrijske paradigme.

4.5.2 STANJE SEKTORJA

Industrija materialov skupno na leto ustvari v povprečju 10,6 milijarde evrov prihodkov oz. **7,6 % prihodkov celotnega gospodarstva**. Ustvari okrog 7,6 milijarde evrov izvoza (13-% delež), **zaposluje pa okrog 43.000 ljudi** (8 % vseh zaposlenih). Posredno je na te dejavnosti vezanih še več zaposlitev v večinoma storitvenih podjetjih, ki izvajajo določene storitve za te dejavnosti (vzdrževanje, čiščenje, svetovanje itd.). **Dodana vrednost na zaposlenega znaša 64.000 EUR**, kar je na ravni povprečja slovenskega gospodarstva. **Gre za v povprečju zelo izvozno usmerjene dejavnosti (v povprečju več kot 70 %) z izjemo cementne industrije**, ki je izrazito lokalna dejavnost in na domačem trgu ustvari več kot dve tretjini prihodkov.

10,6 MRD EUR PRIHODKOV	13 % IZVOZA
VEČ KOT 43.000 ZAPOSLENIH	NA ZAPOSLENEGA: 64.000 EUR DODANE VREDNOSTI

Tabela 11: Pomen industrije materialov v celotnem gospodarstvu.

POSTAVKA	VREDNOST	DELEŽ / INDEKS V SKUPAJ
Čisti prihodki od prodaje (mio EUR)	10.575	7,6 %
Prihodki od izvoza (mio EUR)	7.645	13,0 %
Dodana vrednost (mio EUR)	2.752	7,9 %
Dodana vrednost na zaposl. (EUR)	63.855	100
Zaposleni	43.093	7,9 %
Investicije (mio EUR)	671	8,7 %
Delež investicij v prihodkih (%)	6,3	113

Opomba: Delež področja med gospodarskimi družbami.
Vir: SURS, lastni preračuni.

Pomen za druge panoge in gospodarstvo

Primarni industrijski materiali predstavljajo surovinsko osnovo za vse druge industrijske panoge v Sloveniji in Evropi. Ti materiali so ključni za razvoj, proizvodnjo in uporabo nizkoogljičnih tehnologij ter za izvedbo zelenega prehoda. V zadnjih 100 letih se je njihova poraba povečala 60-krat. Evropa v strateških dokumentih (Green Deal, Fit for 55, Clean Industrial Act) poudarja, da je to industrijo nujno ohraniti v Evropi zaradi njenega pomena v dobaviteljskih verigah, vloge pri zelenem prehodu ter razvoja obrambne, vesoljske, letalske in ladjedelniške industrije.

Vse dejavnosti so izrazito izvozno usmerjene, proizvajalci pa specializirani za nišne produkte znotraj svojih segmentov. Tekmujejo tako z drugimi evropskimi kot z globalnimi proizvajalci. Skupne značilnosti panoge so visoka energetska intenzivnost, vključitev v sistem EU za trgovanje z emisijami (ETS), okoljevarstvena dovoljenja, ki temeljijo na najboljših razpoložljivih tehnikah, ter vse večja usmeritev v krožno gospodarstvo in uporabo sekundarnih materialov.

Opazen je trend uporabe sekundarnih surovin (reciklaže), ki se v nekaterih dejavnostih (cementarna, steklarna ...) šele začne. Glede energetskih virov se je večina že opremila s sončnimi elektrarnami, ki pa večinoma le v manjšem delu pokrivajo njihove potrebe po električni energiji. V prihodnje si odpirajo širši nabor možnih virov energije, izziv pa bo predvsem alternativa za zemeljski plin, ki danes še vedno predstavlja ključni energent. Od 25 do 50 % zemeljskega plina kemijska industrija porabi kot surovino, in ne kot gorivo. Zanesljiva oskrba z energenti po konkurenčnih cenah je za to industrijo ključni element konkurenčnosti. Razogljičenje z zajemanjem CO₂ skupaj s proizvodnjo vodika bo omogočilo postopno nadomeščanje naftnih virov s sintetičnimi gorivi in surovinami za potrebe industrije.

Večina materialov je vključenih v SRIP MATPRO, razen papirne industrije in kemije.

Oportunitetna izguba ustavitve

Če bi industrija materialov v Sloveniji oziroma EU zamrla, bi to bistveno omejilo strateško avtonomijo Evrope z materiali. Povečal bi se uvoz materialov z najmanj dvakrat večjim ogljičnim odtisom zaradi manj učinkovite proizvodnje v tretjih državah ter dodatnih emisij iz transporta. Tako bi propadla tudi številna podizvajalska podjetja, vezana na to industrijo. To bi pomenilo neposredno izgubo 10,6 milijarde evrov prihodkov in 13 % slovenskega izvoza.

4.5.3 DOLGOROČNI IZZIVI

Energetska kriza, ki jo je sprožila vojna v Ukrajini, ter geopolitična polarizacija med ZDA, Kitajsko in EU, sta izpostavili strateški pomen preskrbe z materiali za evropsko gospodarstvo. Industrija materialov – kovinska, kemična, nekovinska, papirna in tekstilna – je postala hrbtenica nove industrijske politike EU.

Energetska kriza je razkrila odvisnost Evrope od zunanjih dobaviteljev – tako fosilnih goriv kot strateških materialov, kot so redke zemeljske kovine, litij, grafit, nikelj in kobalt. Te surovine so nujne za energetski prehod, digitalizacijo in zeleno transformacijo – ključne cilje evropskega Zelenega dogovora in industrijske strategije. Leta 2023 je Evropska komisija predstavila Zakon o kritičnih surovinah (Critical Raw Materials Act), v katerem je izpostavila pomen »domače proizvodnje, reciklaže in diverzifikacije dobavnih virov«, da bi EU dosegla 10 % domače proizvodnje, 40 % predelave in 15 % reciklaže ključnih materialov do leta 2030 ter zmanjšanje strateške odvisnosti od tujih virov na največ 65 %.

Konkurenčnost slovenske in evropske industrije materialov je po letu 2020 bistveno upadla. Po pandemiji je povpraševanje sicer okrepilo kapacitete, a energetska kriza je privedla do ponovnega upada povpraševanja, to pa je povzročilo zapiranje manj učinkovitih obratov in celo ustavitev delovanja določenih kapacitet za proizvodnjo primarnih materialov. Ponovna vzpostavitev proizvodnje primarnega aluminija z izrecno podporo držav članic je primer, kako nujna je sektorska podpora.

Ključni strukturni izzivi slovenskega poslovnega okolja

Slovenska nišna industrija materialov namerava povečati svojo vlogo v mednarodnih dobavnih verigah, prvenstveno pa se uveljaviti v Sloveniji in Evropi. Po letu 2022 konkurenčnost industrije materialov opazno slabi, kar kažejo tudi obsegi prihodkov in drugi rezultati poslovanja v dejavnosti v zadnjih letih.

- a) Stroški energije: industrija materialov dobro pozna svoje izdelke in tržne segmente ter se učinkovito odziva na tržne izzive, vendar podjetja zaradi velikega porasta stroškov energije v kratkem času teh ne morejo več vključiti v cene, saj je konkurenca, ki razpolaga z nekajkrat nižjimi cenami elektrike in zemeljskega plina, premočna. Tu je ključna podpora vlade tej in preostali industriji v Sloveniji.
- b) Sistemska podpora raziskavam in razvoju: industrija materialov se usmerja v razogljičenje – pospešeno avtomatizira in digitalizira svoje procese, uvaja krožne tokove snovi, se oskrbuje z električno energijo, kjer in kolikor je to mogoče, ter uvaja nove materiale, izdelke, procese in tehnologije. Podjetja imajo močne razvojne oddelke, potrebujejo pa večjo sistemsko in finančno podporo.
- c) Zagotovitev kompetentnega kadra prek šolskega sistema: podjetja na kratki in dolgi rok že čutijo izziv pridobivanja kompetentnega kadra, ki bo lahko upravljal sodobnejšo proizvodnjo ter razvijal nove izdelke in tehnologije, nekvalificirano delovno silo pa večina že danes dopolnjuje tudi z zaposlovanjem tujcev.
- d) Sekundarne surovine in obrambna industrija: trenutno se vzpostavljajo in krepijo verige obrambne industrije, ki nedvomno potrebujejo materiale, zato je v njih izjemno pomembno pozicioniranje slovenske industrije materialov. Večina industrije materialov uporablja sekundarne surovine ali pa je delež slednjih v porastu (100 % v proizvodnji jekla, aluminija, nekaterih papirnicah, medtem ko je drugod delež rabe sekundarnih surovin v porastu). Podjetja le manjše količine sekundarnih surovin lahko kupijo v Sloveniji, zato večino surovin uvozijo. Domača podjetja, ki se ukvarjajo z zbiranjem in predelavo odpadnih materialov, v iskanju tržnega interesa večino sekundarnih surovin izvažajo, veliko pa se dogaja tudi na črnem trgu. Na področju sekundarnih surovin ima torej Slovenija precej sistemskih izzivov, da bi tokove odpadnih surovin v največji možni meri zadržala doma.
- e) Regulativni pritiski: poleg stroškov energije industrijo materialov močno obremenjujejo drugi regulatorni pritiski v zvezi z zelenim prehodom. Ti se izražajo v dolgotrajnih okoljskih upravnih postopkih ter nadstandardnih zahtevah, ki presegajo zakonodajo EU, kar neposredno pomeni manjšo konkurenčnost slovenske industrije. Dolgotrajne upravne postopke še zaostruje odklonilen odnos javnosti do predelave odpadkov (»NIMBY efekt« – »Ne na mojem dvorišču«).

EU-27 je že spoznala napačen razvoj industrije in v svojih politikah poudarja pomen industrije materialov. Države članice EU so že sprejele določene omilitvene ukrepe in olajšale dostop do surovin ter omogočile dostopnejše cene energije za industrijo materialov.

V zadnjem mesecu je zrasla tudi pobuda za podporo ponovnega zagona primarne proizvodnje materialov, predvsem aluminija, s katero bi povečali samozadostnost Evropske unije.

4.5.4 ODZIV PODJETIJ

Zaradi naraščajočih stroškov se podjetja velikokrat usmerjajo v nišno proizvodnjo izdelkov z višjo dodano vrednostjo, kjer lažje ohranjajo konkurenčnost. Procesi se pospešeno avtomatizirajo in digitalizirajo v največji možni meri, hkrati pa se povečujejo potrebe po visoko usposobljenem inženirskem kadru.

Opuščene proizvodnje in programi imajo zelo malo možnosti za ponovno vzpostavitev, razen ob posebnih odločitvah na najvišji državni ali evropski ravni.

- **Razvoj novih izdelkov:**
 - specialni nišni izdelki, saj na tem področju evropska industrija za zdaj še lahko konkurira tekmečem iz drugih delov sveta, predvsem Kitajski (cement je zelo konkurenčen gradbeni material tudi ob višji ceni energije)
 - trajnostni in inovativni izdelki
 - vključitev v nove dobavne verige in panoge (npr. obrambna industrija)
- **Pridobivanje energije iz odpadkov** zmanjšuje ogljični odtis, vendar je napredek zaradi zapletenih in dolgotrajnih postopkov za pridobivanje okoljskih dovoljenj omejen.
- **Možnost za ponovno vzpostavitev primarne proizvodnje aluminija** ob izpolnitvi ključnega pogoja – konkurenčne cene električne energije.

4.5.5 NAČRTOVANE NALOŽBE PODJETIJ

Podjetja v industriji materialov **do leta 2030** načrtujejo **skupne investicije v višini 489 milijonov evrov**, kar predstavlja povprečno 9,4 % letnih prihodkov. Največ sredstev, 192 milijonov evrov oz. 3,7 % prihodkov, bo namenjenih razvoju novih produktov, kar kaže na jasno usmerjenost v inovacije in ustvarjanje višje dodane vrednosti. Sledi širitev proizvodnje s 156 milijoni evrov (3 %), kar pomeni, da panoga računa tudi na rast obsega delovanja. Investicije v digitalizacijo (1,1 %) in nove procese (1,3 %) nakazujejo zmerno tehnološko prenavo. Najmanj sredstev, 16 milijonov evrov oz. 0,3 %, bo namenjenih razvoju kadrov, kar kaže na izrazito potrebo po večjih vlaganjih v kompetence zaposlenih.

Tabela 12: Načrtovane naložbe v industriji materialov do leta 2030 (letno).

	DO 2030	
	POVPREČJE	MIO EUR
Razvoj novih produktov	3,7 %	192
Razvoj novih procesov	1,3 %	68
Širitev proizvodnje	3,0 %	156
Digitalizacija proizvodnje	1,1 %	57
Razvoj kadrov	0,3 %	16
SKUPAJ	9,4 %	489

Vir: Ocene podjetij v panogi.

Glede na razvoj trgov in tehnologij nekatera podjetja napovedujejo večje investicije po 2030, sicer pa predvsem krepitev razvoja novih izdelkov in kadrih.

4.5.6 NUJNI PODPORNİ UKREPI DRŽAVE

Kratkoročni ukrepi

1. Znižanje stroškov energije

Električna energija

- Zamejena cena električne energije za energetska intenzivna podjetja oz. industrijo materialov (ciljna cena 60–70 EUR/MWh) za daljše časovno obdobje, prek različnih mehanizmov, kot so dolgoročni zakupi (PPA) in državne subvencije v okviru Akta za čiste energije (CISAF).
- Neposredne pogodbe industrije s proizvajalci energije (ob posredovanju države, da se ohrani dobičkonosnost domače proizvodnje elektrike).
- Uvedba »bonitete« za velike porabnike, ki imajo stabilen odjem električne energije in lahko nastopajo kot »sistemska rezerva«.
- Znižanje obdavčitve energentov za velike porabnike energije na višino najnižje stopnje obdavčitve EU (trošarina, prispevek za zagotavljanje podpore proizvodnji električne energije iz obnovljivih virov (OVE) ter soproizvodnje toplote in elektrike (SPTE), učinkovita raba energije (URE), CO₂ dajatev) oziroma uvedba znižane stopnje DDV.

Zemeljski plin

- Prehod na alternativne nizkoogljične vire, ki bi zamenjali fosilni zemeljski plin (biomasa, odpadki oz. energetska izraba odpadkov), vendar ob subvencionirani ceni.
- Alternativni viri, kot sta vodik in metan, so stroškovno nekonkurenčni, zato komercialna raba brez državnih subvencij ne bo zaživila.
- Vzpostavitev lastnega skladišča plinskih energentov v Sloveniji.

Omrežnina

- Obstoječa metodologija močno obremenjuje podjetja z visoko porabo in priključno močjo; potrebno je oblikovati sistem, ki bo upošteval tudi obremenjevanje omrežja ter nagrajeval stabilnost in predvidljivost odjema.

Podpora termični izrabi odpadkov in kogeneraciji

- Zaradi pomanjkanja domačih kapacitet in visoke odvisnosti od tujih sežigalnic je treba takšne projekte finančno podpreti in pospešiti postopke dovoljevanja.

Dolgoročni ukrepi

1. Izboljšanje razvojno-raziskovalnega ekosistema

- **Podpora polindustrijskim pilotnim napravam:** vzpostavitev Slovenskega pilotnega centra za kompozitne materiale (SiPCOMAT) kot skupnega raziskovalnega centra za razvoj kompozitnih materialov na pilotni ravni ter Slovenskega pilotnega centra za napredne strjevalne tehnologije lahkih kovin (SiPCAST).
- **Podpora** razvojno-raziskovalnim projektom.
- **Večja davčna razbremenitev investicij.**
- **Ponovna uvedba financiranja mladih** raziskovalcev v industriji.
- Ukinitve bančnih garancij za investicije v tehnologije na ravni TRL 3.

2. Podpora razogljičenju industrije materialov

- **Podaljšanje Uredbe** o nadomestilu za posredne stroške emisij TGP do 2030.
- **Pomoč podjetjem pri prijavi projektov** za EU sredstva sklada TIS in NSK.
- **Vključitev velikih podjetij med upravičence** za projekte.
- **Davčne spodbude** za izvedbo zelenega prehoda.
- **Nepovratna sredstva za investicije v energetska učinkovitost, avtomatizacijo procesov** in uvajanje novih tehnologij.
- **Pospešitev okoljskih upravnih postopkov** za hitrejšo posodabljanje proizvodnje in poenotenje trga EU sekundarnih surovin z boljšo organizacijo državne uprave in digitalizacijo postopkov.
- **Ureditev davčne politike pri odkupu odpadnih surovin** od fizičnih oseb, ki v sedanji obliki spodbuja sivo ekonomijo na tem področju (nekonkurenčno okolje).
- **Podpora pilotnim projektom zbiranja odpadkov** in njihove predelave v sekundarne surovine, s poudarkom na kritičnih in strateških surovinah.
- **Ozaveščanje javnosti** o pomenu odpadkov, ločenega zbiranja in njihove koristne, varne predelave v sekundarne surovine.

3. Gradnja panožno specifičnih kompetenc: vzpostavitev nacionalnega sistema za načrtovanje in spremljanje potreb po kompetencah.

4. Dovoljenja za koriščenje naravnih virov: hitrejša reševanje koncesij za kamnolome.

5. Kompetentna državna uprava: povečanje zavedanja, da gre za »servis gospodarstvu«, in ne za inšpekcijo, jasnejši roki za opravljanje storitev države, prevzem odgovornosti.

6. Meddržavni sporazumi: podpis večjega števila sporazumov, ki odpravljajo ovire na primer pri uvajanju novih tehnologij, kot sta zajem in shranjevanje CO₂.

7. Učinkovita implementacija podpornih mehanizmov EU: dosledno izvajanje podpornih mehanizmov v skladu s politikami EU (Akt o kritičnih surovinah, akcijski načrt za področje kovin) in preprečevanje uvajanja nadstandardnih zahtev v slovenski okoljski zakonodaji. Ključni sta stabilnost in predvidljivost regulativnega okolja.

8. Podporni mehanizmi v izrednih razmerah: več učinkovitih in fleksibilnih instrumentov za podporo podjetjem v krizah (skrajšani delovni čas, čakanje na delo, posojilni sklad).

4.6 KMETIJSTVO IN PROIZVODNJA ŽIVIL IN PIJAČ

4.6.1 POVZETEK

Kmetijsko-živilski sektor je pomemben del slovenskega gospodarstva in družbe. Leta 2024 je 1.100 podjetij ustvarilo 3,8 milijarde evrov prihodkov ter 1,4 milijarde evrov izvoza. Skupaj zaposlujejo več kot 17.600 ljudi, dodana vrednost na zaposlenega pa znaša 53.000–56.000 evrov, kar je pod povprečjem celotnega gospodarstva. Medtem ko kmetijska podjetja večino prihodkov ustvarijo na domačem trgu, se živilska industrija vse bolj uveljavlja v izvozu. Panoga obsega štiri ključne segmente: živalsko prirejo, rastlinsko pridelavo, proizvodnjo živil in proizvodnjo pijač.

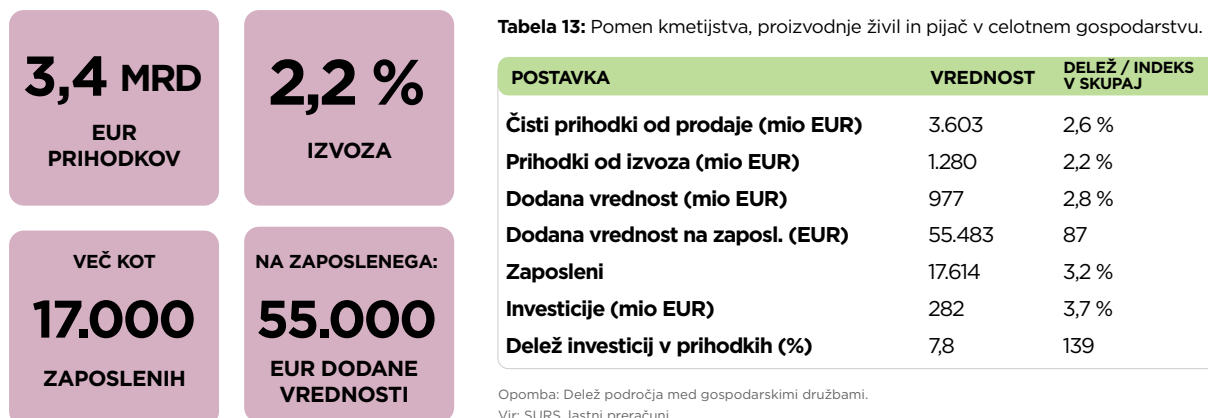
Pridelava in predelava hrane sta tesno povezani z razvojem drugih sektorjev, zlasti z napredkom v digitalizaciji, avtomatizaciji, biotehnologiji in logistiki. Obenem se spoprijemata z globalnimi izzivi, kot so spremembe v prehranjevalnih navadah, višje okoljske zahteve, digitalna preobrazba in ohranjanje kmetijskih zemljišč. Slovenija se pri tem sooča še z lastnimi omejitvami: pomanjkanjem kadra, visoko obdavčitvijo dela, zapletenimi regulativami, nizko investicijsko intenzivnostjo ter nizko stopnjo avtomatizacije in digitalizacije.

Do leta 2030 so predvidene investicije v višini okoli 500 milijonov evrov letno (9,9 % prihodkov). Največ, približno 260 milijonov evrov, bo namenjeno širitvi proizvodnje, sledijo razvoj procesov, digitalizacija in razvoj novih produktov. Pomembno vlogo bo imel tudi razvoj kadrov v sodelovanju z izobraževalnimi ustanovami in prek internih sistemov znanja.

Za dolgoročni razvoj sektorja so nujni ukrepi države: povečanje vlaganj v hleve in rastlinjake, zaščita kmetijskih zemljišč, učinkovitejše prostorsko načrtovanje, poenostavitev zakonodaje, lažji dostop do obnovljivih virov energije, višje finančne spodbude in ciljno usmerjene podpore večjim, tržno naravnanim kmetijskim gospodarstvom. Ključna bo tudi promocija živilskih poklicev in usmerjen razvoj v skladu s pametno specializacijo (S5), predvsem prek SRIP HRANA. Po-udarek ostaja na trajnostni pridelavi, digitalizaciji in internacionalizaciji sektorja.

4.6.2 STANJE SEKTORJA

Leta 2024 je letno poročilo oddalo 289 **kmetijskih družb s 1.653 zaposlenimi**, ki so ustvarile več kot 272 milijonov evrov celotnih prihodkov oz. 229 milijarde evrov čistih prihodkov od prodaje in 87,3 milijona evrov dodane vrednosti. Čisti dobiček, ki so ga ustvarile kmetijske družbe, je znašal 8 milijonov evrov. Med **živilskimi podjetji** je poročilo oddalo 822 družb s **15.962 zaposlenimi**, ki so ustvarile več kot 3,5 milijarde evrov celotnih prihodkov oz. 3,4 milijarde evrov čistih prihodkov od prodaje in 890 milijonov evrov dodane vrednosti.

Kmetijske in živilske družbe (1.100) so leta 2024 predstavljale 1,5 % vseh družb v Sloveniji. Njihov prispevek k skupnim prihodkom gospodarstva je znašal 2,6 %, k izvozu 2,2 % in k dodani vrednosti 2,8 %. Dodana vrednost na zaposlenega je bila v povprečju 53.000 evrov v kmetijskih družbah in 56.000 evrov v živilskih družbah, kar ostaja pod povprečjem celotnega gospodarstva.

Kmetijske družbe ustvarijo 90 % prodaje na domačem trgu in le 10 % na tujih trgih, medtem ko živilske družbe že 37,2 % prihodkov ustvarijo v izvozu in ta delež še povečujejo.

Glavni sektorji v okviru kmetijsko-živilskega kompleksa vključujejo štiri ključna področja: živalsko prirajo (meso, mleko, drugi živalski proizvodi), rastlinsko pridelavo (poljščine, zelenjava, sadje), proizvodnjo živil (predelava kmetijskih surovin v prehranske izdelke) ter proizvodnjo pijač (voda, sokovi, mlečni napitki, pivo, vino in druge alkoholne ter brezalkoholne pijače).

Pomen za druge panoge in gospodarstvo

Pridelava in predelava hrane imata vpliv na razvoj celotnega gospodarstva in sta odvisni od napredka v drugih sektorjih. Ključno vlogo imajo digitalizacija, avtomatizacija in industrija 4.0, ki omogočajo učinkovitejšo in pametnejšo proizvodne procese. Napredki v biotehnologiji in znanosti o materialih vplivajo na razvoj novih živil in embalažnih rešitev ter na uporabo stranskih proizvodov v krožnem gospodarstvu. Za nemoteno delovanje prehranske verige ostajata nepogrešljiva tudi trgovina in transport.

4.6.3 DOLGOROČNI IZZIVI

Ključni globalni trendi

Globalni trendi za pridelavo in predelavo hrane se usmerjajo v **zagotavljanje stabilne, kakovostne in cenovno dostopne oskrbe prebivalcev s hrano**, ki bo temeljila na izgradnji trajnostnih prehranskih sistemov z upoštevanjem ekonomskih, družbenih in okoljskih vidikov razvoja.

Gre za večjo osredotočenost na zdravje prebivalstva (proizvodi z izboljšano hranilno sestavo, označevanje sestavin in hranilne vrednosti, prehranskih in zdravstvenih trditev), večjo transparentnost in sledljivost poslovnih procesov, trajnostnost agroživilskih verig, spremembe dobavnih verig surovin, embalaže in energentov ter potrošniških trendov.

Agroživilski sektor bo zaznamovala pospešena digitalizacija – od avtomatizacije in robotizacije do uporabe umetne inteligence. Ključni izzivi ostajajo ohranjanje kmetijskih zemljišč za pridelavo hrane, prilagajanje na podnebne spremembe ter učinkovito upravljanje tveganj.

Pomembna področja so tudi ohranjanje biodiverzitete, prehod na krožno gospodarstvo, dobrobit živali pri prireji mesa, večji poudarek na lokalni hrani in shemah kakovosti ter razvoj alternativnih živil.

Ključni strukturni izzivi slovenskega poslovnega okolja

- a) **Nestanovitnost dobavne verige surovin in energentov**, zaostren dostop do kmetijskih surovin in volatilitnost cen.
- b) **Kadrovski izzivi**, zlasti pomanjkanje kvalificiranega kadra z ustreznimi kompetencami (živilski proizvodni delavci, tehnologi, vzdrževalci ...), visoka fluktuacija zaposlenih, davčna obremenitev plač, absentizem ter nezadostna privlačnost panoge za mlajše generacije.
- c) **Nekonkurenčno poslovno okolje v Sloveniji** (visoki stroški energije, zapletena regulativa in birokracija ipd.), težavno ohranjanje regijske konkurenčnosti, davki in prispevki v kmetijstvu, konsolidacija trgov, majhnost slovenskega trga, omejen dostop do kapitala, nizka dodana vrednost, investicijska podhranjenost ter nizka stopnja digitalizacije, robotizacije in avtomatizacije procesov.
- d) **Globalizacija** trgovine, njena nestanovitnost in cenovni pritiski.

Glavni izzivi na področju živalske prireje

- a) **Preobrazba poslovanja**, ki bi zagotavljala višje okoljske standarde in dobrobit živali.
- b) **Pomanjkanje hlevov** za sodobno prirejo mesa, mleka in jajc, omejujoča prostorska zakonodaja za gradnjo in obnovo.
- c) **Staranje** populacije rejcev in pomanjkanje interesa za medgeneracijski prevzem.
- d) **Slabša konkurenčnost** zaradi manjšega obsega pridelave.
- e) **Zakonodajne zahteve** (deforestacijska uredba, trajnostni cilji ...).
- f) **Spremembe pri preferencah** potrošnikov: zmanjševanje porabe mesa, naraščanje porabe alternativnih živil.
- g) **Naraščajoč uvoz** mesa in mesnih izdelkov s strani javnih zavodov, gostinstva in trgovcev ter večja tveganja zaradi pojavov bolezni rejnih živali.

Glavni izzivi na področju rastlinske pridelave

- a) **Podnebne spremembe in upravljanje tveganj**: zavarovanja, zaščita, biodiverziteta, namakanje, pojav bolezni in škodljivcev.
- b) **Izguba kakovostnih kmetijskih zemljišč** za pridelavo hrane: pozidave, zaraščanje.
- c) **Prenova izobraževalnih sistemov** na področju agroživilstva.
- d) **Raba obnovljivih virov energije**, geotermija: administrativne omejitve.
- e) **Gradbena dovoljenja in financiranje** rastlinjakov/steklenjakov/tunelov/namakalnih sistemov.

Glavni izzivi na področju proizvodnje živil

- a) **Zagotovitev široke in cenovno dostopne ponudbe** trajnostno proizvedenih in hranljivih živil v okolju, ki spodbuja odgovoren in uravnotežen način prehranjevanja.
- b) **Spreminjanje sestave živilskih izdelkov** (preoblikovanje živil) z zniževanjem vsebnosti sladkorja, sladil, transmaščob, nasičenih maščob ter soli – razvoj živil z izboljšano hranilno sestavo in alternativnih beljakovinskih virov.
- c) **Preoblikovanje velikosti porcij oziroma pakiranja živil**: porcije, prilagojene dnevni energijski potrebi posameznika, še zlasti za ranljivejše skupine (npr. za otroke in ekonomsko ogrožene).
- d) **Novi načini proizvodnje, predelave, pakiranja, skladiščenja in distribucije** živil z namenom izboljšanja njihove varnosti, kakovosti in sledljivosti ter hranilnih in senzoričnih lastnosti.

Glavni izzivi na področju proizvodnje pijač

- a) **Zdravje in potrošnik:** označevanje hranilnih vrednosti in sestavin, nižja energijska vrednost, nižja vsebnost sladkorja, alkohola, brez aditivov, prehranske in zdravstvene trditve, funkcionalne pijače.
- b) **Davčna politika in trošarine:** davek na sladke pijače, dvig trošarin na alkohol.
- c) **Trajnostnost na področju pijač:** embalaža, energija, voda, transport, sekundarni proizvodi ...
 - uredba o embalaži in odpadni embalaži
 - koncesije za vodo
 - uvedba kavcijskega sistema za ločeno zbiranje pločevink in plastenk

4.6.4 PRILOŽNOSTI DO 2035

- a) **Razvoj novih izdelkov in izdelčnih kategorij z višjo dodano vrednostjo,** razvoj alternativnih virov beljakovin, predpripravljenih izdelkov in hrane rastlinskega izvora.
- b) **Tehnološke rešitve za zmanjšanje odpadkov in učinkovitejšo rabo surovin:** uvedba kavcijskega sistema za plastenke in pločevinke pijač, vzpostavitev zaprtih snovnih tokov ter zmanjšanje porabe vode, energije, gnojil, fitofarmaceutskih sredstev in plastike.
- c) **Stroškovna optimizacija** vseh procesov z investicijami v tehnologijo, avtomatizacijo, robotizacijo, digitalizacijo, večjo energetsko samooskrbo in poslovno integracijo v vertikalni in horizontalni ter z boljšim dostopom do strateških surovin.
- d) **Uporaba novih distribucijskih kanalov, povečanje prodaje pod lastnimi blagovnimi znamkami,** okrepljeno sodelovanje z lokalnimi in regionalnimi organizacijami (občine, razvojno-raziskovalne agencije, inkubatorji, univerze, startupi) ter skupni nastopi živilskih podjetij na tujih trgih (EU in širše).
- e) **Dvig samooskrbe in širitev proizvodnje v pridelavi:** večja vloga kmetijskih podjetij v primarnem kmetijskem sektorju, dodajanje in razvoj novih kultur, dvig kakovosti in količin lokalne surovine, gradnja namakalnih sistemov in pokritih površin za pridelavo.

4.6.5 ODZIV PODJETIJ

Kmetijska in živilska podjetja se na izzive odzivajo z ukrepi in prilagoditvami na treh ključnih področjih:

- **Razvoj, diverzifikacija, širitev ter investicije:** razvoj inovativnih in novih izdelkov, ki sledijo potrošniškimi trendom, diverzifikacija poslovanja, širitev proizvodnih zmogljivosti (rastlinjaki, hlevi, predelovalne linije), vstop na nove trge, krepitev prodaje v regiji, strateška partnerstva in prevzemi. Podjetja vlagajo v raziskave in razvoj, digitalizacijo, sledljivost in logistiko, tehnologijo, skladiščne kapacitete, posodobitev osnovne infrastrukture, izboljšanje hektarskih donosov, uvajanje preciznega kmetijstva ter nove okoljske tehnologije. V ospredje stopa tudi znamčenje pridelovalcev in predelovalcev ter ozaveščanje in komunikacija z deležniki (vlada, potrošniki, zadruga, kmetje, širša javnost).
- **Stroškovne optimizacije:** digitalizacija, optimizacija in delna avtomatizacija procesov, ukinjanje manj donosnih programov, iskanje alternativnih energetskih rešitev (geotermija, bioplin, biometan), centralizacija podpornih služb (finance, nabava, marketing, informatika) ter izboljšanje upravljanja.
- **Posebni programi reševanja kadrovske problematike in vlaganja v kadre:** vlaganja v izobraževanje, štipendijske sheme, ohranjanje ključnega znanja v podjetjih, gradnja baze znanja in internih izobraževalnih sistemov ter okrepljeno sodelovanje z univerzami, inštituti in zavodi za zagotovitev kvalificiranih kadrov.

4.6.6 OCENA OBSEGA INVESTICIJ

Kmetijska in živilska podjetja v prihodnjem petletnem obdobju načrtujejo investicije v:

- razvoj novih produktov: v višini od 1 % do 2 % letnega prometa
- razvoj novih procesov: v višini od 0,5 % do 20 % letnega prometa, odvisno od panoge (hlevi, rastlinjaki)
- širitev proizvodnje: v višini od 4,5 % do 50 % letnega prometa, odvisno od panoge (nove kapacitete, rastlinjaki, prevzemi)
- digitalizacijo proizvodnje: v višini od 0,5 % do 5 % letnega prometa
- razvoj kadrov: v višini od 0,4 % do 2 % letnega prometa

V pridelavi in predelavi hrane je tako **do leta 2030** predvidena skupna vrednost vlaganj v **višini 500 milijonov evrov letno**, kar predstavlja 9,9 % letnih prihodkov teh podjetij. Podatki kažejo na izrazito usmerjenost v rast kapacitet, inovacije proizvodov in procesov ter zmernejša vlaganja v digitalno preobrazbo.

Tabela 14: Načrtovane naložbe v pridelavi in predelavi hrane do leta 2030 (letno).

	DO 2030	
	POVPREČJE	MIO EUR
Razvoj novih produktov	1,0 %	38
Razvoj novih procesov	2,0 %	104
Širitev proizvodnje	5,0 %	260
Digitalizacija proizvodnje	1,5 %	78
Razvoj kadrov	0,4 %	21
SKUPAJ	9,9%	501

Vir: Ocene podjetij v panogi.

Po oceni GZS – Zbornice kmetijskih in živilskih podjetij naj bi podjetja iz dejavnosti kmetijstva načrtovala približno 100 milijonov evrov investicij, predvsem v okviru intervencij IRP02 (dvig produktivnosti in tehnološki razvoj, vključno z digitalizacijo kmetijskih gospodarstev) ter IRP29 (prilagoditve kmetijskih gospodarstev nadstandardnim zahtevam s področja dobrobiti rejnih živali) iz Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023–2027. Sredstva bodo namenjena predvsem za nove hleve, trajne nasade, rastlinjake in druge naložbe za bolj trajnostno pridelavo hrane.

Živilska podjetja pa naj bi v petletnem obdobju do leta 2030 v svoje obrate investirala približno 400 milijonov evrov, pri čemer gre predvsem za sredstva Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP) iz Strateškega načrta SKP po letu 2023 (IRP35). Te investicije bodo usmerjene v sodobno opremo za optimizacijo proizvodnje, izboljšanje energetske učinkovitosti in povečanje kapacitet, da bi tako dosegli večjo fleksibilnost in produktivnost.

4.6.7 NUJNI PODPORNİ UKREPI DRŽAVE

Ukrepi za izgradnjo potrebne infrastrukture za zagotavljanje prehranske varnosti

1. Povečanje investicij v:

- a) visokotehnološke rastlinjake: po podatkih za leto 2022 je v Sloveniji v zaščitnih prostorih skupaj 230 ha površin (manj kot 10 % skupne pridelave, od tega 20 ha kmetijska podjetja); za dosego samooskrbe z zelenjavo bi potrebovali vsaj dodatnih 100 ha pokritih površin, od tega 30 ha visoko sodobnih tehnoloških rastlinjakov;
- b) hleve: posodobitev hlevov za večjo dobrobit živali, reja kokoši brez kletk, možnosti za širitve hlevov za rejo perutnine, prašičev in govedi;
- c) pridelovalne in predelovalne obrate ter skladiščno-distribucijske kapacitete;
- d) razvoj in krepitev prepoznavnih domačih blagovnih znamk, proizvodnjo inputov, znanje, nove tehnologije in izobraževalni sistem.

2. Povečanje kmetijskih površin z namakanjem in druge infrastrukture, ki je potrebna z vidika prilagajanja na podnebne spremembe (zaščita pred točo, zmrzaljo), sprememb potrošniških navad, spoštovanja standardov, dobrobiti živali in biodiverzitete: potenciali za namakanje v Sloveniji so 100.000 ha, danes namakamo le 6.200 ha. Od skupno 4.448 ha intenzivnih sadovnjakov je z mrežami proti toči in drugimi vrstami zaščitnih mrež pokritih 1.358 ha, namakanih pa 934 ha (vir: MKGP, Sadjarstvo).

3. Ohranjanje znanja, zaposlenih in obstoječih procesov v Sloveniji – brez močne živilske industrije in močne slovenske verige trgovine ne bo mogoče razvijati odpornega in konkurenčnega kmetijstva.

4. Večja učinkovitost in ciljno usmerjene finančne spodbude – sredstva Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano morajo biti usmerjena v ukrepe, ki dokazljivo povečujejo prehransko samooskrbo.

5. Zaščita kmetijskih zemljišč in njihova optimalna raba – omejitev pozidav in preprečevanje zaraščanja ter predvidljiva zemljiška politika in zakonodaja.

6. Zagotovitev surovin, ki jih Slovenija ne proizvaja, a so nujne za zagotavljanje prehranske varnosti (mineralna gnojila, semena, fitofarmacevtska sredstva, olja, kvas, sladkor ipd.) ter pripravo predloga optimalnih načinov pridelave, izbora kultur in reje živali, ki bodo zagotavljali trajnostno pridelavo oz. prirejo.

Kratkoročni ukrepi države

1. Sprejem Zakona o investicijah v kmetijstvo in živilstvo za okrepitev odpornosti agroživilske verige.

2. Uveljavitev sistema vrednotnic za delavce za občasno in začasno delo v kmetijstvu tudi za kmetijska podjetja, ne le za kmete kot fizične osebe.

3. Upoštevanje neobdavčenih kmetijskih subvencij pri kmetijskih podjetjih kot davčne olajšave, ki se jih ne vključuje v davčno osnovo zavezancev.

4. Zmanjšanje administrativnih ovir

- Prevetritev zahtev za varovana območja, npr. Natura 2000, ki otežujejo širitve in imajo omejitve pri investiranju.
- Skrajšanje rokov za občinske prostorske načrte (OPN).

- Občine naj v OPN določijo trajno varovana kmetijska zemljišča, območja za gradnjo hlevov, namakalne sisteme in nadzor sprememb namembnosti zemljišč.
- Soglasje Ministrstva za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano ter določitev deleža površin po občinah, namenjenih kmetijstvu in gradnji hlevov.
- Sprememba pravil za črpanje geotermalne energije, sprostitev omejitev količin za geotermalno vodo in pohitritev postopkov za priklop fotovoltaike na omrežje.
- Poenostavitev postopkov razpisov javnih zavodov za prehrano (npr. obvezna uporaba Kataloga živil za javno naročanje).
- Sinhronizacija veljavne zakonodaje glede dobrobiti živali, okolja in prehrane na ravni EU.

5. Ukrepi proti nedovoljenim ravnanjem

- Utrditev kodeksa odnosov v verigi preskrbe s hrano za odpravljanje nepoštenih praks vzdolž celotne verige.
- Zakonska prepoved prodaje pod nabavno ceno, ki škoduje tako pridelavi kot predelavi in spodbuja umiranje proizvajalčevih blagovnih znamk.
- Poostren inšpekcijski nadzor nelojalne (sive) konkurence ter poostren nadzor nad goljufijami v trgovinah, kjer tuje blago dobi »slovensko poreklo«.

6. Viri financiranja

- Dvig višine pomoči v okviru ukrepov Strateškega načrta skupne kmetijske politike 2023–2027 z 800.000 na 3.000.000 EUR za področje kmetijstva, poenotenje pomoči s sosednjimi državami (Hrvaška, Madžarska) glede višine oz. odstotka sofinanciranja za isto dejavnost.
- Preusmeritev javnih razpisov z malih in srednjih podjetij na podjetja, ki imajo potencial in projekte; večji poudarek tudi velikim podjetjem, ki so strateško pomembna za razvoj kmetijstva in živilstva v Sloveniji.
- Ciljno usmerjena podpora večjim produktivnim kmetijskim gospodarstvom (kmetijska podjetja in tržni kmetje, ki so fizične osebe) ter ločeni finančni viri za male samooskrbne družinske kmetije, ki ne proizvajajo za trg.
- Povečanje deleža pomoči za vire, ki so namenjeni podjetjem za predelavo, ter omogočen dostop do virov sredstev tudi podjetjem, ki se nahajajo na območjih t. i. belih lis.
- Vzpostavitev podporne sheme za reinjekcijske vrtine po vzoru sončnih in vetrnih elektrarn ter oblikovanje podporne sheme za bioplin in biometan.
- Promocija poklicev v kmetijstvu in živilstvu ter podpora izobraževanju za živilske poklice.

4.7 ***LESNOPREDELOVALNA PANOGA***

4.7.1 POVZETEK

Strateški načrti podjetij v panogi so usmerjeni v uresničevanje dvojnega prehoda, ki združuje digitalizacijo in zeleni prehod z modernizacijo podjetij, uvajanjem naprednih tehnologij, novimi poslovnimi modeli ter razvojem ustreznih kadrov in prilagajanjem podnebnim spremembam. Med ključnimi predlogi za podporne ukrepe podjetja izpostavljajo razbremenitev stroškov dela, predvsem za srednje in višje dohodninske razrede, ter zagotavljanje konkurenčne cene električne energije. Pomembna so tudi infrastrukturna vlaganja v napredne, tehnološko dovršene in trajnostne stavbe, ki bi postale arhitekturne in tehnološke reference na ravni Evrope, ob hkratnem zagotavljanju finančnih spodbud, subvencij in ugodnih trajnostnih posojil za podjetja, ki sistematično uresničujejo digitalno in zeleno preobrazbo. Prav tako je treba pospešiti postopke izdaje gradbenih dovoljenj.

Uresničitev te strategije bo prinesla pomembne koristi tako za panogo kot za državo, saj bodo napredne zelene stavbe omogočile večjo uporabo lesa, to pa bo pripomoglo k bistvenemu zmanjšanju emisij ogljikovega dioksida v Sloveniji in spodbudilo predelavo lesa v izdelke z visoko dodano vrednostjo. Posledično se bo povečalo povpraševanje po lesu in s tem tudi zanimanje lastnikov gozdov za trajnostno gospodarjenje, to pa bo okrepilo celotno gozdno-lesno verigo. To je ključno za doseg panožnega cilja povečati predelavo okroglega lesa z 2 na 3 milijone kubičnih metrov letno. Če strategija ne bo izvedena, obstaja tveganje povečanja izvoza nepredelanega lesa, s čimer bo Slovenija izgubila pomembno priložnost za ustvarjanje dodane vrednosti in zmanjševanje emisij, saj se za vsak kubični meter doma predelanega lesa prizna približno ena tona CO₂ zmanjšanja emisij, kar pa za izvožen les ne velja.

4.7.2 STANJE SEKTORJA

Podjetja v lesnopredelovalni panogi so v letu 2024 ustvarila 1,59 milijarde evrov čistih prihodkov od prodaje, kar predstavlja **1,1 % prihodkov vseh gospodarskih družb v Sloveniji**. Panoga je zabeležila 798 milijonov evrov prihodkov iz izvoza, kar pomeni **1,4 % celotnega slovenskega izvoza**, s čimer izkazuje pomembno izvozno usmerjenost. S skupno 528 milijoni evrov ustvarjene dodane vrednosti je prispevala **1,5 % k skupni dodani vrednosti slovenskega gospodarstva**. V lesnopredelovalni industriji je bilo zaposlenih več kot **10.600 oseb**, kar predstavlja 2 % vseh zaposlenih v slovenskem gospodarstvu. Dodana vrednost na zaposlenega je znašala **49.645 evrov**.

Panoga se ponaša z nadpovprečno investicijsko intenzivnostjo – podjetja so skupaj investirala 98 milijonov evrov, kar predstavlja 1,1 % vseh investicij v gospodarstvu. Delež investicij v prihodkih znaša 6,2 %, torej je nad slovenskim povprečjem (indeks 111), to pa potrjuje razvojno usmerjenost in tehnološki napredek.

1,6 MRD EUR PRIHODKOV	1,4 % IZVOZA
VEČ KOT 10.000 ZAPOSLENIH	NA ZAPOSLENEGA: 50.000 EUR DODANE VREDNOSTI

Tabela 15: Pomen lesnopredelovalne panoge v celotnem gospodarstvu.

POSTAVKA	VREDNOST	DELEŽ / INDEKS V SKUPAJ
Čisti prihodki od prodaje (mio EUR)	1.590	1,1 %
Prihodki od izvoza (mio EUR)	798	1,4 %
Dodana vrednost (mio EUR)	528	1,5 %
Dodana vrednost na zaposl. (EUR)	49.645	78
Zaposleni	10.629	2,0 %
Investicije (mio EUR)	98	1,3 %
Delež investicij v prihodkih (%)	6,2	111

Opomba: Delež področja med gospodarskimi družbami.
Vir: SURS, lastni preračuni.

Glavni proizvodi v lesnopredelovalni panogi vključujejo pohištvo, stavbno pohištvo, lesene stavbe ter žagan les in druge polproizvode, namenjene gradnji z lesom.

Pomen za druge panoge in gospodarstvo

Lesnopredelovalna industrija močno vpliva predvsem na gozdarstvo in na lastnike gozdov ter s tem na urejenost gozdov, kar je velikega pomena tudi za turizem. Les je obnovljiv naravni material in s tem strateška surovina za Slovenijo, ki je tretja najbolj gozdnata država v EU, saj gozdovi pokrivajo kar 58 % površine države.

- Les kot strateška surovina omogoča razvoj trajnostnega gospodarstva, zmanjšuje odvisnost od fosilnih virov in spodbuja lokalno predelavo.
- Lesna industrija spodbuja razvoj trajnostnega gradbeništva, proizvodnje pohištva in turizma.
- Uporaba lesa v gradnji prispeva k zniževanju emisij CO₂, kar je pomembno za doseganje podnebnih ciljev.
- Lesna industrija je vključena v krožno gospodarstvo in v oskrbo z energijo tudi za druge porabnike, saj se lesni ostanki in manj vreden les uporablja za proizvodnjo polizdelkov in reciklažo, v končni fazi pa tudi za energijo.
- Omogoča številne priložnosti za raziskave, razvoj in sodelovanje z izobraževalnimi ustanovami in startupi.

4.7.3 DOLGOROČNI IZZIVI

Ključni globalni trendi

- a) Digitalizacija, avtomatizacija, robotizacija.
- b) Prehod v krožno gospodarstvo.
- c) Povečanje obsega gradenj nizkoenergijskih stavb iz lesa.
- d) Trend zmanjševanja površin stanovanj ter opremljanje po meri, kar vpliva tudi na pohištveno industrijo.

Ključni strukturni izzivi slovenskega poslovnega okolja

- a) **Prepočasno izdajanje gradbenih dovoljenj:** v zadnjih letih je število izdanih gradbenih dovoljenj upadlo za okrog 20 %, kar je posledica prevelike birokratizacije, razdrobljenosti in nejasnosti predpisov ter počasne digitalizacije. To zavira poslovanje proizvajalcev lesnih objektov in posredno vpliva na žagarstvo ter proizvodnjo stavbnega pohištva in pohištva.
- b) **Nepopolna lesnopredelovalna veriga (npr. proizvodnja lesnih polproizvodov za gradbeništvo):** to delno botruje izvozu hlodovine, s čimer se izgublja dodana vrednost, ki bi jo ustvarjali v Sloveniji, pomeni pa tudi izpad davščin.
- c) **Odsotnost zakonodajnega okvira, primerljivega z Zakonom o spodbujanju turizma (ZSRT),** ki bi jasno opredelil strateško vlogo lesnopredelovalne industrije ter ukrepe za njen razvoj.
- d) **Pomanjkanje investicij v sodobno tehnologijo,** digitalizacijo in avtomatizacijo ter potreba po vključevanju zunanjih strokovnjakov, usposobljenih tudi za uporabo umetne inteligence v poslovnih procesih.
- e) **Nujna vzpostavitev pohištvene platforme** kot večletne strukturirane podpore podjetjem pri razvoju produktov, trženju, znamčenju in izvozu.
- f) **Previsoka obdavčitev plač,** še posebno v višjih dohodninskih razredih, zmanjšuje privlačnost panoge za strokovnjake, potrebne za izvedbo digitalnega prehoda in uvajanje konkurenčnih poslovnih modelov.
- g) **Previsoke cene električne energije** za podjetja v primerjavi s številnimi državami EU in globalno konkurenco.
- h) Prevelika **birokratizacija upravnih postopkov in prenормiranost** na področju predpisov.

4.7.4 PRILOŽNOSTI DO 2035

- a) **Zagotavljanje materialov s strani več različnih dobaviteljev,** vzpostavitev dolgoročnih partnerstev z dobavitelji, večja samooskrbnost s primarno surovino in energenti, dolgoročni zakupi energentov ter uporaba fleksibilnih modelov dobave. Med priložnosti sodi tudi zbiranje in uporaba deževnice v zalogovnikih.
- b) **Zagon proizvodnje, ki bo temeljil na predelavi listavcev,** v skladu s spremenjeno sestavo gozdov v Sloveniji in srednji Evropi. Gre za področje z veliko razvojno perspektivo in manjšim tujim konkurenčnim pritiskom kot pri iglavcih.
- c) **Tesnejše razvojno povezovanje** z drugimi industrijami in razvoj storitev, ki nadgrajujejo osnovni produkt. To odpira prostor za razvoj novih krožnih poslovnih modelov.

4.7.5 ODZIV PODJETIJ

Vsa podjetja so poudarila pomen **zagotavljanja ustreznih kadrov** kot ključnega dejavnika za nadaljnji razvoj panoge. Večina podjetij je obenem izpostavila potrebo po **razvoju novih produktov** ter **investiranju v stroje in digitalizacijo**, zlasti v smeri avtomatizacije proizvodnih procesov. Posebej izpostavljena je tudi nujna vključitev umetne inteligence pri razvoju izdelkov, trženju, podatkovnih analizah in optimizaciji proizvodnih procesov.

Lesnopredelovalna panoga je zadnjih sedem let investirala v obsegu 7 % prihodkov. V zadnjem letu je delež padel na 6,2 %, kar je posledica vse slabše konkurenčnosti slovenskega gospodarstva in slabih obetov za prihodnost. K temu bistveno prispevajo pomanjkanje kadrov in negotove mednarodne razmere.

Obseg prihodnjih investicij je ključno odvisen od naštetih dejavnikov. Glede na trende in razpoloženje menedžerjev bo obseg investicij na kratek rok padel pod 5 % prihodkov (4,2 %), v prihodnjih letih pa ga bo treba nujno dvigniti. Načrti glede prihodnjih naložb podjetij v lesnopredelovalni panogi kažejo na strateško usmerjenost podjetij k modernizaciji, inovacijam in dvigu konkurenčnosti.

Tabela 16: Načrtovane naložbe v lesnopredelovalni panogi do leta 2030 (letno).

	DO 2030	
	POVPREČJE	MIO EUR
Razvoj novih produktov	0,9 %	14
Razvoj novih procesov	0,6 %	10
Širitev proizvodnje	0,9 %	14
Digitalizacija proizvodnje	1,0 %	16
Razvoj kadrov	0,8 %	12
SKUPAJ	4,2 %	66

Vir: Ocene podjetij v panogi.

4.7.6 NUJNI PODPORNİ UKREPI DRŽAVE

1. Zagotavljanje lesne surovine podjetjem in spodbujanje trajnostne rabe lesa

- **Vzpostavitev sistema za zagotavljanje oskrbe z lesom iz državnih gozdov za domače predelovalce in lesnopredelovalno industrijo:** ključni cilj je zmanjšanje izvoza surovega lesa in povečanje domače predelave z višjo dodano vrednostjo. Na podlagi licenčnih pogodb se vzpostavi sistem kvot, ki bodo domačim podjetjem zagotovile dostop do lesa na podlagi objektivnih kriterijev (nižje obremenitve okolja in stroški zaradi krajšega transporta, spodbujanje decentraliziranega razvoja Slovenije, kaskadna predelava lesa).
- **Uvedba sistema kaskadne uporabe lesa s kvotami,** ki so osnova za davčne olajšave in oskrbo z lesom iz državnih gozdov. Pristop temelji na načelu kaskadne rabe lesa, ki v EU velja za najbolj trajnosten način upravljanja biomase:
 - najprej za dolgotrajne proizvode (gradbeništvo, stavbno pohištvo),
 - nato za reciklažo in sekundarno rabo,
 - šele na koncu za energijo (če ni druge možnosti).
- **Omejitev izvoza slovenskega in evropskega lesa iz Slovenije oz. EU** z opredelitvijo lesa kot strateške surovine, pri čemer se določi tudi seznam strateških lesnih vrst, za katere je izvoz prepovedan.

- **Sistematično spremljanje izvajanja in nadgradnja Uredbe o zelenem javnem naročanju.**
- **Dodatne spodbude** prek EKO sklada, gozdnega sklada in podnebnega sklada za produkte iz lesa.
- **Sprejem Zakona o strateškem razvoju lesnopredelovalne industrije.**

2. Zagotavljanje in podpora tehnološkega razvoja podjetij

- **Podpora inovacijam in tehnološkemu razvoju podjetij:** razpisi za razvoj novih produktov in storitev ter uvedbo procesov krožnega gospodarstva.
- **Podpora pri odzivanju na podnebne spremembe:** prilagoditev proizvodnje ekstremnim vremenskim razmeram in večja uporaba listavcev.
- **Investicije v vodno infrastrukturo:** sofinanciranje zbiralnikov deževnice in sistemov za reciklažo vode.
- **Kibernetika varnost in obvladovanje informacij.**
- **Podpora samooskrbi:** davčne olajšave za podjetja, ki vlagajo v obnovljive vire energije ter lokalne vire surovin in materialov.
- **Financiranje pilotnih projektov in industrijskih platform za spodbujanje krožnega gospodarstva.**
- **Davčne olajšave za podjetja, ki razvijajo krožne poslovne modele.**

3. Zagotavljanje ustreznega kadra in raziskovalno-inovacijska podpora

- **Reforma izobraževalnega sistema:** prilagoditev kurikulumov potrebam trga (STEM, digitalne veščine, trajnostnost).
- **Programi za hitro prekvalifikacijo** odraslih in sistem mikrodokazil.
- **Urejanje migracijskih politik:** olajšanje zaposlovanja tujcev v panogi.
- **Spodbujanje povezovanja z akademsko sfero:** sofinanciranje aplikativnih raziskovalnih projektov med podjetji in univerzami.

4. Zagotavljanje konkurenčnega poslovnega okolja

- **Znižanje stroškov elektrike** za najmanj 20 % oziroma na raven sosednjih držav.
- **Razbremenitev stroškov dela:** znižanje obremenitev na raven, primerljivo s sosednjimi državami.
- **Učinkovitejši javni sektor:** digitalizacija postopkov, uporaba UI pri preverjanju skladnosti gradenj s prostorskimi akti ter skrajšanje rokov pri izdaji dovoljenj.

5. Ostali ukrepi:

- **Diverzifikacija dobavnih verig:** subvencije za iskanje alternativnih dobaviteljev in lokalizacijo proizvodnje.
- **Diplomatska podpora izvozu:** aktivna vloga države pri odpiranju trgov prek gospodarske diplomacije.
- **Uvedba nacionalnega sistema certifikacije** trajnostnega in etičnega poslovanja podjetij.

4.8 *PANOGA INFORMACIJSKO-KOMUNIKACIJSKIH TEHNOLOGIJ*

4.8.1 POVZETEK

Slovenski sektor informacijsko-komunikacijskih tehnologij (IKT) se v obdobju do leta 2035 pozicionira kot osrednji nosilec nove industrijske revolucije, ki jo poganjajo digitalne tehnologije. Ne gre več le za digitalizacijo procesov, temveč za celovito preobrazbo gospodarstva, družbe in javnih storitev z uporabo naprednih rešitev – od umetne inteligence do podatkovnih prostorov, digitalne infrastrukture in platform za sodelovanje. Vizija podjetij v panogi je jasna: premik iz vloge podizvajalcev v ustvarjalce lastnih produktov z visoko dodano vrednostjo, širitev na globalne trge in krepitev tehnološke suverenosti.

Za podporo tem ciljem je ključen strateški premik tudi na ravni države. Predlagani ukrepi vključujejo stabilno financiranje razvoja produktov, ciljna vlaganja v suvereno digitalno infrastrukturo in krepitev kadrovskega potenciala vključno s prenovo izobraževalnega sistema. Poseben poudarek je namenjen tudi vključevanju slovenskih podjetij v evropske verige vrednosti ter oblikovanju predvidljivega in razvojno spodbudnega regulativnega okolja za razvoj zaupanja vredne umetne inteligence.

Uresničitev strategije bo pomenila, da IKT sektor postane glavni pospeševalec gospodarske rasti, hrbtenica tehnološke odpornosti in temelj zelene ter digitalne tranzicije. Slovenija ima priložnost postati prostor, kjer se ustvarjajo znanje in napredni produkti, in ne zgolj prostor uporabnikov tehnologije.

Nasprotno pa bi bila Slovenija, če strategije ne bi izvedli, še naprej odvisna od tujih platform, se spopadala z begom talentov, izgubljala konkurenčnost in bila v globalnem okolju marginalizirana. V času, ko druge države oblikujejo prihodnost, si Slovenija ne more privoščiti, da ostane zgolj njen opazovalec.

Izvedba strategije bo prispevala k večji produktivnosti in konkurenčnosti gospodarstva, ustvarjanju novih delovnih mest z visoko dodano vrednostjo, vključevanju v evropske verige, tehnološki suverenosti in pospešeni zeleni ter digitalni preobrazbi.

4.8.2 STANJE SEKTORJA

IKT sektor zajema zelo razvejan spekter dejavnosti, v katerega spadajo razvoj in vzdrževanje programske in strojne opreme, telekomunikacijske storitve, računalniško svetovanje in podpora, upravljanje omrežij in podatkovnih centrov, proizvodnja IKT opreme ter digitalne vsebine in storitve. Slovenski IKT sektor je med najhitreje rastočimi panogami in ima ključno vlogo pri digitalni preobrazbi gospodarstva in družbe. Podjetja so inovativna in izvozno usmerjena, a se soočajo s pomanjkanjem strokovnjakov ter prenizkimi vlaganji v raziskave in razvoj.

V letu 2024 so podjetja v IKT sektorju ustvarila 4,6 milijarde evrov čistih prihodkov, kar predstavlja **3,3 % vseh prihodkov slovenskega gospodarstva**. (**5,9 % dodane vrednosti gospodarskih družb oziroma 4,4-% BDP** po proizvodni metodi), kar kaže na nadpovprečno sposobnost ustvarjanja vrednosti v primerjavi s prihodkovnim deležem. Panoga je izvozno usmerjena, saj 1,7 milijarde evrov prihodkov izhaja iz izvoza, kar pomeni 2,9 % celotnega slovenskega izvoza. IKT panoga zaposluje **22.800 oseb**, kar predstavlja 4,2 % vseh zaposlenih v gospodarstvu. Število zaposlenih se povečuje, vendar rast zavira pomanjkanje IKT strokovnjakov. Hkrati dosega nadpovprečno produktivnost – **dodana vrednost na zaposlenega znaša kar 90.247 evrov**, kar je za 40 % nad slovenskim povprečjem. Panoga je močno investicijsko naravnana – skupne investicije so v letu 2024 znašale 510 milijonov evrov, kar predstavlja 6,6 % vseh investicij v gospodarstvu. Delež investicij v prihodkih znaša 11,1 %, skoraj dvakrat več od povprečja gospodarstva, kar potrjuje močno razvojno usmerjenost.

4,6 MRD EUR PRIHODKOV	2,9 % IZVOZA
VEČ KOT 23.000 ZAPOSLENIH	NA ZAPOSLENEGA: 90.000 EUR DODANE VREDNOSTI

Tabela 17: Pomen IKT panoge v celotnem gospodarstvu.

POSTAVKA	VREDNOST	DELEŽ / INDEKS V SKUPAJ
Čisti prihodki od prodaje (mio EUR)	4.609	3,3 %
Prihodki od izvoza (mio EUR)	1.710	2,9 %
Dodana vrednost (mio EUR)	2.057	5,9 %
Dodana vrednost na zaposl. (EUR)	90.247	141
Zaposleni	22.794	4,2 %
Investicije (mio EUR)	510	6,6 %
Delež investicij v prihodkih (%)	11,1	198

Opomba: Delež področja med gospodarskimi družbami.
Vir: SURS, lastni preračuni.

IKT sektor kot strateška prioriteta države

IKT sektor danes (2024) predstavlja 4,4 % BDP ter ima nesorazmerno velik multiplikativni vpliv na dolgoročno konkurenčnost in odpornost celotnega gospodarstva. Digitalna preobrazba brez IKT sektorja ni mogoča – njegov razvoj pa mora biti predmet ciljno usmerjenih strateških vlaganj, tako države kot zasebnega sektorja. Brez krepitve IKT sektorja in povečanja deleža IKT strokovnjakov (4,2 % delovne sile v 2024, cilj 10 % do 2030) Slovenija ne bo mogla ohraniti konkurenčnosti in tehnološke suverenosti. Po Poročilu o razvoju 2025 Urada RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) mora slovensko gospodarstvo od konkuriranja s kakovostjo, prilagodljivostjo in ceno preiti k diferenciaciji na osnovi inovativnosti ter ustvarjalnosti na osnovi priložnosti digitalne in zelene preobrazbe.

Inovacijski potencial IKT sektorja

Analiza inovacijskega potenciala slovenskega IKT sektorja (SRIP GoDigital, Akcijski načrt 2024) je za oceno tržnega potenciala upoštevala globalne trende, napovedi rasti, vlaganja EU in nacionalnih virov ter analize priznanih institucij. Analiza kompetenc je ocenila razvojne faze in kapacitete podjetij glede na poslovne kazalnike, raziskovalne aktivnosti in intelektualno lastnino. Inovacijski potencial sektorja se izkazuje na sledečih področjih:

- Produktne smeri z največjim tržnim potencialom in kritično maso kompetenc:
 - digitalna in podatkovna ekonomija,
 - zemlja in vesolje,
 - digitalne infrastrukture prihodnosti.

- Tehnološka področja z največjim tržnim potencialom in kritično maso kompetenc:
 - umetna inteligenca in podatki,
 - digitalni svetovi,
 - digitalni tehnološki gradniki.

IKT – Gonilo inovacij in temelj prihodnjega razvoja Slovenije

IKT ima osrednjo vlogo pri digitalni in trajnostni preobrazbi gospodarstva in družbe. Poganja inovacije, krepi produktivnost in dviguje konkurenčnost gospodarstva z avtomatizacijo, uporabo umetne inteligence ter platformami za sodelovanje. Digitalna orodja postajajo strateška podpora pri odločanju in hitrem odzivanju na spremembe. IKT je tudi temelj odpornosti in varnosti poslovanja. A nobena tehnologija ne deluje brez ljudi. Uspeh digitalne dobe je neposredno povezan z razvojem digitalnih kompetenc in kritičnega inovativnega mišljenja. Ključna sta tudi vzpostavljanje digitalne kulture in krepitev interdisciplinarnega sodelovanja.

4.8.3 DOLGOROČNI IZZIVI

Ključni globalni trendi

Ključni globalni trendi na področju IKT panoge so uporaba umetne inteligence v vseh rešitvah in procesih, vključno z generativno in agentsko. UI je najbolj transformativna tehnologija doslej, ki temeljito spreminja panoge in delovna mesta. Osnova UI so podatki – zato se EU povezuje prek skupnih podatkovnih prostorov, da bi oblikovala enoten evropski podatkovni trg, ki bi digitalnim podjetjem zagotovil večji trg in konkurenčnost globalnim igralcem.

EU si prizadeva za vzpostavitev digitalne suverenosti – pri podatkovnih centrih, čipih in velikih jezikovnih modelih. Digitalizacija in digitalna preobrazba sta ključni za dvig produktivnosti, konkurenčnosti in inovativnosti podjetij, gospodarstev in držav. Najbolj digitalizirane države so hkrati tudi najbolj inovativne in konkurenčne.

Ključni strukturni izzivi slovenskega poslovnega okolja

Kljub rasti in potencialu se slovenski IKT sektor spopada z vrsto sistemskih izzivov, ki zavirajo njegov razvoj, internacionalizacijo in strateški vpliv na digitalno preobrazbo gospodarstva. Glavne ovire vključujejo kadrovske, strukturne in regulatorne dejavnike:

- Akutno pomanjkanje **kadrov**, zlasti IKT strokovnjakov
- Prevladujoč **poslovni model storitev po naročilu**
- Premalo vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije
- Šibka integracija v **verige vrednosti**
- Neenaki **konkurenčni pogoji**
- Težavna **implementacija pri uporabnikih**
- Razpoložljivost **virov kapitala**
- Regulatorna togost in dodatne administrativne ovire**
- Odsotnost konkurenčnih suverenih **digitalnih infrastruktur**
- Odsotnost **pristopa »najprej digitalno«**
- Nizka prepoznavnost strateškega pomena IKT

Napredek na področju umetne inteligence prinaša vrsto tehničnih, kadrovskih in strateških izzivov za slovenski IKT sektor. Za dolgoročno konkurenčnost so ključni stabilna podpora, močna partnerstva in proaktivno prilagajanje regulativnemu ter tehnološkemu okolju, vključno z integracijo napredne UI in hibridnimi modeli sodelovanja med človek in UI.

4.8.4 PRILOŽNOSTI DO 2035

Od podizvajalcev do strateških partnerjev

Do leta 2030 se za slovenska IKT podjetja odpirajo ključne priložnosti za preboj v jedro digitalne in gospodarske preobrazbe. Te temeljijo na reševanju kadrovskih in inovacijskih izzivov ter na vključevanju v globalne tehnološke in vrednostne verige.

Ključne priložnosti za IKT podjetja:

- a) **Produktivizacija** – transformacija poslovnega modela iz pretežno storitev po naročilu v razvoj lastnih digitalnih rešitev. To prinaša rast, večjo prepoznavnost in višjo dodano vrednost. Potrebne so okrepljene prodajne veščine, boljši dostop do financiranja in testna okolja. Tukaj lahko Slovenija prevzame vlogo pilotnega trga.
- b) **Izgradnja suverene digitalne infrastrukture v Sloveniji** – IKT sektor lahko vodi razvoj digitalne infrastrukture (podatkovni centri, omrežja), kar krepi tehnološko suverenost in ustvarja nov tržni potencial.
- c) **Evropske priložnosti** – EU pobude in programi, kot so Digital Europe, Horizont, STEP in IPCEI, omogočajo financiranje, rast in vključevanje v strateške evropske in globalne trge.
- d) **Digitalna preobrazba gospodarstva in javnega sektorja** – ustvarja priložnosti za rast in inovacije, vključno z razvojem tehnologij z dvojno rabo.
- e) **Talenti ter digitalna in inovacijska kultura** – dolgoročni uspeh temelji na razvoju talentov, sodelovanju z izobraževalnimi ustanovami ter spodbujanju digitalne in inovacijske kulture.

Ustvarjanje digitalne prihodnosti

Do leta 2035 bodo uspešna IKT podjetja tista, ki bodo znala povezati UI, partnerstva in strateško usmerjenost v digitalno prihodnost.

- a) **Integracija napredne umetne inteligence in hibridni modeli sodelovanja** – generativna UI, agentni sistemi UI in samoučeči se algoritmi bodo temelj pametnih rešitev. Uspeh bo temeljil na varnosti, etiki in sodelovanju človeka z UI.
- b) **Digitalna trajnostnost in pametne vertikale** – digitalne tehnologije bodo povezovale gospodarske panoge in digitalno infrastrukturo. Poseben poudarek bo na rešitvah za učinkovito upravljanje virov, trajnostnost in zeleno preobrazbo.
- c) **Tehnološka diverzifikacija in globalna konkurenčnost** – napredne tehnologije zahtevajo vrhunske ekipe, stalna vlaganja in spodbudno poslovno okolje, v katerem lahko Slovenija postane razvojno vozlišče.
- d) **Kibernetska in digitalna odpornost ter skladnost s pravili** – naraščajoče grožnje in strožja pravila ustvarjajo priložnosti za razvoj zaupanja vrednih digitalnih rešitev z visoko stopnjo varnosti.
- e) **Vzpostavitev nacionalne vizije in strateškega upravljanja** – stabilna dolgoročna strategija, močnejše institucije in usklajen sistemski pristop bodo ključni za trajen razvoj IKT sektorja in družbe kot celote.

4.8.5 ODZIV PODJETIJ

Slovenska IKT podjetja vstopajo v obdobje profesionalizirane rasti, tehnološke zrelosti in globalne ambicije. Njihovi investicijski načrti za obdobje do leta 2035 kažejo jasen premik k ustvarjanju dolgoročne konkurenčne prednosti z razvojem lastnih produktov, širjenjem poslovanja in vlaganjem v človeški kapital.

Ob pravi sistemski podpori imajo realno priložnost, da postanejo gonilna sila evropske digitalne preobrazbe, in ne le dobavitelji storitev – s čimer lahko Slovenija pridobi mesto v jedru digitalne suverenosti Evrope.

- **Razvoj produktov kot osrednja strateška prioriteta**

Podjetja bodo usmerjena v razvoj lastnih produktov, kar dokazuje najvišji povprečni delež nameravanih letnih investicij – 16,4 % prihodkov. Ta številka potrjuje ambicijo po umiku iz podizvajalskih modelov in osredotočenosti na produktivizacijo ter rešitve z visoko dodano vrednostjo. Razpon odgovorov kaže, da številna podjetja vlagajo tudi bistveno več od povprečja, kar nakazuje različno stopnjo zrelosti – od zgodnjih faz razvoja do širšega skaliranja produktov.

- **Digitalizacija poslovnih procesov – temelj odpornosti in skladnosti**

Povprečna vlaganja v razvoj procesov in digitalizacijo zdaj znašajo 8,8 % prihodkov, kar je bistveno več kot v preteklosti. Ta dvig razkriva zrelejši pristop k optimizaciji delovanja, krepitvi organizacijske odpornosti in pripravi na regulativne zahteve (npr. Akt o umetni inteligenci). V ospredju so procesna avtomatizacija, robustna infrastruktura in popolna transparentnost poslovanja.

- **Širitev poslovanja – premik na globalno raven**

Povprečna investicija v širitev poslovanja znaša 14,8 % prihodkov, kar potrjuje strateški premik podjetij k internacionalizaciji in vstopu v globalne verige vrednosti. Podjetja se ne osredotočajo več le na domači trg, temveč se pozicionirajo kot relevantni akterji na evropski in svetovni ravni – z udeležbo v programih, kot so IPCEI (Pomembni projekti skupnega evropskega interesa), Digital Europe, Obzorje in STEP.

- **Razvoj kadrov – napredek, a še vedno izziv**

Investicije v razvoj kadrov so se izboljšale in zdaj v povprečju dosegajo 11 % prihodkov. Čeprav to kaže na večje zavedanje pomena človeškega kapitala, pa z vidika hitro rastočih potreb po IKT strokovnjakih ta delež ostaja kritičen. Dosego strateških ciljev bo možno zagotoviti le z aktivnim sodelovanjem z izobraževalnimi institucijami, ustvarjanjem privlačnih kariernih poti in privabljanjem talentov iz tujine.

4.8.6 NUJNI PODPORNİ UKREPI DRŽAVE

1. Izgradnja stabilne nacionalne vizije za IKT kot ključnega nosilca digitalne preobrazbe Slovenije

Posodobitev strategije Digitalna Slovenija 2030 z jasnimi prioritetami v digitalizacijo gospodarstva in krepitev IKT sektorja (visoka prioriteta, takojšnji začetek izvajanja).

Vzpostavitev dolgoročnega finančnega načrtovanja za izvedbo državnih strategij in akcijskih načrtov digitalizacije (integralna sredstva, kohezija – 25 % za digitalizacijo) (srednjeročni ukrep, visoka prioriteta).

Vzpostavitev zaveznitva med Strateškim svetom za digitalizacijo in Slovensko digitalno koalicijo, z jasni pristojnostmi in KPI-ji za pospešen razvoj digitalne ekonomije (srednja prioriteta).

2. Zagotovitev digitalne in tehnološke suverenosti Slovenije

- **Sistematična državna vlaganja in podpora zasebnim investicijam v digitalno infrastrukturo:** podatkovne centre, komunikacijska omrežja, podatkovne prostore, infrastrukturo velikih jezikovnih modelov (LLM) vključno z javno-zasebnimi partnerstvi (visoka prioriteta, začetek takoj; okvirna vrednost 10 mio EUR letno).
- **Pospešitev prehoda v dolgoročno vzdržno produktno usmerjenost IKT podjetij.**
- **Krepitev stabilnega in dolgoročnega sofinanciranja** države pri razvoju lastnih digitalnih produktov prek RRI razpisov TRL 6–9 ter širitev davčnih olajšav (ARIS) (visoka prioriteta, takoj).
- **Sofinanciranje poslovnega okolja za razvoj panoge** – izobraževanja za krepitev vodstvenih, prodajnih in produktnih kompetenc (1 mio EUR letno) (visoka prioriteta, takoj).

3. Odprava pomanjkanja visoko usposobljenih IKT strokovnjakov

- **Število študijskih mest** v Sloveniji, ki vodijo v digitalne poklice, vsako leto povečati za 500 ter kot obvezen predmet uvesti Računalništvo in informatiko (RIN) z vključevanjem temeljnih vsebin v vse razrede osnovne in srednje šole (srednja prioriteta, dolgoročen ukrep).
- **Mehanizmi za spodbujanje preusposabljanja (prekvalifikacij) kadrov** v podjetjih vseh panog (500 oseb letno po 5.000 EUR na osebo = 2,5 mio EUR letno + DDV) (visoka prioriteta, takoj).
- **Spodbude za študentske prakse, industrijske doktorate in zaposlitev doktorjev znanosti** v podjetjih (nizka prioriteta, srednjeročen ukrep).

4. Krepitev vključevanja slovenskih IKT podjetij v globalne verige vrednosti

- **Povečanje obsega sredstev** za sofinanciranje in sodelovanje v strateških evropskih pobudah (srednja prioriteta).
- **Financiranje referenčnih domačih projektov** za izvozno pozicioniranje prek medvladnega sodelovanja (G2G) (srednja prioriteta).
- **Podpora vzpostavitvi ciljno usmerjenih predstavništev** v tujini (npr. Bavarska, Silicijska dolina; visoka prioriteta).

5. Krepitev povezovanja IKT sektorja z drugimi panogami in znanstvenoraziskovalnim okoljem

- **Posodobitev Strategije digitalne transformacije gospodarstva in Industrijske strategije** z jasno vlogo povezovanja z IKT sektorjem (srednja prioriteta).
- **Kaskadni in drugi razpisi** za razvoj in uvajanje rešitev v sodelovanju z industrijo, akademijo in vertikalni sektorji (5 milijonov EUR letno, visoka prioriteta).

SISTEMSKI UKREPI ZA PODPORO GOSPODARSTVU

5.

**MADE IN
SLOVENIA
2035**

5.1 DAVČNO OKOLJE

Davčno okolje pomeni celoten sklop pravil, zakonodajo, institucije in prakse, ki urejajo obdavčevanje v določeni državi.

Davčno okolje je pomembno, ker neposredno vpliva na stroške poslovanja, konkurenčnost podjetij ter obseg investicij, zaposlovanja in dobičkonosnosti. Za posameznike je pomembno, ker določa, koliko dohodka jim ostane po obdavčitvi, hkrati pa država s pobranimi davki ustvarja obseg javnih storitev. Z vidika države je pomemben obseg pobranih javnih prihodkov, s katerimi financira odhodke, v obeh primerih (pobrani davki in na drugi strani javno-finančni odhodki) pa to posredno vpliva na makroekonomske trende, denimo na gibanje BDP.

V zadnjem poročilu OECD o obdavčitvi držav z davki in prispevki se ugotavlja, da spada Slovenija v skupino držav z visoko odvisnostjo javnih blagajn od prilivov od dela (socialni prispevki zaposlenih in delodajalcev). Obdavčitev z davki na potrošnjo je prav tako visoka. Obdavčitev premoženja je nizka, tako kot obremenitev z dohodnino (zaradi visokih socialnih prispevkov, ki znižujejo davčno osnovo). Slovenija se je v letu 2023 (zadnji dosegljivi podatki) po obremenitvi z davki in prispevki uvrstila na 14. mesto med 38 državami OECD (36,9 % BDP) – 2,9 odstotne točke nad povprečjem OECD, 2,3 nad višegrajskimi državami in 4,2 nad baltskimi državami. Glede na leto 2010 je ta delež v Sloveniji upadel za 0,5 o. t., v državah OECD pa se je v povprečju povišal za 2,4 o. t. Glede na podatke iz konsolidirane bilance javnega financiranja (princip denarnega toka) naj bi se ta delež v Sloveniji v 2024 povečal še za 2,7 o. t. na 39,5 %, kar bi Slovenijo uvrstilo na 11. mesto OECD.

Posebej izrazit je v Sloveniji visok davčni primež na delo. Slovenija je v 2024 zabeležila 2. največjo rast davčnega primeža plač med članicami OECD (kar podjetje in zaposleni odvedeta od plače za davke in prispevke). V letu 2023 so bile slovenske povprečne plače samskih zaposlenih po obremenitvi na 7. mestu med državami OECD, saj je na socialne prispevke in dohodnino odpadlo dobrih 43 % celotnih stroškov dela. Z dodatnimi obremenitvami pa se je **Slovenija v 2024 povzpela na 6. mesto s 44,6-% obremenitvijo plač za samske zaposlene**

5.1.1 KRATKOROČNI UKREPI

1. Postopno znižanje statutarne stopnje davka od dohodkov pravnih oseb (DDPO) na 15 % do leta 2030 ter uvedba ničelne stopnje za startupe v prvih petih letih po ustanovitvi

Tak ukrep poveča razpoložljiv denarni tok za nagrajevanje zaposlenih, investicije ali izplačila dobička lastnikom ter predstavlja pomembno spodbudo startupom.

2. Ukinitev 5. dohodninskega razreda in znižanje stopnje v 4. dohodninskem razredu z 39 % na 36 %

Znižanje obremenitve poveča neto prejemke, dviguje produktivnost zaposlenih ter krepi zasebno potrošnjo, kar posredno povečuje prilive iz DDV, trošarin in drugih davkov.

3. Ponovna uveljavitev možnosti neomejenega prenosa davčnih izgub za 100 % davčne osnove (4. odstavek 35. člena Zakona o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2)) ali pa njeno podaljšanje s 5 na minimalno 10 let

Določeni gospodarski sektorji (ciklične dejavnosti, kot so turizem, proizvodnja trajnih ali poltrajnih izdelkov, finančni sektor in gradbeništvo) imajo pogostejše kot drugi velike padce v poslovanju, pri čemer bi davčni ščit želeli uporabiti dlje časa v prihodnosti, kot je to že veljalo pred uveljavitvijo zadnje novele, ko možnost prenosa izgub ni bila časovno omejena. Posledično bi lahko hitreje izboljšala poslovanje po letu, ko bi beležile veliko izgubo, ki bi jim omogočala nižje plačilo davka na dohodek pravnih oseb.

4. Razširitev olajšave za investiranje tudi na osnovna sredstva v pretežno storitvenih dejavnostih ter možnost pospešene amortizacije za vlaganja v OVE in lokalne vire surovin

Razširitev olajšave za investiranje tudi na osnovna sredstva (pohištvo, regali ipd.) v pretežno storitvenih dejavnostih, ki danes niso upravičene do uveljavljanja olajšave pri zniževanju davčne osnove za davek od dohodkov pravnih oseb oziroma drugih davčnih zavezancev, ali uvedba pospešene amortizacije oziroma dodatne davčne olajšave za podjetja, ki vlagajo v obnovljive vire energije in lokalne vire surovin. To bi spodbudilo

investicije, povečalo produktivnost in okrepilo odpornost gospodarstva pred motnjami v dobavah iz tujine.

Tak ukrep bi bil posebej pomemben za storitvena podjetja, ki trenutno nimajo dostopa do tovrstnih olajšav, hkrati pa bi pripomogel k trajnostni usmerjenosti gospodarstva.

5. Avtomatsko usklajevanje dohodninskih lestvic in olajšav z rastjo povprečne bruto plače

S tem se ohrani kupna moč plače oziroma razlika med neto in bruto plačo, kar je pravično do dohodninskih zavezancev.

6. Postopnost pri uvajanju prispevka za dolgotrajno oskrbo

Začetek obračuna prispevka za dolgotrajno oskrbo pri zaposlenih in samozaposlenih osebah z enoletnim odlogom in postopnim dvigom do ciljnega deleža (na 1+1 % v obdobju treh let).

Predvideni odhodki z dolgotrajno oskrbo skoraj zagotovo ne bodo naraščali tako hitro kot prihodki, kar povečuje breme obremenitve dela, ne omogoča pa korespondenčne razbremenitve delovno aktivne populacije oziroma zavezancev za plačilo tega prispevka do oseb, ki jim zdaj še vedno zagotavljajo neformalno podporo.

7. Postopen dvig splošne dohodninske olajšave na 7.500 EUR

Z aktualne ravni 5.260 EUR se splošna olajšava postopno dvigne na 7.500 EUR, kar dvigne neto prejemke davčnih zavezancev ter spodbudi zasebno potrošnjo in s tem gospodarsko rast.

8. Ugodnejša dohodninska obravnava napotenih delavcev

Predlagamo, da se v davčno osnovo od dohodka iz delovnega razmerja zaposlenemu, napotenemu na delo v tujino, všttevajo samo tisti dohodki oziroma deli dohodka iz delovnega razmerja, ki po vsebini in obsegu ustrezajo dohodkom iz delovnega razmerja, ki bi jih prejemal za enaka dela v Sloveniji. Davčna zakonodaja mora iz obdavčitve izvzeti povračila stroškov zaradi napotitve, kar mora veljati tudi za tuje državljane, zaposlene pri slovenskih delodajalcih. Nov 1. odstavek 42. člena novele Zakona o čezmejnem izvajanju storitev bi se glasil: »Ne glede na 41., 43., 44. in 45. člen tega zakona se v davčno osnovo od dohodka iz delovnega razmerja zaposlenemu, napotenemu na delo v tujino, všttevajo samo dohodki oziroma deli dohodka iz delovnega razmerja, po vsebini in obsegu ustrezajoči dohodkom iz delovnega razmerja, ki bi jih prejemal za enaka dela v Sloveniji.« S temi spremembami bi spodbudili rast dela v tujini, kar pomeni več izvoza storitev in večjo gospodarsko rast. Po spremembi davčne ureditve se je izvoz teh storitev zmanjšal, kar je negativno vplivalo na BDP.

9. Sprememba pri obdavčitvi opcij

Predlagamo odpravo opsijskega nagrajevanja zaposlenih, ki je zdaj obravnavano kot boniteta iz zaposlitve in je tako tudi obdavčeno – kot drugi prihodek iz delovnega razmerja. Pridobitev delnic ali poslovnih deležev naj se obravnava kot dobiček iz kapitala, pri čemer davčna obveznost nastane šele ob prodaji, ne ob pridobitvi. Davčna osnova za davek naj bo razlika med prodajno in nakupno ceno; v primeru brezplačne pridobitve pa celotna prodajna cena. Z navedeno spremembo bi hitrorastoča mlada podjetja usmerili k dodelitvi opcij, ki bi zaposlene spodbudile k ravnanju v korist družbe, v kateri so zaposleni, kar bi ji omogočilo hitrejši uspeh. Ugodnejša davčna obravnava bi zmanjšala visoke obremenitve s prispevki in dohodnino, ki danes zavirajo uporabo teh instrumentov.

10. Davčne olajšave pri vložku in izstopu iz startup in scaleup podjetja

100-% davčne olajšave za investicijo v startup/scaleup podjetja ali v sklad tveganega kapitala, tako za pravne kot za fizične osebe. Pri fizičnih osebah bi se olajšava pobotala z drugimi kapitalskimi dobički v letu investicije, pri pravnih osebah pa bi znižala davčno osnovo v višini investicije. Ukrep bi spodbudil profesionalizacijo skladov tveganega kapitala in povečal interes za vlaganja v hitro rastoča podjetja.

100-% davčna olajšava zasebnim investitorjem (pravne in fizične osebe) ob izstopu iz kapitalskih naložb, pri čemer bi se olajšava nanašala na ustvarjeni dobiček. Ta sredstva bi vlagatelji z veliko verjetnostjo ponovno investirali v nova podjetja, s čimer bi se krepil slovenski inovacijski ekosistem. Za sklade naj minimalna doba naložbe znaša 5 let od zadnje investicije, za zasebne vlagatelje pa najmanj 3 leta.

5.1.2 DOLGOROČNI UKREPI

1. Razvojna kapica na vse socialne prispevke pri 2,5-kratniku povprečne plače (6.000 EUR) do 2030; začetna uvedba s 1. januarjem 2027 pri 4-kratniku povprečne plače (9.600 EUR)

Razvojna kapica vodi do povečanja iniciative podjetjem za izplačilo višjih plač ter tako preprečuje uhajanje dobro plačanih strokovnjakov v tujino. Pravice iz naslova bolniške odsotnosti ali višine pokojnine so omejene, vplačila pa ne. Ukrep je namenjen razlikovanju pri dostopu do pravic. Dve tretjini držav v srednji Evropi ima že uveljavljeno razvojno (socialno) kapico v takšni ali drugačni obliki.

2. Ugodnejša davčna obravnava holdinških družb

Po vzoru Avstrije, Švice in Cipra se iz davčne osnove izvzame 95 % kapitalskih dobičkov holdinških družb, kar spodbuja selitev sedežev holdingov v Slovenijo in zmanjšuje odliv kapitala v tujino. Za sedež holdinga je bistvenega pomena, da velja ničelna stopnja za »withholding tax« (davčni odtegljaj) za izplačilo obresti in dividend. To je mogoče uveljaviti neposredno v Zakonu o davku od dohodkov pravnih oseb (ZDDPO-2) ali pa se država v konvencijah o izogibanju dvojnega obdavčevanja z drugimi državami pogodbenicami dogovori za ničelno stopnjo za »withholding tax« za izplačilo obresti in dividend. Ukrep bi pritegnil tuje holdinge in ustvaril pozitivne eksternalije: nova visoko plačana delovna mesta ter povpraševanje po zahtevnih podpor- nih storitvah na domačem trgu.

3. Poenostavljena oblika uveljavljanja davčnih olajšav za manjše subjekte

Poenostavljena oblika uveljavljanja davčnih olajšav za manjše subjekte (npr. po povprečni vrednosti osnov- nih sredstev, kot to velja za vsebinske izključitve dohodka po Zakonu o minimalnem davku, ali realiziranih prihodkov na letni ravni) pomeni administrativno razbremenitev in omogoča večjo osredotočenost podjetij na ustvarjanje prihodkov. S tem se zmanjša obremenitev z birokracijo in poveča predvidljivost pri načrtova- nju davčnih obveznosti.

4. Diferenciacija stopnje davka od dohodkov pravnih oseb (DDPO) med majhnimi in velikimi subjekti

Diferenciacija 10-% stopnje davka na dohodek pravnih oseb (DDPO) za majhna podjetja (s prihodki, nižjimi od 1 milijona EUR) in 18-% stopnje za ostala podjetja. Ukrep spodbuja rast malih in srednjih podjetij (MSP) in jim poenostavlja poslovanje v začetnih fazah.

5.2 KONKURENČNE CENE ENERGIJE

Pokovidno okrevanje v slovenskem gospodarstvu se je nadaljevalo do prve polovice leta 2022, nato pa sta ga močno prizadeli energetska kriza, ki jo je sprožila vojna v Ukrajini, in naraščajoča inflacija, ki je zavrla rast zasebne potrošnje in izvoza. Negativni vplivi so se zaradi šibkega tujega povpraševanja in padca stroškovne ter cenovne konkurenčnosti izvoznikov ohranili vse do leta 2025, pri čemer je bil najhuje prizadet izvozni del gospodarstva. Po anketi Evropske investicijske banke (EIB) (2024) podjetja v Sloveniji, tako kot podjetja v drugih državah EU, med glavnimi ovirami za investiranje najpogosteje omenjajo nerazpoložljivost usposo- bljene delovne sile (kar 84 % podjetij v Sloveniji je to navedlo kot oviro, v EU 77 %), negotovost glede priho- dnosti (Slovenija 78 %, EU 79 %) in stroške energije (Slovenija 75 %, EU 77 %). **Podatki Eurostata kažejo, da je bila v letu 2024 povprečna cena električne energije za negospodinske odjemalce pred DDV (po porabljeni količini izstopajo predelovalne dejavnosti, med temi pa industrija materialov) le še 3 % nižja od povprečja EU-27, medtem ko je bila pred energetske krize (2020 in 2021) v povprečju nižja za 24 %. Pri dveh največjih porabniških skupinah (od 70 do 150 GWh in od 20 do 70 GWh) je bila v 2024 višja za 20 % oz. 2,6 %. Navedeno negativno vpliva na ustvarjeno bruto maržo v številnih industrijah in povzroča manjši obseg posla ter novih naročil.** (Vir: Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR), Evropska investicijska banka (EIB), Eurostat)

5.2.1 KRATKOROČNI UKREPI

1. Zagotovitev konkurenčne cene električne energije za velike porabnike (na osnovi polne lastne cene slovenskega elektroenergetskega sistema; z uveljavitvijo dolgoročnih zakupov)

Industrijska tarifa električne energije (v višini 60–70 EUR/MWh) za podjetja, katerih stroški energije prese-gajo določen prag (>3–6 % bruto dodane vrednosti). Možna izvedbena oblika: dolgoročne (10 let) pogodbe o nakupu elektrike (Power Purchase Agreements – PPA) ali poziv podjetjem, ki ustrezajo postavljenim kri-terijem.

Prakso zniževanja obdavčitev energentov za določene skupine porabnikov udejanjajo tudi druge države članice EU, njen cilj pa je znižati stroške energentov in ohraniti konkurenčnost gospodarstva.

2. Znižanje trošarine, prispevkov OVE in SPTE za negospodinjke odjemalce

Znižanje trošarine na stopnjo nič ter oprostitve plačila prispevka za zagotavljanje podpore proizvodnji ele-ktrične energije iz obnovljivih virov (OVE) in soprodukcije toplote in elektrike (SPTE) za industrijske odje-malce. To bo okrepilo konkurenčnost energetske intenzivnih dejavnosti.

3. Ciljne podpore za zeleno preobrazbo

S ciljno podporo (olajšave pri davku od dohodkov pravnih oseb (DDPO), nepovratne pomoči) financiranju podjetjem za transformacijo energetske intenzivnih industrij in razogljičenje (za investicije za zamenjavo fosilnih energentov, vodik, digitalizacijo in energetske učinkovitost) na osnovi načrta razogljičenja se bo po-večala energetska učinkovitost gospodarstva. To vključuje tudi podporo pilotnim projektom ter povezovanju med podjetji, med podjetji in fakultetami ter med podjetji in lokalnim okoljem.

5.2.2 DOLGOROČNI UKREPI

1. Spremenjen model obračunavanja CO₂ kuponov

Neto pristop k zaračunavanju CO₂ kuponov (na osnovi zmanjšanja emisij CO₂ in drugih emisij v proizvodnji zaradi reciklaže, rabe OVE energije, lokalnih dobaviteljev ipd.).

2. Podpora termični izrabi odpadkov in kogeneraciji

Večje možnosti za sežig odpadkov z namenom proizvodnje toplote in elektrike, kar zmanjša porabo fosilnih energentov ter omogoča cenejšo energijo za industrijo.

5.3 DOSTOP DO FINANCIRANJA

Dostop do virov financiranja je eden ključnih dejavnikov za razvoj, rast in transformacijo podjetij v Sloveniji. Slovensko gospodarstvo namreč pogosto naleti na številne ovire pri dostopu do ustreznih finančnih virov za rast in razvoj, tako na nacionalni kot evropski ravni.

Poročilo o razvoju 2025 (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR)) med ključnimi izzivi iz-postavlja nizko rast produktivnosti, ki je posledica prenizkih vlaganj v raziskave, razvoj, inovacije in IKT ter v kadre in organizacijo poslovanja. Težavo dodatno poglobljata premalo učinkovito podporno okolje in po-manjkanje ciljno usmerjenih ukrepov za prehod v inovacijsko podprto rast.

Poročilo poudarja, da morajo biti ukrepi ekonomske politike ciljno usmerjeni, predvsem v podporo zdravim jedrom gospodarstva ter v razvojno naravnane nišne dele gospodarstva z visokim potencialom za rast. Poudarja, da lahko na inovacijah temelječe gospodarstvo s povečanjem svoje konkurenčnosti dosega dol-goročno rast, hkrati pa je privlačno za naložbe in talente. Za ta namen je bistveno, da se še naprej povečuje financiranje in podporo inovacijam, hkrati pa je treba več pozornosti nameniti bolj tveganim, prebojnim programom razvoja, raziskav in inovacij. Izpostavlja tudi pomen strateških razvojno-inovacijskih partnerstev v povezavi z dodeljevanjem spodbud na osnovi Strategije pametne specializacije, prenizko intenzivnost

in nepredvidljivost podpor podjetjem, razdrobljenost koordinacije med različnimi institucijami ter prenizko stopnjo sodelovanja med državo in podjetniškim sektorjem.

Tudi OECD v svojih priporočilih Sloveniji iz leta 2023 opozarja na omejen dostop podjetij do lastniškega in tveganega kapitala, nerazvit kapitalski trg in prenizek obseg investicij. Slovenija zaostaja pri razvoju instrumentov, ki bi podpirali rast in internacionalizacijo podjetij, zlasti v poznejših fazah razvoja. Poročilo ugotavlja, da je nujna kombinacija nepovratnih sredstev, davčnih olajšav in lastniškega kapitala, prilagojena različnim vrstam podjetij, ter bolj predvidljivo razpisno okolje, usklajeno s proračunskim in sektorskim načrtovanjem. OECD zato poziva h kombinaciji nepovratnih sredstev, davčnih olajšav in lastniškega kapitala, prilagojeni različnim tipom podjetij, ter k predvidljivemu razpisnemu okolju, usklajenemu s proračunskim in sektorskim načrtovanjem.

Analiza projektnih namer gospodarstva (GZS, marec 2025), ki zajema 67 projektov v skupni vrednosti več kot milijardo EUR, je pokazala, da večino (84 %) predstavljajo velike družbe, predvsem na področju raziskav, razvoja, inovacij in tehnološke opreme. Skoraj polovica projektov (49,5 %) je že zrela za prijavo na razpise, kar potrjuje potrebo po višjih deležih sofinanciranja, večji vključenosti izključenih sektorjev in uporabi kombiniranih instrumentov (nepovratna sredstva + ugodna posojila).

Dne 18. aprila 2023 je bil med Vlado RS, Koordinacijo samostojnih raziskovalnih inštitutov Slovenije (KOoRIS), Rektorsko konferenco in Gospodarsko zbornico Slovenije podpisan dogovor o razvoju blaginje Republike Slovenije. V njem je bilo ob sklicu na Raziskovalno in inovacijsko strategijo Slovenije (RISS 2021–2030) izpostavljeno, da smo »v Sloveniji na področju inovacij premalo vlagali v raziskave in razvoj ter premalo skrbeli za povezovanje in sodelovanje med gospodarstvom, izobraževalnimi in raziskovalnimi institucijami ter drugimi deležniki«.

5.3.1 KRATKOROČNI UKREPI

1. Vzpostavitev stabilnega in predvidljivega financiranja za podjetja

Vzpostavitev večletne, medresorske razvojno-inovacijske strategije, ki bo zagotavljala nacionalne smernice in kazalnike uspešnosti glede na zastavljene prioritete. Potreben je tudi večletni medresorski finančni okvir, ki bo zagotavljal dosledno, predvidljivo in stabilno financiranje RRI.

Ena ključnih ovir za podjetja pri vlaganjih v raziskave, razvoj in inovacije (RRI) je nestabilnost razpisov in njihova razdrobljenost na nacionalni ravni. Pogosto niso usklajeni s proračunskimi cikli, zamujajo, pogoji pa se med obdobji spreminjajo; vse to zmanjšuje zaupanje gospodarstva. OECD (2023) in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) (2025) opozarjata, da ta nepovezanost vodi v neučinkovito porabo sredstev in zmanjšuje pripravljenost podjetij na dolgoročne investicije. Posledično podjetja pogosto zamujajo z inovacijami, kar neposredno vpliva na produktivnost in konkurenčnost.

2. Razvoj raznolikih, ciljno usmerjenih finančnih instrumentov za različne razvojne faze podjetij

Vzpostavitev kombiniranega sistema finančnih instrumentov, ki bo omogočal prilagajanje različnim razvojnim fazam podjetij ter se odzival na njihove konkretne potrebe. Sistem mora vključevati nepovratna sredstva za raziskave, razvoj in prebojne inovacije, ugodna posojila in garancije za investicije, davčne olajšave za vlaganja v RRI in digitalno preobrazbo ter sklade tveganega kapitala za scaleup podjetja in deep-tech projekte. Pomemben del takšnega sistema so tudi posebni »plug-in« instrumenti, ki podjetjem omogočajo pripravo in prijavo projektov na evropske programe, na primer EIC Accelerator.

Obstoječi slovenski sistem podpore temelji predvsem na enostranskih oblikah pomoči – bodisi na nepovratnih bodisi na povratnih sredstvih. Takšen pristop ne pokriva potrebe podjetij, ki se med seboj razlikujejo glede na razvojno fazo, velikost in stopnjo tveganja projektov. V številnih srednjeevropskih državah se uveljavljajo bolj fleksibilni modeli, ki združujejo javne in zasebne vire ter omogočajo hitro prilagajanje potrebam gospodarstva. Analiza projektnih namer gospodarstva (GZS, 2025) potrjuje, da imajo podjetja izrazit interes po kombiniranih instrumentih, saj ti omogočajo višje deleže sofinanciranja in zmanjšujejo tveganja. Z raznolikim in fleksibilnim naborom instrumentov bo podjetjem mogoče zagotoviti dostop do ustreznega tipa financiranja v pravem trenutku, povečati njihovo udeležbo v evropskih programih ter oblikovati okvir, primerljiv z najboljšimi praksami EU.

3. Vključitev mid-cap podjetij in okrepljena podpora večjim podjetjem

Sistematična vključitev mid-cap podjetij v razpise ter oblikovanje posebnih finančnih instrumentov za strateške projekte velikih podjetij z visoko dodano vrednostjo oziroma njihova vključitev v obstoječe sheme podpore.

Slovenski sistem financiranja trenutno jasno ločuje med malimi in srednje velikimi podjetji (MSP) ter velikimi

podjetji, pri čemer pa mid-cap podjetja (približno 250–3000 zaposlenih, odvisno od definicije) ostajajo v sivi coni. Ta podjetja niso upravičena do spodbud za MSP, pogosto pa niti ne ustrezajo kriterijem za velike korporacije. Tako imajo izrazito pomanjkljiv dostop do finančnih instrumentov, čeprav predstavljajo pomemben motor inovacij, internacionalizacije in zaposlovanja z višjo dodano vrednostjo. V Nemčiji in Franciji so mid-cap podjetja prepoznana kot posebna kategorija, ki prejema ciljne podpore (npr. posebne kreditne linije, davčne olajšave, razvojni skladi). Zanimarjanje te skupine zmanjšuje konkurenčnost gospodarstva, saj mid-cap podjetja pogosto nastopajo kot ključni povezovalci med MSP in velikimi sistemi. Hkrati pa slovenska velika in mid-cap podjetja, čeprav so nosilci največjih investicij in inovacij, pogosto ostajajo zunaj obstoječih shem državnih pomoči, kar zmanjšuje njihov potencial za strateške preboje.

4. Vzpostavitev ciljno usmerjenega mehanizma opreme in uporabe raziskovalno-inovacijske infrastrukture

Vzpostavitev ciljno usmerjenega mehanizma, ki podjetjem omogoča dostop do sredstev za sofinanciranje nakupa sodobne opreme (proizvodne, raziskovalne, digitalne, logistične) ter za kritje stroškov uporabe pilotnih linij, laboratorijev, digitalnih testnih okolij in industrijskih platform. predvsem v sodelovanju z javnimi raziskovalnimi organizacijami, strateškimi razvojno-inovacijskimi partnerstvi in univerzami.

Dostop do sodobne raziskovalne in proizvodne opreme je eden ključnih pogojev za razvoj, inovacije in konkurenčnost podjetij. V Sloveniji številna podjetja, zlasti mala in srednje velika ter mid-cap podjetja, zaradi visokih začetnih naložb nimajo možnosti nakupa ali uporabe vrhunske infrastrukture, kot so pilotne linije, laboratoriji, digitalna testna okolja ali superračunalniki. Trenutni razpisi pogosto ne omogočajo ciljnega financiranja takšnih stroškov ali pa so pogoji preveč omejujoči. V državah z vzpostavljenimi sistemskimi mehanizmi za sofinanciranje tovrstne infrastrukture imajo podjetja bistveno boljše razvojne pogoje in so zato konkurenčnejša.

5. Poenostavitev razpisnega sistema – enotna digitalna vstopna točka

Vzpostavitev centralizirane digitalne platforme, ki bo podjetjem omogočala jasen in ažuren pregled vseh razpisov na nacionalni in evropski ravni ter enoten sistem za oddajo dokumentacije. Digitalna rešitev mora vključevati avtomatično preverjanje osnovne upravičenosti (velikost podjetja, pravilo de minimis), sprotno spremljanje statusa prijave ter dostop do tehnične pomoči.

Podjetja, zlasti mala in srednje velika podjetja (MSP), se pogosto izgubljajo v zapletenem, nepreglednem in razdrobljenem razpisnem okolju. Informacije o razpoložljivih virih financiranja so razpršene med različnimi ministrstvi, agencijami in posredniškimi organi z lastnimi portali, obrazci in pravili. To povečuje administrativno breme, podaljšuje čas priprave in zvišuje stroške prijave. MSP-ji, ki nimajo lastnih razvojnih oddelkov ali dostopa do specializiranih svetovalcev, so zato pogosto izključeni iz prijavnih postopkov. Dodatno težavo predstavlja to, da preverjanje pogojev (npr. povezana podjetja, pravilo de minimis) pogosto bremeni podjetja namesto razpisodajalca. Administrativna kompleksnost in preobremenjenost razpisnega sistema zmanjšujeta absorpcijsko sposobnost Slovenije, to pa dolgoročno vpliva na nižje izkoriščanje razpoložljivih sredstev. Primer dobre prakse je evropski Funding & Tenders Portal, ki dokazuje, da enotna digitalna rešitev povečuje število prijav in znižuje stroške za podjetja.

6. Nove sheme financiranja za odpravo regionalnih razlik in razvoj strateških tehnologij

Prenova modela regionalnih državnih pomoči v smeri zagotovitve enakopravnejše obravnave podjetij po vsej državi. Pri dodeljevanju sredstev bodo upoštevani dejanski gospodarski kazalniki občin, ne zgolj kohezijska delitev na vzhod in zahod.

Vzpostavitev posebne sheme financiranja za STEP (Platforma strateških tehnologij za Evropo), dostopne vsem podjetjem pod enakimi pogoji. Ta shema mora omogočati kombinacijo nepovratnih sredstev, posojil in javno-zasebnih skladov ter podpirati projekte, ki imajo multiplikativne učinke na produktivnost, inovacije in vključevanje slovenskih podjetij v evropske vrednostne verige.

Trenutni sistem razdeljevanja državnih pomoči temelji na ločitvi Slovenije na vzhodno in zahodno kohezijsko regijo, skladno s pravili evropske kohezijske politike. Vzhodna kohezijska regija je kot manj razvita regija upravičena do višjih intenzivnosti pomoči in širšega nabora spodbud, medtem ko so podjetja v zahodni regiji deležna nižjih stopenj sofinanciranja in ožjega nabora podpornih instrumentov. Delitev ne odraža dejanskega stanja in raznolikosti gospodarskega potenciala znotraj posameznih regij, saj so številne občine na zahodu države manj razvite od posameznih občin na vzhodu. Podjetja iz teh območij so zato pogosto v neenakopravnem položaju, kar povečuje regionalna nesorazmerja in zmanjšuje konkurenčnost gospodarstva kot celote. Uvedba integralnih sredstev na osnovi kazalnikov razvitosti (BDP na prebivalca, stopnja brezposelnosti, produktivnost) bi omogočila pravičnejšo razporeditev.

Poleg tega obstoječi sistem ne omogoča ustrezne podpore za projekte strateških tehnologij, ki jih spodbuja STEP – Platforma strateških tehnologij za Evropo (umetna inteligenca, napredni materiali, čiste tehnologije, biotehnologija, napredna proizvodnja). Obstoječe sheme so vezane na kohezijsko logiko, zato podjetja v razvitih regijah praviloma nimajo enakih pogojev za dostop do tovrstnih spodbud. Za dotične projekte je potreben horizontalen pristop, vezan na vsebino projekta, in ne na lokacijo podjetja.

5.3.2 DOLGOROČNI UKREPI

1. Vzpostavitev nacionalnega tehnološko-inovacijskega sklada

Vzpostavitev enotnega nacionalnega tehnološko-inovacijskega sklada kot ključnega državnega instrumenta za financiranje podjetniškega in inovacijskega razvoja. Sklad bi deloval kot razvojno-investicijski holding, ki združuje obstoječe institucije v enotno strukturo s skupno strategijo, cilji in centraliziranim vodenjem. Financiranje bo temeljilo na kombinaciji javnih (nacionalnih in evropskih) ter zasebnih sredstev, s čimer se bo ustvaril stabilen in predvidljiv tok kapitala.

Sklad bo ponujal celovit nabor instrumentov – nepovratna sredstva, posojila, garancije in lastniški kapital – ter omogočal podporo vsem fazam razvoja od raziskovalnih projektov do komercializacije in internacionalizacije. Oseben segment bo namenjen dolgoročnim, tveganim projektom TRL 3–9 z jasnim poudarkom na deep tech, scaleup in spinoff podjetjih. Vzpostaviti je treba tudi javno-zasebni investicijski sklad, ki povezuje industrijske partnerje, vlagatelje in državo pri financiranju transformativnih inovacij. Donosi se bodo reinvestirali, s čimer sta zagotovljeni dolgoročna stabilnost in trajnost mehanizma.

Slovenija na področju financiranja podjetniškega in inovacijskega razvoja deluje razdrobljeno. Posamezne institucije – SID banka, Slovenski podjetniški sklad, Javna agencija za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost RS (Aris), Eko sklad in drugi – uporabljajo lastne razpisne sheme, instrumente in cilje, brez skupne strategije in koordinacije. Takšno okolje povzroča nepreglednost, zmanjšuje učinkovitost ter podjetjem otežuje dolgoročno načrtovanje projektov. Poleg tega Slovenija močno zaostaja pri razvoju tveganega kapitala, zlasti za projekte z višjim tveganjem in dolgoročnim potencialom (TRL 3–9), kamor sodijo deep-tech, scaleup in spinoff podjetja.

Vzpostavitev sklada bo pomenila prebojno točko za slovenski inovacijski ekosistem – povečala bo učinkovitost uporabe javnih in evropskih sredstev ter privlačnost Slovenije za vlagatelje in talente.

5.4 INTERNACIONALIZACIJA

V Sloveniji napredek v produktivnosti v daljšem obdobju temelji predvsem na izvozno usmerjenih panogah, zlasti predelovalnih dejavnostih. Izvozni tržni delež slovenskega blaga se je po večletni rasti začel zmanjševati že leta 2021 (–2 % na svetovnem trgu, –2,2 % na trgu EU), predvsem zaradi strukturnih razlogov. Na začetku energetske krize (2022) se je zmanjšanje tržnega deleža poglobilo (2,4 % na svetovnem trgu oziroma 4,8 % na trgu EU), a se je ta že v letu 2023 vrnil (na trgu EU) oz. močno približal ravni pred zmanjšanjem (na svetovnem trgu). Na trgu EU se je izvozni tržni delež za slovensko blago povečeval tudi v letu 2024 (4,3 %), medtem ko je po zdaj dosegljivih podatkih v 1. polletju 2025 upadel, predvsem zaradi škarij med gibanjem proizvodnje v Sloveniji in ravni EU-27. Ta nihanja pojasnjujejo predvsem energetske intenzivni proizvodi (kovine, nekovinski mineralni izdelki, papir, kemični proizvodi), pa tudi električne naprave in farmacevtski proizvodi. Posebna težava ostaja avtomobilski sektor: tržni delež motornih vozil se je po večletnem upadu do začetka 2024 sicer začasno popravil, a se je do konca leta vrnil na nizke ravni iz obdobja 2022–2023, v 2025 pa se je padec še poglobil. V obdobju 2015–2020 je bila Slovenija glede izvozne vpetosti v svetovne vrednostne verige primerljiva z drugimi skupinami evropskih držav, z izjemo vodilnih inovatorov, ki precej izstopajo navzgor. Po deležu domače dodane vrednosti v bruto izvozu je zaostajala za povprečjem EU in vodilnimi državami, bila pa je primerljiva s srednjo in vzhodno Evropo ter uspešnejša od višegrajske četverice (Češke, Slovaške, Poljske, Madžarske).

5.4.1 KRATKOROČNI UKREPI

1. Implementacija poslovnega modela »Rainbow Treasure Business Connections« kot sistemskega pristopa k podpori internacionalizacije podjetij

Vzpostavitev poslovnega modela Rainbow Treasure Business Connections sistemskega orodja za podporo internacionalizaciji do konca leta 2026. Ta bo omogočal neposredno povezovanje podjetij, diplomacije, tujih zbornic in akterjev podpornega okolja ter tujih partnerjev.

Pilotna gospodarska predstavništva bodo vzpostavljena na treh prioritetnih trgih (Jugovzhodna Azija, Bližnji vzhod, ZDA) po standardiziranem modelu (profiliranje podjetij, protokoli sodelovanja, komunikacija z diplomatsko-konzularnimi predstavništvi).

2. Vzpostavitev sistema »Export Radar« – sistem zgodnjega zaznavanja poslovnih priložnosti na tujih trgih za mala in srednje velika podjetja (MSP)

Vzpostavitev platforme »Export Radar« v sodelovanju s slovenskimi in tujimi veleposlaništvimi, tujimi zbornicami (nacionalne in/ali regijske oziroma panožne zbornice), grozdi in mrežami za zbiranje, filtriranje in posredovanje poslovnih priložnosti MSP-jem.

3. Uvedba programa Pospeševalnik izvoza 2.0 kot obvezne priprave za gospodarske delegacije

Preoblikovanje obstoječega Pospeševalnika izvoza v nacionalni program priprave podjetij pred vstopom na tuj trg do sredine leta 2026. Poudarek bo na prilagoditvi za začetnike in integraciji z delegacijami Ministrstva za gospodarstvo, turizem in šport ter Javne agencije SPIRIT Slovenija. Vsebina programa bo nadgrajena s tematikami s področja trajnosti (ESG), trgovinskimi tveganji, zelenimi verigami, povezava z vladnimi delegacijami (obvezna udeležba v programu kot pogoj za sodelovanje ter možnost koriščenja vavčerjev Slovenskega podjetniškega sklada (SPS)).

4. Vzpostavitev standardiziranega protokola sodelovanja akterjev internacionalizacije

Vzpostavitev operativno učinkovitega protokola med ključnimi akterji internacionalizacije slovenskega gospodarstva ter zagotovitev stabilnega financiranja za skupne aktivnosti. Predvidena sta sprejem protokola o sodelovanju ter priprava letnega načrta gospodarskih delegacij (vhodnih in izhodnih) na predsedniški in vladni ravni.

5.4.2 DOLGOROČNI UKREPI

1. Aktivnosti vlade za vključitev Slovenije v ključne nove globalne verige vrednosti

Sistematična vključitev Slovenije v ključne globalne verige vrednosti z usklajenim delovanjem diplomacije, podjetij in inovacijskih sistemov do leta 2035. To vključuje zemljevid ključnih strateških verig in kompetenc, oblikovanje ciljnih partnerstev z vodilnimi globalnimi akterji ter vlaganja v »showroome« na tujih trgih za predstavitev slovenskih rešitev.

2. Aktivnosti vlade za vzpostavitev Slovenije kot regionalnega centra za inovativno in trajnostno (zeleno) internacionalizacijo

Pozicioniranje Slovenije kot referenčnega centra v Srednji Evropi za inovativno, odgovorno in zeleno internacionalizacijo. Do leta 2035 naj Slovenija postane prepoznaven zgled trajnostne internacionalizacije, ki združuje podjetja, raziskovalne institucije in diplomacijo v skupne mednarodne projekte.

5.5 UČINKOVITOST DRŽAVE

Na lestvici globalne konkurenčnosti IMD (International Institute for Management Development) **za leto 2025 je bila Slovenija uvrščena na 46. mesto med 69 državami, kar je najslabša uvrstitev v zadnjih petih letih. V okviru vladne učinkovitosti (48. mesto) ta lestvica meri tudi raven, do katere so vladne politike spodbudne za konkurenčnost. Slovenija se pri tem stebru najslabše uvršča pri davčni politiki (57. mesto), poslovni zakonodaji (51. mesto), institucionalnem okviru (45. mesto) in javnih financah (45. mesto), višje pa pri družbenem okviru (20. mesto).** Pri davčni politiki so slabosti povezane z visokimi prispevki za socialno varnost, negativnim vplivom davkov na spodbude za delo in napredovanje ter dvigom stopnje davka od dohodkov pravnih oseb (DDPO). Na področju javnih financ je nizka ocena učinkovitosti upravljanja javnih financ in visoka nevarnost davčnih utaj. V institucionalnem okviru je Slovenija nizko uvrščena pri prilagodljivosti vladne politike spremenjenim gospodarskim razmeram, pravnem in zakonodajnem okviru, ki ne spodbuja konkurenčnosti, ter pri birokraciji. Pri poslovni zakonodaji so šibka področja zakonski okvir, ki ureja brezposelnost, delovnopravna zakonodaja, nizka privlačnost investicijskih spodbud za tuje investitorje, slaba učinkovitost upravljanja podjetij v državni lasti in zakonodaja na področju ustanavljanja podjetij.

5.5.1 KRATKOROČNI UKREPI

1. Sorazmerna implementacija potrošniške zakonodaje EU za ohranitev konkurenčnosti podjetij

- Implementacija direktive »Right to Repair« v Zakon o varstvu potrošnikov (ZVPot)

Implementacija direktive o pravici do popravila (Right to Repair – R2R) v ZVPot se izvede izključno v okviru minimalnih obveznosti, določenih v direktivi EU, brez dodatnih zahtev za slovenska podjetja (npr. obvezni rok popravila, razpoložljivost delov, stroškovna odgovornost). Cilj je zagotoviti pravno predvidljivo ureditev, omejitev dodatnega administrativnega bremena ter enake pogoje kot v drugih državah članicah.

- Implementacija direktive o odgovornosti za proizvode (PLD) v Zakonu o varstvu potrošnikov (ZVPot)

Zakon ne sme uvesti višjih zahtev glede dokazovanja odgovornosti ali nadomestil, kot jih določa evropski okvir. Poseben poudarek bo na ohranitvi načela domneve nedolžnosti proizvajalcev, sorazmerni odgovornosti za mala in srednje velika podjetja (MSP), preprečevanju avtomatske kolektivne odgovornosti znotraj dobaviteljskih verig in omejevanju možnosti zlorabe kolektivnih tožb potrošnikov proti korporacijam.

- Zagotovitev finančnih in nefinančnih spodbud za podjetja

Oblikovanje posebnega podpornega mehanizma (npr. v okviru Slovenskega podjetniškega sklada), ki bo podjetjem omogočil sofinanciranje digitalnih rešitev za sledenje popravilu izdelkov, dostop do svetovalnih storitev za zakonodajno usklajevanje, izobraževanje o trajnostnosti (ESG) in R2R obveznostih ter optimizacijo logistike popravil in vračil.

2. Boljši predpisi

- Dosledno izvajanje in spoštovanje Poročila delovne skupine za kakovostne predpise (april 2024), temelječega na dokazih in vključevanju javnosti v oblikovanje javnih politik.
- Institucionalna ureditev nadzora nad kakovostjo priprave predpisov.
- Normativne podlage za pripravo predpisov, ki vključujejo ohranitev obstoječih normativnih podlag ob hkratnem dopolnjevanju z metodološkimi smernicami in izobraževanju.
- Vključevanje javnosti v postopek priprave predpisov, kar zajema zagotavljanje pravočasnega in fazno strukturiranega obveščanja javnosti.
- Prenova Resolucije o normativni dejavnosti Vlade – sistematična vključenost reprezentativnih gospodarskih organizacij v faze osnutkov zakonov, obvezno izvajanje ocen učinkov na gospodarstvo (Test za mala podjetja (MSP Test)), minimalno 30-dnevni roki za obravnavo osnutkov, večja preglednost prek javno objavljenega zakonodajnega koledarja).
- Vzpostavitev internega sistema za zgodnje zaznavanje ključnih zakonodajnih predpisov ali predlogov, ki vplivajo na gospodarstvo.

3. Prenova plačnega modela v gospodarstvu

Nov plačni model mora temeljiti na osnovni ceni dela za najmanj zahtevna dela, ki se izenači z minimalno plačo, in na vzpostavitvi pravih razmerij med ostalimi plačnimi razmerji. Plača mora biti očiščena različnih dodatkov, ki morajo biti vključeni v zahtevnost dela, razlika med plačami pa mora temeljiti na višji kakovosti in produktivnosti dela.

4. Podpora startupom s spremembo Zakona o gospodarskih družbah (ZGD-1)

Uvedba nove pravnoorganizacijske oblike (EU Inc. ali Vitka, d. d.) z nizkimi kapitalskimi zahtevami, s poenostavljenimi postopki za dokapitalizacije in delniške opcije.

Namenjena je vzpostavitvi nove pravne osebe, ki bo temeljila na obstoječi delniški družbi, vendar z odstopaji od zdajšnje ureditve. Zahteve, ki zdaj vključujejo notarje, banke in ustanovitvene revizorje, bodo prenesene na upravo družbe, ki bo sama potrdila statut, skupščinske sklepe in vplačilo kapitala. Določene spremembe vključujejo tudi odpravo zahteve po ustanovitvenem revizorju za zasebne delniške družbe, saj to ne bo več potrebno, ker bo ustanovitev potrjena s strani sodišča.

- Zahteva po minimalnem osnovnem kapitalu se odpravi, za minimalno nominalno vrednost ene delnice pa določi en cent oz. 0,01 EUR.
- Izbris pogoja za tuje osebe ali pa uzakonitev prakse, da v primeru, ko tuja država ne pozna zahtevanega registra in posledično dokazila, tuja oseba predloži izjavo o izpolnjevanju pogojev.
- Odprava zahteve po notarsko overjenem soglasju lastnika nepremičnine, kar pomeni zmanjšanje nepotrebnih stroškov in administrativnih ovir.

5.5.2 DOLGOROČNI UKREPI

1. Vzpostavitev pravne podlage za trajno sofinanciranje zbornično specifičnih nalog, ki so v javnem interesu

Priprava predloga sprememb Zakona o podpornem okolju za podjetništvo (ZPOP-1), ki bo opredelil naloge GZS v javnem interesu in določil možnost večletnega financiranja iz državnega proračuna na podlagi neposredne pogodbe. Predlog bo določil jasne kriterije za upravičenost financiranja (npr. obseg članstva, izkazani učinki) ter opredelil vlogo GZS kot systemskega partnerja države na področjih podjetništva, konkurenčnosti, regijskega razvoja in povezovanja gospodarstva z RRI ter kadrovskega sistema.

2. Zagotovitev konkurenčne, prijazne in pravočasne implementacije evropske zakonodaje v slovenski pravni red

Priprava analiz vpliva GZS (konkurenčnost, MSP test, izvedljivost) in zagotovitev rednega vključevanja GZS v pripravo zakonov, ki prenašajo evropsko zakonodajo v slovenski pravni red (npr. Zakon o gospodarskih družbah (ZGD-1), Zakon o varstvu okolja (ZVO-2), Zakon o varstvu potrošnikov (ZVPO-1t), s poudarkom na sorazmernosti obveznosti za slovenska podjetja.

3. Poenostavitev prostorskega načrtovanja

- Skrajšanje rokov pri spremembi občinskih prostorskih načrtov (OPN).
- Prevetritev zahtev za varovana območja, npr. Natura 2000, ki otežujejo širitve in imajo omejitve pri investiranju. Poenostavitev postopkov in faze postopkov do pridobitve končnega dovoljenja za poseg v okolje in/ali prostor; pri okoljevarstvenih dovoljenjih (OVD) mora postati jasno, kaj so sestavine popolne vloge.
- Zaščita kmetijskih zemljišč in njihova optimalna raba z omejitvijo pozidav ter preprečevanjem zaraščanja kmetijskih zemljišč; predvidljiva zemljiška politika in zakonodaja.
- Hitrejše umeščanje v prostor, še posebej za investicije, ki pomenijo zeleni prehod.
- Strateško načrtovanje industrijskih con, kjer bo država hitro izdajala dovoljenja za ključne infrastrukturne projekte.

4. Pohitritev in poenostavitev pomembnih upravnih postopkov

- Pospešitev upravnih postopkov za koriščenje javnih virov (koncesije za kamnolome ipd.).
- Sprememba Zakona o vodah (ZV-1).
- Sprememba pravil za črpanje geotermalne energije, sprostitev količin za geotermalno vodo in pohitritev priklopov fotovoltaike na omrežje.

5.6 ZNANOST IN INOVACIJE

Znanost in inovacije predstavljajo temelj konkurenčnosti, odpornosti in trajnostnega razvoja vsake napredne družbe. Brez vrhunskih raziskovalnih kapacitet, kakovostnega znanstvenega dela in tesnega prenosa znanja v gospodarstvo ni mogoče ustvarjati visokotehnoloških podjetij, privabljati strateških investicij ali oblikovati politik, ki odgovarjajo na izzive prihodnosti. Slovenija ima tradicijo znanstvene odličnosti in izobraženega kadra, vendar ključni kazalniki kažejo, da brez nujnih ukrepov tvega izgubo stika z vodilnimi državami na področju raziskav, razvoja in inovacij. Oslabljen podporno okolje, premajhno financiranje inovacij v podjetjih ter razdrobljenost raziskovalno-razvojnega in inovacijskega ekosistema jo potiskajo na obrobje evropske in globalne inovacijske tekme.

Najbolj zaskrbljujoč je trend padanja Slovenije na svetovni lestvici inovativnosti. Po podatkih Svetovnega inovacijskega indeksa (GII) 2025 smo na 35. mestu med 139 državami, medtem ko smo leta 2012 zasedali še 26. mesto. V dobrem desetletju smo tako izgubili devet mest, kar jasno kaže, da nas prehitevajo države, ki so bile še pred kratkim daleč za nami – na področjih, kjer bi morala Slovenija ustvarjati primerjalne prednosti (GII, 2025). Tudi na evropski ravni ne beležimo napredka. **Po podatkih Evropskega inovacijskega indeksa (EIS) 2025 Slovenija dosega 94,7 % povprečja EU, kar jo uvršča na 13. mesto med državami EU ter na 17. mesto med državami EU in sosednjimi državami.** Podatki kažejo, da od leta 2022 posredna in neposredna podpora države podjetjem v raziskave, razvoj in inovacije pada. Posledično se od tega leta zmanjšujejo tudi lastna vlaganja podjetij v razvoj, kar kaže na nujnost oblikovanja stabilnega, kontinuiranega in predvidljivega finančnega podpornega sistema (EIS, 2025).

Dodatno zaskrbljenost povzročajo podatki o javni podpori znanosti in raziskavam, ki kažejo, da Slovenija sistemsko zaostaja, kar predstavlja velik izziv za njen razvoj. Po Draghijevem poročilu o konkurenčnosti EU (2024) bi morala Evropa za ohranitev položaja v svetovnem tehnološkem razvoju vsako leto nameniti 750–800 milijard evrov za področja, kot so čiste tehnologije, digitalizacija in obramba. Slovenija pa se še vedno spoprijema z resnimi izzivi, saj ostaja pod evropskim povprečjem, kar pomeni, da številni raziskovalni in inovacijski potenciali ostajajo neizkoriščeni (Draghi, 2024).

Evropska unija je v zadnjih letih jasno prepoznala, da so znanost, raziskave in inovacije ključni gradniki njene strateške avtonomije, konkurenčnosti in trajnostne prihodnosti. S pripravo novega večletnega finančnega okvira EU (MFF 2028–2034) se že nakazuje odločilen premik, kjer bo prihodnost evropske konkurenčnosti temeljila predvsem na okrepljenih vlaganjih v raziskave, razvoj in inovacije. Evropska komisija predvideva oblikovanje Sklada za konkurenčnost (European Competitiveness Fund – ECF) kot osrednjega instrumenta za pospešitev zelenega in digitalnega prehoda ter za krepitev strateške avtonomije EU na področjih naprednih tehnologij, umetne inteligence, biotehnologije, kvantnih rešitev in obnovljivih virov. V tem okviru bo ECF omogočil mobilizacijo večletnih vlaganj v strateška partnerstva, razvojne grozde in podporno infrastrukturo za visokotehnološka podjetja.

Z uvedbo Evropskega sveta za inovacije (EIC) in mehanizmi, kot sta STEP in NextGenEU, je EU že vzpostavila močna orodja za podporo prebojnim inovacijam in razvoju ključnih tehnologij. Te spremembe niso zgolj odziv na globalno tehnološko tekmo, temveč tudi poziv državam članicam k nujnim reformam v nacionalnih sistemih raziskav, razvoja in inovacij. Slovenija mora te spremembe prepoznati kot priložnost, vendar se mora hitro osredotočiti na sistemske vrzeli, ki trenutno omejujejo njeno sposobnost učinkovite absorpcije tovrstnih sredstev.

V tem kontekstu mora gospodarstvo v novi strategiji pametne specializacije prevzeti vlogo nosilca prednostnih raziskovalnih področij, kar bo zagotovilo večjo usmerjenost raziskav v dejanske potrebe trga. Prav tako bo Slovenija morala pospešiti vlaganja v neopredmeteni kapital – od dizajna in intelektualne lastnine do programske opreme in organizacijskih inovacij, kjer trenutno zaostaja za evropskim povprečjem. Poseben poudarek mora biti tudi na povezovanju kreativnega sektorja, ki bo pomagal inovacijam pridobiti uporabniško in tržno vrednost.

Le z okrepljenim inovacijskim ekosistemom, stabilnim financiranjem ter tesnejšimi povezavami med znanostjo, gospodarstvom, kreativnimi industrijami in politiko bomo kot država lahko del evropske prihodnosti, ki temelji na znanju in inovacijah.

Kot opozarjajo številni strateški dokumenti – od Resolucije o znanstvenoraziskovalni in inovacijski strategiji Slovenije 2030 do poročila OECD o upravljanju sistema raziskav, razvoja in inovacij (RRI) –, Sloveniji primanjkuje dolgoročnega, nadpolitičnega in stabilno financiranega okvira, ki bi omogočal kontinuirano izvajanje strateških razvojnih ciljev. Obstoječe politike so pogosto razdrobljene, razpisi nepovezani, dostop do sredstev pa negotov, kar podjetja – zlasti mala in srednje velika podjetja (MSP) ter scaleupe – odvrača od vlaganj v prebojne, tvegane inovacije. Poleg tega v Sloveniji še vedno ni poenotenega, javno dostopnega kazalniškega sistema spremljanja RRI, ki bi omogočal strateško odločanje na podlagi podatkov (»evidence-based policymaking«) in spremljanje učinkov javnih vlaganj.

K slabšanju inovacijskega okolja prispeva tudi pomanjkanje ciljanih in ustrezno oblikovanih RRI razpisov za podjetja. Čeprav nekateri mehanizmi obstajajo, so pogosto birokratsko zapleteni, prešibko financirani in slabo prilagojeni potrebam hitro rastočih ali visokotehnoloških podjetij. V tujini opažamo raznolike ciljne razpise, prilagojene specifičnim potrebam podjetij.

Brez prožnega in dolgoročno stabilnega sistema javne podpore znanosti in inovacij se podjetja ne morejo učinkovito razvijati, raziskovalci pa težko sodelujejo z industrijo. Slovenija je danes torej na razpotju. Če želimo iz obdobja stagnacije preiti v obdobje tehnološkega preboja, je ključnega pomena sistemska reforma podpornega okolja za znanost, raziskave in inovacije. Potrebujemo dolgoročno razvojno politiko, ki bo spodbujala vlaganja v znanstveno odličnost, olajšala sodelovanje med raziskovalnimi institucijami, gospodarstvom in kreativnim sektorjem ter ustvarila pogoje za nastanek in rast inovativnih podjetij.

5.6.1 KRATKOROČNI UKREPI

1. Večja vključenost gospodarstva v posodobitev prednostnih raziskovalnih področij nove strategije pametne specializacije

Za uspešen prenos znanja in tehnologij v prakso je ključnega pomena, da gospodarstvo prevzame vlogo glavnega nosilca prednostnih področij v okviru nove strategije pametne specializacije. Usmerjanje sredstev iz Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID) v okviru ciljnega 1 % BDP za znanstvenoraziskovalno dejavnost tudi v razvoj ključnih tehnologij na prednostnih področjih pametne specializacije zagotavlja preboj pri ustvarjanju dodane vrednosti in gospodarskih učinkov. Pomembno je, da se temeljne raziskave izvajajo tudi na področjih S5, saj brez njih dolgoročni razvoj novih tehnologij ni mogoč.

- Oblikovanje politike grozdov (»cluster policy«) za spodbujanje tesnega sodelovanja podjetij, raziskovalnih institucij in podpornih organizacij v okviru sektorjev ali vrednostnih verig.

Do zdaj nismo imeli jasne politike grozdov, katere cilj mora biti povezovanje podjetij v inovacijska partnerstva, kjer se lažje razvijajo prebojne tehnologije, pospešuje prenos znanja in krepi konkurenčnost slovenskih podjetij na globalnem trgu.

- Strategija pametne specializacije (S5) kot razvojna strategija slovenskega gospodarstva mora biti ključno vodilo za usmerjanje vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije.

Znanstvenoraziskovalna dejavnost v Sloveniji je zgledno postavljena, saj ima stabilno in predvidljivo financiranje prek Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID). Raziskovalci lahko svoje delo načrtujejo na podlagi rednih razpisov, vendar gospodarstvo v tem pogledu nima enake sistemske predvidljivosti. Nova strategija pametne specializacije mora temeljiti na modelu, ki omogoča sektorsko usmerjenost prednostnih področij. Nosilci teh področij morajo biti predstavniki gospodarstva z že vzpostavljenimi članskimi in mrežnimi strukturami, ki omogočajo široko reprezentativnost in povezovanje podjetij različnih panog. Njihova naloga bo oblikovanje sektorskih prioritet, opredelitev razvojnih izzivov in predlogov raziskovalno-inovacijskih vsebin, ki izhajajo iz dejanskih potreb trga. Ključno je, da so aktivno vključeni že v fazo priprave strategije, saj bodo tako vlaganja v raziskave in inovacije usmerjena v projekte z največjim tržnim potencialom, ki bodo hkrati prispevali k strateškim ciljem države – digitalnemu in zelenemu prehodu, internacionalizaciji podjetij in rasti dodane vrednosti.

2. Vsaj polovico sredstev za izvajanje inovacijske dejavnosti v gospodarstvu v okviru ZZrID (0,25 % BDP) nameniti iz integralnih sredstev

- Zagotovitev najmanj polovice od predvidenih 0,25 % BDP v državnem proračunu za inovacijsko dejavnost, skladno z določili Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZrID). Integralna sredstva morajo biti usmerjena predvsem v hrbtenična podjetja, ki ustvarjajo največji del dodane vrednosti in imajo kapacitete za razvoj ter uvajanje prebojnih inovacij.

S prenovno novele Zakona o znanstvenoraziskovalni in inovacijski dejavnosti (ZZRID) je bilo določeno, da se za inovacijsko dejavnost nameni 0,25 % BDP, vendar so kot glavni vir financiranja predvidena kohezijska sredstva. Ta sredstva so usmerjena predvsem v manj razvite regije, kar omejuje možnosti za podporo hrbteničnim podjetjem v celotni državi. Številna podjetja, ki predstavljajo jedro razvoja raziskav, razvoja in inovacij (RRI) v Sloveniji, tako do financiranja sploh ne pridejo, čeprav so ključna za razvoj visoko specializiranih korporativnih strategij.

Z zagotovitvijo najmanj polovice od predvidenih 0,25 % BDP za inovacijsko dejavnost iz integralnih sredstev bo zmanjšana odvisnost od kohezijskih sredstev, ki so prostorsko omejena, in poskrbljeno bo za bolj uravnoteženo financiranje inovacij v vseh regijah. Ukrep bo podjetjem omogočil stabilno in dolgoročno okolje za načrtovanje vlaganj v raziskave, razvoj in inovacije, povečal delež sofinanciranja raziskovalno-razvojnih projektov ter spodbudil tesnejše sodelovanje podjetij z univerzami, inkubatorji in tehnološkimi centri.

Če želi Slovenija postati inovacijska družba, mora zagotoviti, da se inovacije spodbujajo v podjetjih z visokim potencialom za rast, internacionalizacijo in razvoj novih tehnologij. Integralna sredstva so nujna za defragmentacijo RRI ekosistema, za ustvarjanje stabilnega in predvidljivega okolja ter za vzpostavitev večletnega in medresorskega finančnega okvira, ki presega posamezne kohezijske perspektive. Le tako bo mogoče operacionalizirati inovacijsko dejavnost, nadgraditi obstoječe strateške dokumente v dolgoročno, nadpolitično in večresorsko RRI strategijo ter zagotoviti, da bo Slovenija na poti k dvigu vlaganj v RRI na najmanj 2,8 % BDP do leta 2027.

3. Vzpostavitev sistema za merjenje učinkov s ciljem oblikovanja razvojnih politik in finančnih instrumentov

- Vzpostavitev naprednega nacionalnega sistema za spremljanje in merjenje učinkov raziskovalnih in inovacijskih politik bo omogočila preseg klasičnih kazalnikov črpanja sredstev ter celovito spremljanje vpliva RRI projektov na ključne ekonomske kazalnike, kot so rast dodane vrednosti, produktivnost, ustvarjena delovna mesta, izvozna uspešnost ter prispevek k zelenemu in digitalnemu prehodu.
- Zagotovitev enotnega zbiranja in analize podatkov ter oblikovanje mehanizmov, ki bodo omogočali redno vrednotenje rezultatov in prilagajanje politik na podlagi ugotovitev. S tem bo mogoče oblikovati finančne instrumente, ki bodo bolj ciljno usmerjeni, kot so nepovratna sredstva za razvoj prototipov, garancijske sheme za inovativna podjetja ali posebni skladi za deep-tech in scaleup projekte.

Tak sistem bo pripomogel k večji učinkovitosti porabe javnih sredstev, kar je ključno za trajnostni razvoj in povečanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva. Omogočil bo razvoj podatkovno podprtega, dolgoročno stabilnega inovacijskega okolja, ki bo podjetjem zagotovilo stabilnost pri načrtovanju raziskav, razvoja in inovacij.

Sistematično spremljanje in vrednotenje učinkov je nujno za defragmentacijo RRI ekosistema, za povečanje transparentnosti in za krepitev zaupanja med državo, raziskovalnimi institucijami in gospodarstvom. Le na podlagi objektivnih, merljivih podatkov bomo lahko oblikovali razvojne politike, ki bodo dolgoročno podpirale rast dodane vrednosti, prebojna inovacijska partnerstva in strateško usmerjeno financiranje.

Trenutni način spremljanja, ki temelji predvsem na formalnih kazalnikih črpanja sredstev, ne omogoča realne ocene vpliva na produktivnost, konkurenčnost in internacionalizacijo gospodarstva. Sredstva se zato pogosto ne razporejajo v projekte z največjim razvojnim potencialom, to pa ohranja stagnacijo v ključnih sektorjih.

4. Spodbuditev večjih vlaganj v prebojne in tvegane inovacije prek tehnološko-inovacijskega sklada

- Redni, sistematični in kontinuirani razpisi, ki omogočajo dolgoročno stabilnost in predvidljivost za podjetja v vseh fazah razvoja.
- Poenostavitev administrativnih postopkov za izvajanje in prijavo raziskovalnih projektov bo zmanjšala ovire za podjetja in omogočila večjo učinkovitost.
- Spodbude, olajšave, diverzifikacija instrumentov za raznolike potrebe podjetij različnih velikosti in sektorjev.
- Javne spodbude za projekte z visokim tehnološkim tveganjem ter tiste, ki vključujejo vstop na mednarodne trge, bodo pripomogle h globalni konkurenčnosti slovenskih podjetij.

- Uvedba bolj ciljno usmerjenih razpisov in učinkovitih politik, ki bodo omogočile večje črpanje EU sredstev in izboljšanje dostopa do ključnih financiranj.
- Posebni, ciljani ukrepi in specializirano podporno okolje za dve ključni skupini podjetij: »hrbtenična podjetja« (visoko inovativne skupine podjetij, ki udeležujejo visoko specializirane korporativne strategije) in »zagonska podjetja« (nišna, visokotehnološka podjetja z globalnim potencialom rasti) (Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR), Poročilo o razvoju POR 2025).
- Povečanje deleža sofinanciranja raziskovalno-razvojnih projektov nad 25 %.
- Prehod na sistem neposrednega sofinanciranja raziskovalno-razvojnih projektov, kot je avstrijski model 14-odstotne raziskovalne premije, ki bo omogočil večjo fleksibilnost in zmanjšanje administrativnih obremenitev.
- Vzpostavitev tehnološkega parka za biotehnologijo z možnostjo najema modularnih laboratorijev in inovacijskega centra slovenske avtomobilske industrije.

Slovenija pri financiranju raziskovalno-razvojnih projektov še vedno močno izhaja iz sistema javnih razpisov, ki so zapleteni, časovno dolgotrajni in administrativno obremenjujoči za podjetja. To zmanjšuje učinkovitost porabe sredstev in zavira dinamiko vlaganj v raziskave in razvoj. Po drugi strani številne evropske države, kot je Avstrija, že uporabljajo bolj fleksibilne modele neposrednega sofinanciranja, kot je 14-odstotna raziskovalna premija. Ta podjetjem omogoča, da stroške raziskav in razvoja neposredno uveljavljajo kot davčno spodbudo, kar povečuje predvidljivost financiranja, zmanjšuje administrativne ovire in zagotavlja hitrejše vračanje investicij. Slovenija je pri privabljanju investicij v RRI nekonkurenčna prav zaradi odsotnosti takšnih mehanizmov. Prehod na ta model je zato ključen za povečanje vlaganj gospodarstva v raziskave in inovacije.

Slovenija mora uvesti sistem neposrednega sofinanciranja raziskovalno-razvojnih projektov, ki bo temeljil na avstrijskem modelu raziskovalne premije. Podjetja bodo imela pravico do uveljavljanja 14 % vseh upravičenih stroškov raziskav in razvoja, bodisi v obliki davčne olajšave bodisi neposrednega izplačila, kadar davčna osnova tega ne omogoča. Ukrepi bo zagotovili stabilno in predvidljivo podporo podjetjem pri vlaganjih v raziskave, razvoj in inovacije, zmanjšal njihovo administrativno breme ter okrepil konkurenčnost slovenskega gospodarstva v primerjavi z drugimi državami EU.

5. Vzpostavitev nacionalnega sklada za konkurenčnost

- **Vzpostavitev nacionalnega sklada za konkurenčnost kot ključnega centralnega finančnega instrumenta države**, ki bo združeval nepovratna sredstva, posojila, garancije in lastniški kapital ter deloval v sinergiji s skladom EU za konkurenčnost.

Slovenija se sooča z razdrobljenostjo finančnih instrumentov za podporo raziskavam, razvoju in inovacijam. Sredstva so razpršena med različna ministrstva, agencije in programe, kar podjetjem otežuje dostop do celovitih finančnih rešitev. Tako se pogosto financirajo parcialni projekti, namesto da bi se oblikovala dolgoročna in strateška podpora prebojnim tehnologijam in podjetjem z visokim potencialom rasti. V evropskem prostoru so številne države že vzpostavile nacionalne sklade, ki združujejo nepovratna sredstva, posojila, garancije in lastniški kapital, in strateško jih usmerjajo v projekte z največjim potencialom za gospodarstvo. Evropska komisija pripravlja vzpostavitev sklada EU za konkurenčnost, ki bo namenjen podpori strateškim projektom znotraj Unije. Da bi Slovenija izkoristila polni potencial tega sklada, mora vzpostaviti lasten nacionalni sklad, ki bo dopolnjeval evropski sklad in podpiral projekte, ki bodo uspešni v postopkih EU in pridobili oznako »pečat odličnosti«, hkrati pa zagotavljal financiranje tistim podjetjem in pobudam, ki zaradi panoge, regije ali velikosti ne bodo zajeti v sklad EU. Le s komplementarnim pristopom bo mogoče zagotoviti celovitost financiranja, povečati konkurenčnost in preprečiti, da bi del slovenskega gospodarstva ostal brez ustrezne podpore.

Posebna pozornost bo namenjena deep-tech podjetjem, scaleupom in spinoffom, ki imajo visoko dodano vrednost, a težje dostopajo do zasebnih virov financiranja. Tako bo ustvarjena enotna vstopna točka za podjetja, poenostavljen dostop do sredstev ter zagotovljena dolgoročna, stabilna in učinkovita podpora konkurenčnosti slovenskega gospodarstva.

5.6.2 DOLGOROČNI UKREPI

1. Vzpostavitev novega modela sodelovanja gospodarstva s pisarnami za prenos znanja in kreativnim sektorjem

- Vzpostavitev celovitega nacionalnega modela sodelovanja gospodarstva s pisarnami za prenos znanja bo ključen korak k oblikovanju močnega inovacijskega ekosistema, ki bo temeljil na mrežnem povezovanju raziskovalnih institucij, podjetij in kreativnega sektorja. Ta model bo omogočil proaktiven pristop pri iskanju priložnosti za sodelovanje, kar bo povečalo število skupnih projektov, hkrati pa zagotovilo učinkovito komercializacijo raziskav. Ključna vloga Gospodarske zbornice Slovenije kot osrednjega predstavnika gospodarstva bo omogočila učinkovito vključevanje podjetij različnih panog in regij ter zagotovila boljše prepoznavanje njihovih razvojno-raziskovalnih potreb.
- Vzpostavitev celovitega programa za podporo komercializaciji raziskav bo omogočila oblikovanje strateških finančnih instrumentov, ki bodo podpirali razvoj intelektualne lastnine, kot so patentiranje, zaščita blagovnih znamk in razvoj licenčnih modelov. Povezovanje tega programa z inovacijskimi in industrijskimi strategijami bo zagotovilo, da bodo intelektualne lastnine postale ključna komponenta poslovnih modelov, kar bo omogočilo njihovo učinkovito komercializacijo in širitev na mednarodne trge.
- Vzpostavitev koordiniranega sistema spremljanja prenosa tehnologij bo ključna za določanje napredka in učinkovitosti podpornih ukrepov. Z usklajenim pristopom, ki vključuje evidenco primerov prenosa tehnologij, kot so licenciranje, spinoff podjetja in skupni patenti, bo omogočeno boljše ocenjevanje tehnološkega napredka (TRL) ter lažje prilagajanje politik za optimizacijo financiranja, usmerjenega v najbolj perspektivne in hitro rastoče tehnologije.
- Povezovanje podpornega okolja, kot so inkubatorji, tehnološki parki, SRIP-i in pospeševalniki, z delovanjem pisarn za prenos znanja bo omogočilo hitrejši razvoj spinoff podjetij in večjo učinkovitost licenciranja ter skupnega patentiranja. Sistemsko spremljanje rezultatov tega sodelovanja bo omogočilo redno analizo vplivov, vključno s številom sklenjenih licenčnih pogodb, ustvarjenih spinoff podjetij in komercializiranih tehnologij. S tem bomo zagotovili večjo transparentnost, kar bo okrepilo inovacijsko kulturo, omogočilo hitrejši prenos raziskovalnih rezultatov v gospodarstvo ter dolgoročno prispevalo k rasti dodane vrednosti in večji mednarodni prepoznavnosti slovenskega inovacijskega okolja.

V Sloveniji vlada velik razkorak med raziskovalnimi rezultati in njihovo dejansko uporabo v gospodarstvu. Čeprav imajo univerze in inštituti že vzpostavljene pisarne za prenos znanja, je njihovo delovanje pretežno osredotočeno na podporo raziskovalcem, ne pa na proaktivno povezovanje z gospodarstvom. Številni raziskovalni dosežki zato ostajajo neizkoriščeni, podjetja pa imajo oviran dostop do ustreznih partnerjev, tehnologij in rešitev. Trenutni model sodelovanja ni dovolj fleksibilen, pogosto ni usklajen med institucijami in ne zagotavlja sistematičnega spremljanja učinkov, kar omejuje njegov potencial za spodbuditev inovacij.

Če želi Slovenija povečati svojo konkurenčnost in dvigniti raven inovacij, mora preiti na nov, bolj odprt in partnersko usmerjen model sodelovanja, ki bo presegel formalne okvire. Ta model mora omogočiti dejanski prenos znanja v prakso in okrepiti povezovanje raziskovalnih institucij z gospodarstvom ter drugimi sektorji.

Kreativni sektor mora postati ključen del tega ekosistema, saj z inovativnimi pristopi (kot so oblikovanje, upravljanje oblikovanja (design management), kulturne in ustvarjalne industrije) ne le prispeva k tehnološkim napredkom, temveč omogoča, da so inovacije uporabniku prijazne in tržno uspešne, kar povečuje njihovo komercialno vrednost in konkurenčnost na globalnem trgu.

2. Krepitev interdisciplinarnih kompetenc

Raziskovalno-inovacijski izzivi, kot so digitalizacija, zeleni prehod in razvoj novih tehnologij, zahtevajo rešitve, ki presegajo tradicionalne discipline ter povezujejo tehnična, naravoslovna, družboslovna in humanistična znanja. V slovenskem izobraževalnem in raziskovalnem prostoru interdisciplinarnost še vedno ni dovolj sistematično spodbujena, kar povzroča ozko specializacijo in zmanjšano uporabnost raziskovalnih rezultatov v resničnih poslovnih in družbenih izzivih. Poseben pomen pri tem ima design management, ki združuje oblikovalske in poslovne pristope ter omogoča strateško usklajevanje inovacij s potrebami trga. Design management je ključni element za oblikovanje tržno usmerjenih inovacij, ki niso le tehnološko napredne, temveč tudi uporabniku prijazne in komercialno uspešne. Kot izbirni interdisciplinarni predmet na fakultetah bo design management pomembno prispeval k razvoju kompetenc, ki so nujne za prehod v inovacijsko vodeno družbo, kjer so inovacije stalno usklajene s potrebami in pričakovanji trga.

5.7 KADRI

Slovenski trg dela se danes spoprijema z izrazitimi demografskimi, strukturnimi in tehnološkimi izzivi. Po podatkih **Statističnega urada RS (SURS) se prebivalstvo hitro stara – do leta 2035 bo delež oseb, starejših od 65 let, presegel 25 %, hkrati pa bo upadalo število delovno aktivnih prebivalcev**. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) napoveduje nadaljnje zmanjševanje delovne sile ob hkratni rasti povpraševanja po znanjih, ki jih tradicionalni izobraževalni sistemi še ne zagotavljajo dovolj učinkovito. Tudi podatki Zavoda RS za zaposlovanje (ZRSZ) kažejo na povečano povpraševanje po kadrih z digitalnimi, zelenimi in prečnimi veščinami, kar je ključnega pomena za prihodnost slovenskega gospodarstva.

Pričakovani tehnološki razvoj, avtomatizacija in digitalizacija bodo do leta 2035 temeljito preoblikovali strukturo delovnih mest, zato UMAR in OECD opozarjata, da bo potrebna celovita prenova izobraževalnih in zaposlitvenih politik. Pomembno bo tudi večje vlaganje v vseživljenjsko učenje ter vzpostavitev sistema za napovedovanje prihodnjih potreb trga dela. Brez prilagoditev že delujočega sistema obstaja tveganje za večanje vrzeli med ponudbo in povpraševanjem po kompetencah, kar bi lahko povzročilo zmanjšanje konkurenčnosti slovenskega gospodarstva.

V tem kontekstu GZS v strateškem dokumentu »Made in Slovenia 2035« predlaga vrsto ukrepov za prilagoditev sistema razvoja kadrov, ki vključujejo digitalizacijo napovedi potreb, razvoj mikrodokazil ter okrepitev sodelovanja med gospodarstvom in izobraževalnimi institucijami. To bo omogočilo bolj natančno usklajevanje potreb trga dela z izobraževalnimi programi ter pripomoglo k večji fleksibilnosti in odzivnosti izobraževalnega sistema na hitro spreminjajoče se tržne zahteve.

5.7.1 KRATKOROČNI UKREPI

1. Vzpostavitev nacionalne platforme za napovedovanje potreb po kadrih in kompetencah

- Vzpostavitev javne digitalne platforme, ki bo omogočala napovedi potreb po kadrih, poklicih in veščinah ter povezovanje z vpisnimi mesti in štipendijami. Platforma bo delovala v okviru razvoja platforme trga dela, ki ga vodi ZRSZ.

Slovenija trenutno nima enotnega sistema za napovedovanje kadrovskih in kompetenčnih potreb, kar omejuje učinkovito usklajevanje programov s potrebami trga dela. OECD in Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) opozarjata, da je vzpostavitev takšne platforme ključna za sistematično usklajevanje izobraževalnih programov in politike zaposlovanja. Če nacionalna digitalna platforma za napovedovanje potreb po kadrih in kompetencah, ki bi omogočala projekcije po sektorjih, poklicih in veščinah, povezano z vpisnimi mesti in štipendijskimi politikami (v okviru razvoja platforme trga dela Zavoda RS za zaposlovanje – ZRSZ), ne bo vzpostavljena, se bo neusklajeno načrtovanje izobraževalnih programov nadaljevalo. To bo še naprej poglobljalo neskladje med strukturo izobraženih kadrov in dejanskimi potrebami gospodarstva, kar bo povečalo strukturno brezposelnost ter zaviralo tehnološki razvoj.

2. Povečanje vpisnih mest na področjih s strukturnim primanjkljajem zaposlenih

- Povečanje števila vpisnih mest na programih STEM (znanost, tehnologija, inženirstvo in matematika) za 25 %.
- Uvedba novih študijev, kot sta bioinformatika in bioinženiring, v želji zagotoviti usklajenost izobraževalnih programov s potrebami naprednih industrij in tehnološkega razvoja.
- Uvedba obveznega predmeta računalništvo in informatika (RIN) z vključevanjem temeljnih vsebin v vse razrede osnovne in srednje šole.

3. Sofinanciranje plač mladih raziskovalcev v gospodarstvu in davčne spodbude za zaposlitev inženirjev in doktorjev znanosti

- Program 1.000 mladih raziskovalcev v STEM programih za gospodarstvo.
- Davčne spodbude za zaposlitev inženirjev in doktorjev znanosti v podjetjih z nižjimi dohodninskimi stopnjami v prvih 5 letih s postopnim dvigom, skupaj z davčno olajšavo pri davku od dohodkov pravnih oseb, ki na novo zaposlijo STEM strokovnjake.

4. Uvedba mikrodokazil za potrjevanje specifičnih kompetenc

- Uvedba mikrodokazil po celotni vertikali in njihova vključitev v nacionalni kvalifikacijski okvir.
- Vzpostavitev kataloga mikrodokazil za preprosto prepoznavanje potrebnih kompetenc.

OECD, UMAR in WEF opozarjajo, da mikrodokazila omogočajo hitro odzivanje na tehnološke spremembe in prilagoditev potrebam trga. Neuresničitev tega ukrepa bi pomenila tog izobraževalni sistem, ki ne izpolnjuje potreb trga. Posamezniki bi imeli omejen dostop do hitrega in ciljnega pridobivanja znanj, kar bi slabo vplivalo na njihovo zaposljivost in mobilnost med poklici. Gospodarstvo pa bi imelo težave pri uvajanju novih tehnologij zaradi pomanjkanja usposobljenega kadra.

5. Povečanje sredstev za programe prekvalifikacij in usposabljanj za zaposlene in brezposelne

- Subvencije za usposabljanja s poudarkom na digitalnih, zelenih in prečnih veščinah (npr. komuniciranje, timsko delo, fleksibilnost, kritično mišljenje) ter vključevanju ranljivih skupin, kar bo omogočilo širšo vključitev v trg dela.
- Vzpostavitev kompetenčnih centrov na prioritetnih področjih za zagotovitev razvoja veščin, potrebnih za prihodnost.

Slovenija trenutno manj kot druge evropske države vlaga v aktivne politike zaposlovanja. Raven 0,13 % BDP, ki jo Slovenija namenja tem politikam, je med najnižjimi v EU. OECD priporoča dvig vlaganj v podporo prekvalifikacijam in usposabljanjem, da se zagotovi usklajenost delovne sile z novimi tehnološkimi zahtevami. Po priporočilih WEF, OECD in UMAR mora Slovenija povečati vključenost odraslih v učenje, zlasti zaradi tehnoloških sprememb in demografskega pritiska. Če se ne povečajo javna sredstva za programe prekvalifikacij in usposabljanj za zaposlene in brezposelne, Slovenija ne bo mogla dohajati držav, ki sistemsko vlagajo v prilagajanje delovne sile na nove zahteve. Brez subvencij za pridobivanje digitalnih, zelenih in prečnih kompetenc ter brez vzpostavitve kompetenčnih centrov se bo zmanjšala vključenost odraslih v vseživljenjsko učenje. Ranljive skupine bodo ostale izključene s trga dela, kar bo povečalo socialne razlike in poslabšalo odpornost trga proti gospodarskim pretresom.

6. Poenostavitev zaposlovanja tujcev

- Poenostavitev zaposlovanja tujcev ter postopkov za pridobivanje delovnih dovoljenj, da se omogoči hitrejša integracija strokovnjakov iz tujine na slovenski trg dela.

Zaradi predvidljive demografske slike se bo v Sloveniji sčasoma povečevala razlika med številom ljudi, ki bodo izstopali s trga dela, in tistimi, ki bodo nanj vstopali. Posledično bo naraščala potreba po zaposlovanju tujcev, kar bo ključno za ohranjanje gospodarske rasti in zagotavljanje potrebnih kadrov na ključnih področjih.

5.7.2 DOLGOROČNI UKREPI

1. Vzpostavitev tesnejšega sodelovanja med gospodarstvom in izobraževalnim sistemom

Razširitev dualnih programov, ki bodo omogočili obvezno sodelovanje izobraževalnih ustanov in gospodarstva pri oblikovanju in širitvi teh programov.

- Spodbujanje izvajanja industrijskih doktoratov, ki bodo omogočili povezovanje raziskav z industrijo in spodbujali inovativnost znotraj podjetij.
- Vzpostavitev mentorskih shem v podjetjih, ki bodo okrepile dualno izobraževanje in medgeneracijski prenos znanja.
- Vključevanje strokovnjakov iz gospodarstva v izobraževalne programe (srednješolsko, višješolsko in visokošolsko izobraževanje).
- Informiranje in spodbujanje gospodarstva za koriščenje odprtega kurikula v lokalnem/regionalnem okolju za krepitev povezovanja lokalnih potreb s širšimi nacionalnimi cilji.
- Prestrukturiranje izobraževalnega sistema (poklicnega in visokošolskega) v skladu z razvojem in potrebami industrije.

OECD in Svetovni gospodarski forum (WEF) poudarjata pomen tesnega sodelovanja med gospodarstvom in izobraževanjem, kar pa v Sloveniji še ni dovolj razvito. Če se ne vzpostavi tesnejše in sistemsko sodelovanje med gospodarstvom in izobraževalnim sistemom, vključno z razširitvijo dualnih programov, izvajanjem industrijskih doktoratov, mentorskimi shemami v podjetjih in vključevanjem strokovnjakov iz gospodarstva v formalne izobraževalne programe, bo izobraževanje še naprej oddaljeno od praktičnih potreb delodajalcev. S tem se bo še dodatno povečal razkorak med znanjem srednješolcev in diplomantov ter pričakovanji delovnega okolja, to pa bo povečalo stroške uvajanja novih zaposlenih in zmanjšalo učinkovitost zaposlovanja mladih.

2. Priprava nacionalne strategije za aktivacijo celotnega človeškega potenciala

- Spodbude za zaposlitev starejših in žensk v STEM področjih (znanost, tehnologija, inženirstvo in matematika) za zagotavljanje večje raznolikosti in vključenosti v glavna področja za prihodnost gospodarske rasti.
- Priprava ciljne migracijske politike za strateške poklice.
- Integracija tujih kadrov s prilagojenimi programi, ki vključujejo jezikovne tečaje, usmerjanje v multikulture vrednote in prilagoditev kvalifikacij potrebam trga dela.
- Vključitev vsebin za razvoj vodstvenih veščin v izobraževalni sistem (vključitev veščin vodenja v učne načrte)
- Krepitev upravljanja kadrov, kar vključuje vseživljenjsko učenje, spodbujanje sprememb načina vodenja organizacij in razvijanje kompetenc za soočanje z izzivi prihodnosti.
- Informiranje in spodbujanje preobrazbe v nove modele vodenja vključno z naprednimi oblikami dela, kot je delo na daljavo, kar bo omogočilo večjo dinamiko in produktivnost organizacij.
- Fleksibilna delovna zakonodaja, ki bo omogočila fleksibilne oblike dela in fleksibilno nagrajevanje, prilagojeno produktivnosti in individualni uspešnosti.

Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (UMAR) opozarja na nizko stopnjo aktivnosti med mladimi, starejšimi in ženskami, kar predstavlja enega od ključnih izzivov za prihodnost slovenskega trga dela. Svetovni gospodarski forum (WEF) predlaga ciljne ukrepe za vključevanje marginaliziranih skupin, vendar brez oblikovanja nacionalne strategije za aktivacijo celotnega človeškega potenciala Slovenija tvega stagnacijo, saj bo tudi po letu 2035 ohranjala nizko stopnjo aktivnosti v teh skupinah. Brez spodbud za zaposlitev starejših in ukrepov za vključevanje žensk v STEM poklice bo izkoriščenost domače delovne sile še vedno nezadostna, kar bo negativno vplivalo na gospodarsko rast in tehnološki napredek. Pomanjkanje ciljno usmerjene migracijske politike za strateške poklice bo povzročilo težave pri nadomeščanju pomanjkanja kadrov, medtem ko bodo brez ustreznih integracijskih programov tujci težje vključeni v slovensko delovno okolje, s tem pa bi omejen dostop do potrebnih strokovnjakov. Če veščine vodenja ne bodo vključene v izobraževalni sistem, bo primanjkovalo voditeljskih sposobnosti v gospodarstvu, to pa bo oviralo inovacijske procese in zmanjšalo sposobnost slovenskih podjetij za prilagoditev globalnim spremembam. Brez spodbujanja prehoda v nove oblike vodenja (npr. agilne oblike dela) bo slovenski podjetniški sektor težje sledil globalnim trendom upravljanja talentov, to pa bo vplivalo na njihovo konkurenčnost na mednarodnem trgu. Dodatno bo togost delovne zakonodaje, če se ta ne bo prilagodila sodobnim oblikam dela, zavirala prožnost trga dela in omejevala hitrejšo prilagajanje podjetij na sezonske, projektne in fleksibilne oblike zaposlovanja. To bo znižalo privlačnost slovenskega trga dela za domače in tuje strokovnjake ter zmanjšalo odzivnost gospodarstva v dinamičnem mednarodnem okolju.

Uresničevanje vseh zgoraj navedenih ukrepov na področju trga dela in izobraževanja je ključno za uspešen odziv Slovenije na prihajajoče demografske, tehnološke in strukturne izzive trga dela. Če posamezni ukrepi ne bodo realizirani, se bo morala Slovenija ukvarjati z resnimi negativnimi posledicami na področju delovanja izobraževalnega sistema, učinkovitosti trga dela in dolgoročne konkurenčnosti gospodarstva.

3. Dvig učinkovitosti študijskega procesa

- Uvedba izboljšane sistema kreditnih točk, ki bo spodbujal odgovornost študentov do izobraževalnega sistema, hkrati pa omogočil večjo fleksibilnost in osebno prilagodljivost študijskega procesa.
- Ohranitev brezplačnega rednega študija za študente, ki redno napredujejo in izpolnjujejo študijske obveznosti, da se zagotovi enak dostop do izobraževanja za vse generacije.
- Spodbude ali finančne obveznosti v primeru skrajševanja ali podaljševanja študija bodo pripomogle k večji odgovornosti študentov in omejitvi nepotrebnega podaljševanja študija.

5.8 DIGITALNE TEHNOLOGIJE

Digitalne tehnologije niso več zgolj horizontalna podpora poslovanju, temveč predstavljajo temelj celotne gospodarske in družbene preobrazbe. Gospodarski strateški svet za digitalizacijo pri Gospodarski zbornici Slovenije (GZS) že od leta 2023 aktivno oblikuje stališča in ukrepe za pospešitev digitalne preobrazbe gospodarstva, pri čemer izhaja iz potreb podjetij ter strateških usmeritev države in EU.

Slovenija je v prelomnem obdobju, saj kljub pomembnim napredkom še vedno zaostajamo za povprečjem EU na ključnih področjih. **Po podatkih UMAR 2025 ima le 37 % odraslih Slovencev zadostne digitalne spretnosti, manj kot 30 % MSP uporablja napredne digitalne rešitve, le 5 % podjetij pa implementira umetno inteligenco ali napredno analitiko.** To nas umešča pod povprečje EU na področju digitalne intenzivnosti gospodarstva.

Slovenska Strategija razvoja Slovenije 2030 in Strategija digitalne preobrazbe (2021) izpostavljata digitalno preobrazbo kot eno izmed šestih ključnih razvojnih prioritet. Dokument »Made in Slovenia 2035« dodatno poudarja pomen specializacije na področjih, kjer imamo presežne kompetence – vključno s pametno proizvodnjo, pametnimi stavbami in kibernetsko varnostjo. Ta področja se močno prekrivajo z evropskimi usmeritvami, kot so EU Digital Compass 2030, Strategija EU za digitalno desetletje in European Data Strategy.

Najpomembnejši začetni korak je jasno pozicioniranje digitalizacije kot jedra konkurenčnosti, produktivnosti in inovacij v vseh sektorjih. To zahteva spremembo paradigme, ki zajema vse od razumevanja digitalizacije kot tehničnega vprašanja do obravnave digitalizacije kot strateške transformacijske osi celotne družbe. Poročilo Draghijeve skupine (2023) o prihodnosti konkurenčnosti EU ugotavlja, da je digitalna infrastruktura bistvena za trajno konkurenčnost evropskih gospodarstev. V poročilu so posebej izpostavljeni ključni gradniki: podatkovna suverenost, umetna inteligenca, kibernetska varnost ter prenos znanja med raziskovalnim in podjetniškim sektorjem.

Digitalne tehnologije gospodarstvu prinašajo številne koristi, saj povečujejo produktivnost in fleksibilnost, zmanjšujejo stroške, omogočajo razvoj inovativnih poslovnih modelov, skrajšujejo dobavne verige, povečujejo preglednost in varnost ter so predpogoj za trajnostno preobrazbo. Za mala in srednje velika podjetja (MSP) digitalizacija pomeni priložnost za boljšo vključenost v globalne vrednostne verige, dostop do novih trgov in dvig dodane vrednosti.

Predlagani ukrepi se nanašajo prav na te izzive in predstavljajo konkretne predloge za:

- večjo podporno infrastrukturo (demo centri, kompetenčni centri),
- ciljno usmerjeno regulacijo in razlago zakonodaje (Digital Legal Hub),
- sistematično podporo MSP-jev pri uvajanju tehnologij,
- dolgoročno gradnjo digitalne suverenosti prek slovenskega podatkovnega prostora.

5.8.1 KRATKOROČNI UKREPI

1. Pozicioniranje digitalizacije kot ključnega elementa produktivnosti, inovativnosti in konkurenčnosti gospodarstva in družbe

- Vzpostavitev usklajenega, horizontalno zastavljenega pristopa k digitalni preobrazbi Slovenije, kjer je digitalizacija prepoznana kot strateško jedro gospodarske in družbene preobrazbe, kar omogoča celovito integracijo digitalnih rešitev v vsak sektor.
- Ukrepi vključuje oblikovanje enotnih prioritet, integracijo digitalizacije v vse razvojne politike ter promocijo pomena digitalizacije kot temeljnega razvojnega orodja za krepitev konkurenčnosti in trajnostnega razvoja.

Digitalna preobrazba je ključna za dvig produktivnosti, večjo energetske učinkovitost, trajnostno mobilnost, pametno industrijo in sodobne storitve. Kljub temu pa digitalizacija še vedno ni sistematično prepoznana kot temeljna razvojna osnova vseh politik v Sloveniji, kar predstavlja oviro za celovit in usklajen napredek. Poročilo Strategija razvoja Slovenije 2030, Strategija digitalne preobrazbe in »Made in Slovenia 2035« poudarjajo, da je usklajenost in celovitost digitalnih prizadevanj ključen pogoj za večjo učinkovitost javnih in zasebnih vlaganj, saj omogoča optimizacijo virov in sinergijski učinek med različnimi sektorji.

Izpostavitve digitalizacije kot strateške komponente konkurenčnosti se sklada tudi z ugotovitvami Draghijevega poročila (2023), ki poziva k osredotočenosti EU na infrastrukturne temelje digitalnega desetletja – podatkovno suverenost, umetno inteligenco, povezljivost in varnost, kar bo omogočilo trajno konkurenčnost in inovativnost evropskih gospodarstev.

Za uresničitev tega ukrepa so osrednjega pomena vključevanje digitalnih meril v vse politike (gospodarske, izobraževalne, regionalne, okoljske), sistemsko sodelovanje med nosilci politik, gospodarstvom, raziskovalci in digitalno skupnostjo ter podpora strateškemu komuniciranju pomena digitalizacije v družbi.

2. Vzpostavitev digitalno-inovacijskih demo centrov za mala in srednje velika podjetja (MSP)

- Vzpostavitev regionalnih demo centrov, kjer bodo MSP-jem na voljo konkretne predstavitve uporabe digitalnih tehnologij (umetna inteligenca, internet stvari (IoT), sistem za upravljanje proizvodnje (MES), ERP), testna okolja in svetovanje glede digitalne preobrazbe.

Po podatkih UMAR 2025 več kot polovica MSP-jev v Sloveniji ne uporablja osnovnih digitalnih rešitev, kot so ERP ali CRM sistemi (upravljanje odnosov s strankami). Delež podjetij, ki uporabljajo umetno inteligenco, znaša le 5 %. Razkorak med digitalnimi tehnologijami in njihovim dejanskim uvajanjem v podjetjih ostaja izrazit, kar dodatno upočasnjuje digitalno preobrazbo.

Demo centri bodo delovali kot povezovalni člen med ponudniki rešitev in podjetji ter nadgradili obstoječo infrastrukturo, kot so mreže evropskih digitalnih inovacijskih stičišč (eDIH). Njihova glavna funkcija bi bil pristop »test before invest«, ki MSP-jem omogoči, da brez tveganja preizkusijo napredne tehnologije. Ta pristop se je izkazal za uspešnega v državah, kot sta Finska (6Aika project) in Nemčija (Mittelstand Digital).

Struktura delovanja demo centra:

- Virtualni demo center za digitalne predstavitve tehnologij in dobrih praks (npr. iz slovenskih podjetij ali EU projektov) ter testiranje in simulacije uporabe digitalnih rešitev (npr. ERP, umetna inteligenca, digitalni dvojčki) brez fizične prisotnosti.
- Fizične svetovalne točke kot podporne enote za mala in srednje velika podjetja (na regionalni ravni ali povezane z GZS/eDIH-i), kjer podjetja prejmejo svetovanje, oceno pripravljenosti in pomoč pri uvajanju.
- Marketplace za povezovanje ponudnikov in uporabnikov rešitev z možnostjo ocenjevanja, primerjav in svetovanja.
- Pilotni produkti iz raziskovalno-razvojne sfere (RRI), ki se predstavljajo v kontekstu konkretnih industrijskih potreb.
- V ospredje je treba postaviti podjetja kot izhodiščne uporabnike, ki definirajo izzive, medtem ko mora vloga javnih raziskovalnih organizacij temeljiti na odzivnosti na te potrebe, ne na »push« logiki prenosa rezultatov.

Tak pristop krepi sodelovanje z RRI sfero in industrijo, omogoča razvoj skupnih projektov (npr. prek strateških razvojno-inovacijskih partnerstev, Obzorje) in hkrati gradi zaupanja vredno okolje za eksperimentiranje z novimi rešitvami, vključno z umetno inteligenco, digitalnimi dvojčki, internetom stvari in varnostjo.

3. Uvedba obveznega predmeta Računalništvo in informatika (RIN) v osnovne in srednje šole

Za zagotovitev razvoja digitalnih veščin pri vseh učencih in dijakih je nujno, da Računalništvo in informatika (RIN) postane del osnovnega opismenjevanja. Cilj je dolgoročno povečati število strokovnjakov za informacijsko in komunikacijsko tehnologijo (IKT), zmanjšati digitalno vrzel, izboljšati zaposljivost mladih ter okrepiti temelje za digitalno in inovacijsko družbo.

GZS – Združenje za informatiko in telekomunikacije ocenjuje, da v Sloveniji vsako leto primanjkuje vsaj 6.000 IKT strokovnjakov. Po podatkih Eurostata kar 63,9 % slovenskih podjetij težko najde ustrezen kader s potrebnim IKT znanjem, kar dodatno podčrta nujnost ukrepov za povečanje števila digitalno usposobljenih posameznikov.

Uvedba obveznega predmeta že v osnovni šoli je strateški odgovor, ki ne rešuje le pomanjkanja kadrov v IKT sektorju, temveč tudi:

- krepi digitalno pismenost vseh otrok, ne glede na socialno ozadje, s čimer zagotavljamo enak dostop do digitalnih veščin za vse generacije,
- spodbuja zanimanje za STEM področja (računalništvo, matematika, inženirstvo), kar bo povečalo število mladih, ki se bodo odločili za poklice v teh ključnih sektorjih,
- zagotavlja osnovo za uspešno vključitev v digitalno družbo, kjer bodo mladi lahko aktivno sodelovali v prihodnji gospodarski in družbeni preobrazbi.

Primeri dobre prakse iz tujine (npr. Estonija, Finska) kažejo, da zgodnja sistemska vključitev digitalnih vsebin pomembno vpliva na digitalne kompetence celotne družbe ter prispeva k uspešnosti podjetij. Tovrstni ukrepi pomagajo oblikovati kreativne in inovativne kadre, ki bodo pripravljeni na izzive prihodnosti.

4. Vzpostavitev nacionalnega kompetenčnega centra za kibernetско varnost do leta 2027

- Vzpostavitev nacionalnega kompetenčnega centra za kibernetско varnost z demonstracijsko infrastrukturo (cyber range) za simulacije napadov in usposabljanje (po vzoru EU CyberNet centra v Estoniji), ki bo zagotovil izobraževalno in svetovalno podporo MSP-jem, še posebej tistim z omejenimi lastnimi varnostnimi viri, ter podporo raziskovalnim organizacijam in industriji pri razvoju produktov s področja varnosti in certificiranju rešitev.

Kibernetско varnost je temelj zaupanja v digitalno gospodarstvo. Kljub temu pa je stopnja zrelosti podjetij glede kibernetске zaščite v Sloveniji nizka – po UMAR-jevem poročilu podjetja premalo vlagajo v varnostne ukrepe. Večina malih in srednje velikih podjetij še ni pripravljena na implementacijo zahtev iz Direktive o ukrepih za visoko skupno raven kibernetске varnosti (NIS2), ki začne veljati z letom 2025.

Slovenija nima sistemskega mehanizma za krepitev domačega znanja na področju kibernetске varnosti. Potrebujemo »varnostni ekosistem«, ki bo vključeval podjetja, raziskovalne institucije, varnostne strokovnjake in regulatorne organe, podobno kot pri umetni inteligenci ali podatkovnih prostorih. To bo omogočilo celovito reševanje izzivov kibernetске varnosti in vzpostavilo zaupanje v digitalno gospodarstvo, hkrati pa spodbujalo razvoj naprednih varnostnih rešitev.

5. Vzpostavitev podpornega digitalnega centra za razumevanje zakonodaje in regulative (Digital Legal Hub)

- Vzpostavitev enotne vstopne točke za podjetja, ki bo omogočila tolmačenje digitalne zakonodaje (Akt o umetni inteligenci, Akt o podatkih, NIS2, eIDAS 2.0) ter zagotovila vodnike, webinarje, pravna mnenja in svetovanje.

Tako bo zmanjšana negotovost podjetij glede skladnosti z novo EU regulativo in omogočena pravočasna prilagoditev poslovanja novim zahtevam. Z novimi evropskimi zakonodajnimi akti, kot so Akt o umetni inteligenci, Akt o podatkih, NIS2, Akt o digitalnih storitvah in eIDAS 2.0, se na podjetja, zlasti mala in srednje velika, prenašajo kompleksne in med seboj prepletene obveznosti, ki vključujejo varnost podatkov, odgovornost za uporabo umetne inteligence, interoperabilnost in dostop do podatkov ter elektronsko identiteto in storitve zaupanja.

Večina slovenskih podjetij nima lastnih pravnih ali regulativnih strokovnjakov za digitalne tehnologije. Urad RS za makroekonomske analize in razvoj (2025) izpostavlja, da so prav regulativna negotovost, administrativne obremenitve in pomanjkanje znanja največje ovire za uvajanje naprednih tehnologij.

Vzpostavitev Digital Legal Huba kot »one-stop-shop« točke bo podjetjem ponujala:

- razumljivo interpretacijo zakonodaje (vodniki po posameznih zakonih), kar bo zagotovilo jasnost in preprosto implementacijo zakonodajnih zahtev,
- konkretna pravna mnenja glede skladnosti poslovnih praks, kar bo podjetjem omogočilo pravočasno usklajevanje s predpisi,
- podporo pri vključevanju zakonodajnih zahtev v razvoj storitev in produktov (zlasti v panogah z večjim digitalnim tveganjem), kar bo podjetjem omogočilo optimalno prilagoditev inovacij zakonodaji,
- sodelovanje z gospodarskimi zbornicami, eDIH-om, strateškimi razvojno-inovacijskimi partnerstvi, univerzami in pravnimi strokovnjaki, da je zagotovljena celovita podpora podjetjem na vseh ravneh.

Primer dobre prakse je »AI Legal Hub« v Avstriji, ki s sodelovanjem med zbornicami, pravnimi strokovnjaki in raziskovalci ponuja prilagojeno svetovanje malim in srednje velikim podjetjem ter spodbuja digitalno inovacijo v skladu z zakonodajo.

6. Okrepitev podpore MSP-jem pri digitalnem prehodu

- Oblikovanje digitalnega sklada za mala in srednje velika podjetja (MSP) kot kombinacije podpornih mehanizmov, ki vključujejo nepovratna sredstva, vavčerje, garancije, kaskadne razpise in dostop do posojil z nizkimi obrestmi, skupaj s celovitimi programi za prekvalifikacijo (»reskilling«) in nadgradnjo znanj (»upskilling«) zaposlenih v kontekstu uvajanja digitalnih rešitev.

MSP-ji potrebujejo kombinirano podporno okolje, ki poleg sofinanciranja vključuje tudi:

- tehnično svetovanje pri izbiri tehnologije, da se podjetja lahko osredotočijo na najprimernejše rešitve za svoje specifične potrebe,
- možnost testiranja novih rešitev (povezava z demo centri in eDIH-i), da podjetja brez tveganja preizkusijo tehnologije, preden se odločijo za investicije,
- preprost dostop do razpisov, vključno s kaskadnimi razpisi in EEN2EIC shemami, ki bodo olajšale dostop do potrebnih sredstev,
- storitve v podporo prijavam na centralizirane programe EU (npr. »plug-in« instrumenti) za povečanje dostopnosti do evropskih sredstev,
- mentorstvo in povezovanje z domačimi ter tujimi ponudniki rešitev za olajšanje digitalne preobrazbe in zagotovitev natančnega usklajevanja z najboljšimi praksami.

Viri, kot so Digital Europe, Interreg in Horizon Europe, sicer omogočajo podporo digitalizaciji MSP-jev, vendar je njihova črpanost zaradi zahtevnosti postopkov in nizke kapacitete MSP-jev za prijave trenutno nizka.

Z integracijo nacionalnih in evropskih ukrepov v eno platformo bi se lahko sistemsko lotili digitalnega zaoznanja slovenskih podjetij, poenostavili dostop do sredstev in izboljšali usklajenost podpornih mehanizmov za MSP-je v procesu digitalne preobrazbe.

5.8.2 DOLGOROČNI UKREPI

1. Vzpostavitev slovenskega podatkovnega prostora za industrijo

Vzpostavitev interoperabilnega podatkovnega prostora za industrijo, ki bo omogočal varno in učinkovito izmenjavo industrijskih podatkov med podjetji, institucijami in državo, s ciljem povečanja povezanosti in transparentnosti v industriji. To vključuje razvoj nacionalne infrastrukture in standardov za deljenje podatkov ter povezanost z evropskimi pobudami (npr. Gaia-X, European Data Spaces).

Podatki so strateški vir konkurenčnosti in predstavljajo temelj za umetno inteligenco, prediktivno proizvodnjo, masovno prilagajanje storitev in pametne dobavne verige. Kljub temu slovenska podjetja redko delijo podatke – UMAR (2025) poroča, da manj kot 5 % podjetij uporablja umetno inteligenco ali napredne podatkovne analize, glavni razlog pa je pomanjkanje standardov, zaupanja in digitalne infrastrukture.

Vzpostavitev slovenskega podatkovnega prostora za industrijo bo omogočila:

- interoperabilno in varno izmenjavo podatkov med podjetji, dobavitelji, raziskovalnimi institucijami in državo ter tako pospešila digitalno povezanost industrije in povečala učinkovitost poslovanja,
- podporo razvoju digitalnih dvojčkov, UI modelov in simulacij v panogah, kot so proizvodnja, logistika, energetika in zdravstvo, ki bo pospešila implementacijo pametnih tehnologij v industriji,
- vključitev slovenskih akterjev v evropske podatkovne trge in sheme zaupanja, s tem pa bo povečala mednarodno konkurenčnost slovenskih podjetij in spodbudila sodelovanje v širših evropskih ekosistemih.

Temeljiti mora na partnerstvu med državo, industrijo, raziskovalnimi institucijami in ponudniki digitalnih rešitev. Poudarek naj bo na primerih dobre prakse, ki bodo služili kot zgledi za širšo implementacijo.

Naravne vstopne točke za prve podatkovne ekosisteme so tiste, ki so v analizi S5 – Semantic Analysis (2025) navedene kot področja, kjer je Slovenija nadpovprečno specializirana: pametne stavbe, pametne skupnosti in digitalne tehnologije.

5.9 STARTUPI IN INOVATIVNE TEHNOLOGIJE

Slovenija kljub velikemu potencialu v razvoju startup ekosistema izrazito zaostaja za vodilnimi evropskimi državami. Še posebej kritičen je položaj podjetij v segmentu globokih tehnologij (deep tech), ki razvijajo prebojne inovacije za globalne izzive, vendar v Sloveniji prejemajo zanemarljivo malo sredstev in podpore.

Kljub temu ima Slovenija številne prednosti: visoko število doktorantov, vrhunske raziskovalne institucije in področja znanja z velikim tržnim potencialom, kot so umetna inteligenca, robotika, biotehnologija in čiste tehnologije. Vendar teh prednosti ne uspe izkoristiti – le 0,03 % raziskovalnih rezultatov se prenese v patente, investicije tvegane kapitala v deep tech pa znašajo le 25 EUR na prebivalca. Razlogi za to so predvsem razdrobljeno podporno okolje, pomanjkanje institucionalne koordinacije, odsotnost uradne definicije startupa ter nepovezanost med znanostjo, industrijo in kapitalom.

Nujno je torej okrepiti podporno infrastrukturo (inkubatorje, tehnološke parke, TTO pisarne), uvesti digitalno platformo in spodbujati sodelovanje industrije kot strateškega partnerja startupov. Ta pristop bo omogočil sinergijo med raziskovalnimi, industrijskimi in investicijskimi akterji, to pa bo pospešilo preboj slovenskega startup in deep tech ekosistema.

Za preboj slovenskega startup in deep tech ekosistema so predlagani konkretni ukrepi:

- davčne olajšave za vlagatelje v startupe,
- davčna razbremenitev za nova podjetja,
- reforma zakonodaje z uvedbo fleksibilne pravnoorganizacijske oblike »vitka, d. d.«,
- učinkovita ureditev opcijskega nagrajevanja zaposlenih,
- vzpostavitev nacionalne platforme za komercializacijo znanja.

Ob tem so ključni tudi razvoj soinvesticijskih mehanizmov z industrijo in vlagatelji ter okrepitev obstoječih in novih skladov tvegane kapitala. Uspešni primeri iz Estonije, Francije in Finske dokazujejo, da sistemski pristop vodi v hitrejši tehnološki preboj in večjo gospodarsko odpornost. Vzpostavitev konkurenčnega, stabilnega in povezovalnega startup okolja v Sloveniji ni zgolj nujna, temveč strateška priložnost za dolgoročno globalno konkurenčnost države.

Pri osnovnih kazalnikih podjetniške dinamike Slovenija bistveno zaostaja. **Leta 2024 je bilo ustanovljenih le 238 startupov na milijon prebivalcev, povprečna višina investicij v startupe pa znaša zgolj 41 EUR na prebivalca. Za primerjavo: v Estoniji ta znesek znaša 1.967 EUR, na Švedskem 1.769 EUR, v Nemčiji 440 EUR, v Avstriji pa 250 EUR** (Dealroom, 2025).

Obenem Slovenija nima osrednje baze podatkov o startup ekosistemu – ni natančnih in ažurnih informacij o številu podjetij, zaposlenih, ustvarjeni dodani vrednosti in plačanih davkih. Ocenjuje se, da je **v startupih zaposlen le 1 % delovno aktivnega prebivalstva, medtem ko ta delež v ZDA znaša okoli 10 % (Slovenska startup strategija, 2024).**

Startup podjetja – zlasti tista, ki delujejo na področju t. i. globokih tehnologij (deep tech) – imajo osrednji pomen v tehnološki preobrazbi družbe. Ta podjetja temeljijo na znanstvenih in inženirskih prebojih ter razvijajo inovacije z velikim potencialom reševanja globalnih izzivov, kot so podnebne spremembe, zdravstvene krize, prehranska varnost in energetski prehod. Deep tech podjetja so usmerjena problemsko, ne produktno, in zahtevajo dolgoročnejša vlaganja, ki se osredotočajo na gradnjo intelektualne lastnine, ne zgolj na hitro komercializacijo (Deep Tech: The Great Wave of Innovation, 2021).

Po podatkih raziskave Dealroom (European Deep Tech Report, 2025) **slovenski delež investicij tvegane kapitala (kapitala za spodbujanje rasti startup podjetij) v deep tech znaša le 25 EUR na prebivalca, medtem ko Estonija dosega 310 EUR, Finska 425 EUR, Francija pa več kot 500 EUR.** Slovenija razpolaga z izjemnim znanstvenim potencialom – ima kar 5 % doktorantov na prebivalca, kar je petkrat nad svetovnim povprečjem (World Population Review, Svetovna organizacija za intelektualno lastnino – WIPO). Kljub temu

se le 0,03 % ustvarjenega znanja pretvori v patente na ravni EU, kar kaže na izjemno šibek tehnološki transfer.

Deep tech podjetja se pogosto znajdejo v izrazito zahtevnem položaju – njihovi razvojni cikli so dolgi, kapitalne potrebe visoke, profil tveganja pa specifičen. Zaradi tega je tržna podpora omejena, trg izstopov (tj. možnosti, da vlagatelji unovčijo naložbe prek prevzemov, borznih kotacij ali sekundarnih prodaj/odkupov deležev) je šibko razvit, financiranje v zgodnji fazi pa je redko. Kljub temu analize kažejo, da portfelji deep tech podjetij dolgoročno dosegajo višje donose kot običajna tehnološka podjetja (European Deep Tech Report, 2025).

Z vidika inovacijskega potenciala ima Slovenija velike prednosti: kakovostne raziskovalne institucije, rastoče kompetence na področjih, kot so robotika, umetna inteligenca, napredni materiali, digitalno zdravje, biotehnologija in čiste tehnologije, ter pojav novih akterjev, kot je Deep Tech Hub pri Slovenskem podjetniškem skladu, ki povezuje znanost, podjetništvo in kapital.

Kljub obetom in posameznim uspešnim pobudam – kot sta sklad Vesna Deep Tech s 50 milijoni EUR in Slovenski sklad za tehnološke inovacije (TIS) – pa celovit in sistemski razvoj deep tech ekosistema ostaja šibek in razdrobljen. Potencial, ki ga ima Slovenija na tem področju, še ni izkoriščen, saj tehnološki sektor že danes prispeva 2,6 % k rasti BDP, izvoz tehnologije pa narašča z letno stopnjo 12,5 % (Slovenska startup strategija, 2024).

Oblikovanje spodbudnega, stabilnega in usklajenega okolja za startup podjetja – še posebej deep tech podjetja – kot osrednja nacionalna razvojna politika, usmerjena v dolgoročno odpornost in globalno konkurenčnost gospodarstva, je torej nujno.

5.9.1 KRATKOROČNI UKREPI

1. Vzpostaviti enotno definicijo startup podjetja in javnega registra startupov

Inovativno zagonsko podjetje (angl. startup podjetje) je gospodarska družba ali podružnica gospodarske družbe, ki izpolnjuje naslednje pogoje in je vpisana v register inovativnih zagonskih podjetij:

- Temelji na inovativnem izdelku, storitvi, poslovnem modelu ali intelektualni lastnini ter izkazuje potencial za hitro rast, ustvarjanje nadpovprečne dodane vrednosti in globalno širitev.
- Je organizirana kot kapitalna družba (npr. d. o. o. ali d. d.) s sedežem ali podružnico v Republiki Sloveniji, v kateri se izvajajo ključne razvojne ali upravljalne naloge podjetja.
- Ni starejša od 10 let od vpisa v Poslovni register Slovenije. To obdobje se lahko podaljša za dodatnih 5 let, če komisija oceni, da podjetje še ustreza merilom iz prve alineje.
- Zaposluje manj kot 250 oseb.
- Ustvarja letne prihodke pod 50 milijonov EUR.
- Ni nastala z delitvijo ali preoblikovanjem velikega podjetja.
- Ni v postopku likvidacije ali stečaja.

Vzpostavitev zakonodajne, statistične in upravne osnove za prepoznavanje in obravnavanje startup podjetij ter vlagateljev v Sloveniji je ključno za oblikovanje ciljno usmerjenih spodbud, merjenje uspešnosti in usklajevanje z evropskimi standardi. Po kazalniku Evropskega zavezništva startup narodov (ESNA) za leto 2024 Slovenija še vedno nima uradno sprejete definicije startup podjetja, kar omejuje dostop do evropskih podpornih instrumentov.

Estonija ima jasno in zakonsko potrjeno definicijo, kar ji omogoča izvajanje selektivne podpore, vizumskih politik, davčnih shem ipd. (Estonian Alien's Act, 2010–2025). Slovenija mora slediti temu modelu, da bi lahko aktivno pridobivala sredstva in podporo za startup podjetja in okrepila konkurenčnost slovenskega startup ekosistema na mednarodnem trgu.

2. Krepitev podpornega okolja in povezovanja ekosistema startupov

Če želimo v Sloveniji pospešiti razvoj startupov in deep tech podjetij, moramo najprej zgraditi stabilen, povezan in ciljno usmerjen startup ekosistem. Denarna sredstva in viri financiranja so nujni, a ne zadostujejo sami po sebi – ključna je dolgoročna institucionalna podpora, strukturirano sodelovanje med deležniki in razvoj zmogljivega podpornega okolja, ki omogoča rast podjetij od ideje do globalnega trga.

- Razvoj javno financirane mreže podpornih organizacij (inkubatorji, pospeševalniki, tehnološki parki, SRIP-i, GZS in univerze) po koncesijskem modelu z merljivimi izidi, kot so število investicij in piloti z industrijo, kar bo omogočilo večjo prepoznavnost in dostopnost za startup podjetja.
- Razvoj znanj in kompetenc strokovnega osebja v inkubatorjih, pospeševalnikih in tehnoloških parkih, posebej mentorjev, ocenjevalcev in raziskovalcev (nacionalni certifikat mentorjev/ocenjevalcev; 300 usposobljenih do leta 2027).
- Vzpostavitev registra, podatkovne baze in sistema monitoringa ekosistema: implementacija javnega registra iz ukrepa 1 (pravna podlaga); integracija osnovnih virov (AJPES, FURS, SPS, SPIRIT); vzpostavitev javne spletne nadzorne plošče z osnovnimi kazalniki in nabori odprtih podatkov.
- Odprava sivih lis v pokritosti, še posebej tehnoloških parkov, ter povečevanje dostopnosti in odprtosti uporabe javne raziskovalne in tehnološke opreme (npr. vavčerji za laboratorijski čas), kar bo omogočilo večjo dostopnost visokotehnološke infrastrukture za MSP-je.
- Vzpostavitev GZS kot akterja, ki ima ključno vlogo kot povezovalac industrijskih partnerjev: člani GZS naj postanejo industrijski mentorji, pilotni kupci ali strateški partnerji startupov.
- Vzpostavitev portala startup ekosistema v obliki digitalne platforme za programe, dogodke, profile startupov, industrijske izzive, investitorje.
- Oblikovanje vladne delovne skupine za implementacijo slovenske startup strategije z vključitvijo ekosistema, podpornih institucij, javnih raziskovalnih institucij in finančnega sistema.

Uspešni evropski startup ekosistemi, kot so na Portugalskem, v Estoniji in na Finskem, dokazujejo, da temelji njihovega uspeha niso zgolj v višini investicij, ampak predvsem v strateški podpori države in sistematični koordinaciji deležnikov. Na Portugalskem (Startup Portugal, Country Progress Report Portugal, 2023) in v Estoniji (Startup Estonia, Estonia SME and Entrepreneurship Policy Review, 2022) so z nacionalnimi platformami povezali inkubatorje, industrijo, akademske institucije in vlagatelje, s čimer so ustvarili učinkovite podporne mreže za rast startupov. Finska z agencijo Business Finland in tehnološkim hubom Maria O1 (Finland Startup Ecosystem Profile, 2022; Maria O1 Impact Report, 2023) dodatno poudarja pomen vlaganj v kompetence mentorjev, dostop do raziskovalne opreme in tesnega sodelovanja z industrijo. Ti predstavljajo ključne dejavnike za pospešitev razvoja podjetij z visokim potencialom.

3. Davčna razbremenitev za pospešitev rasti in razvoja inovativnih startup podjetij v zgodnji fazi razvoja

- **Davčna oprostitve za startup podjetja:** Podjetja, ki so vpisana v uradni register startupov in izpolnjujejo pogoje glede starosti, inovativnosti in velikosti, so oproščena plačila davka na dobiček za prvih 5 let poslovanja ali imajo možnost 100-% olajšave na prispevke za zaposlene.
- **Znižana davčna stopnja:** Startup podjetja so oproščena plačila davka na dobiček do 1 milijona EUR prihodka letno. Nad tem pragom velja znižana davčna stopnja 10 %, dokler podjetje ohranja status startupa.

Startup podjetja, zlasti tista v deep tech sektorju, se v zgodnjih letih pogosto soočajo z visoko stopnjo negotovosti, dolgim časom do tržne validacije in visokimi stroški razvoja. Davčna razbremenitev omogoča, da ustvarjen dohodek ostane v podjetju za potrebe rasti in razvoja, namesto da se odvede v obliki davkov. Takšni ukrepi so ključni za oblikovanje spodbudnega in konkurenčnega podjetniškega okolja, ki omogoča hitrejši preboj in konsolidacijo novih podjetij.

Prakse v nekaterih državah EU (Estonija, Francija, Irska in Velika Britanija) na področju davčnih olajšav, ki zmanjšujejo začetne obremenitve in spodbujajo reinvestiranje v rast podjetij, dokazujejo, da je fiskalna sprostitev eden najpomembnejših vzvodov za pospešitev nastajanja ter stabilizacije inovativnih podjetij. To je še posebej pomembno za podjetja, ki so podvržena visokemu tveganju in dolgoročnim razvojnim cikli, kot so deep tech podjetja.

4. Uvedba davčnih olajšav za vlaganja v startupe (po vzoru dobro delujočih shem davčnih olajšav v Veliki Britaniji)

- **Ob vstopu v naložbo:** 100-% davčne olajšave za investicijo v startup/scaleup podjetja ali v sklad tveganega kapitala tako za pravne kot za fizične osebe ob predpostavki, da se ta pri fizičnih osebah pobota z drugimi kapitalskimi dobički v letu investicije, pri pravnih pa je davčna olajšava v znesku investicije.
- **Ob izstopu iz naložbe:** 100-% davčna olajšava zasebnim investitorjem (pravne in fizične osebe) ob izstopu iz kapitalskih naložb na dobiček iz naložbe. Ročnost trajanja naložbe je ločena za sklade in zasebne vlagatelje (tako fizične kot pravne osebe), in sicer za sklade na obdobje petih let od nastanka zadnje investicije v sklad, za zasebne vlagatelje pa vsaj tri leta od nastanka investicije v startup in scaleup podjetja.

Če posameznik ali pravna oseba oz. sklad na drugi strani vložijo v podjetje, so s tem ustvarili vsaj eno dodatno zaposlitev na investirano podjetje v enem letu investicije (vir: Študija PWC – Raziskave in analize trga lastniškega financiranja v Sloveniji 2021). Država od tega datuma naprej dobi novo plačane davke in prispevke, saj podjetje tako ostane v Sloveniji.

Slovenija na področju lastniškega financiranja startupov močno zaostaja za povprečjem EU (ESNA sns-report, 2024), kar zmanjšuje možnosti za razvoj inovativnih podjetij in prispeva k odlivu podjetij v tujino (interni viri poslovnih angelov Slovenije in delujočih skladov tveganega kapitala v Sloveniji). Startup in scaleup podjetja težko dostopajo do tveganega kapitala, saj vlagatelji niso stimulirani za tovrstne naložbe. Uvedba davčnih olajšav za fizične osebe in podjetja po zgledu britanskih shem Seed Enterprise Investment Scheme (SEIS – shema za semenske naložbe) in Enterprise Investment Scheme (EIS – shema za podjetniške naložbe) bi močno okrepila naložbeni potencial zasebnega kapitala v zagonski ekosistem. Slovenija je olajšave ukinila leta 2016, vendar je glede na zrelo stanje ekosistema, izkušnje tujih dobrih praks in vse izrazitejše potrebe slovenskega inovativnega gospodarstva čas za ponovno uvedbo tovrstnih olajšav.

5. Reforma zakonodaje in uvedba nove pravnoorganizacijske oblike za startupe (»EU Inc.« ali »Vitka, d. d.«) z nizkimi kapitalskimi zahtevami, poenostavljenimi postopki za dokapitalizacije in delniškimi opcijami

Vzpostavitev nove pravne osebe, ki temelji na obstoječi delniški družbi, vendar se vitka delniška družba definira v smislu odstopanj od obstoječe ureditve delniške družbe, da bi omogočila fleksibilnejši in hitrejši začetek poslovanja.

- Prenos obveznosti notarjev, bank in ustanovitvenih revizorjev na upravo družbe, saj je tudi ta dolžna ravnati v skladu z zakonodajo in v korist družbe. Ta samostojno potrdi statut, skupščinske sklepe in vplačilo kapitala, kot že velja v več drugih evropskih državah Evropska komisija, Commission Staff Working Document – Impact Assessment, accompanying the proposal for a Directive on single-member private limited liability companies (SUP), 2014). Ustanovitveni revizor v primeru zasebne delniške družbe ni potreben, saj ustanovitev potrdi sodišče.
- Odprava zahteve po minimalnem osnovnem kapitalu, za minimalno nominalno vrednost ene delnice se določi en cent oz. 0,01 EUR. Namen minimalnega osnovnega kapitala je danes v praksi vprašljiv, zato so številne države to zahtevo bistveno omilile ali opustile. Hrvaška za obliko j. d. o. o. zahteva 1,00 EUR, Anglija pa niti ne pozna definicije minimalnega osnovnega kapitala. Minimalni osnovni kapital v praksi upnikom ne zagotavlja varnosti. Poslovodstvo lahko z osnovnim kapitalom prosto razpolaga in družba ga lahko porabi za namen, ki ga oceni kot smotrnega. Obenem minimalni osnovni kapital mlade podjetnike ovira pri tem, da bi ustanovili gospodarsko družbo.
- Brisanje 5. odstavka 10. a člena ZGD-1: Trenutni 10. a člen ZGD-1 nerazumno omejuje svobodno gospodarsko pobudo, ki de facto omejuje investitorje na zgolj štiri investicije letno v slovenska podjetja.
- Poenostavitev pogojev za tuje osebe: Izbris pogoja za tuje osebe, da ustanovitelj oz. družbenik, kot je zapisano v zakonu o gospodarskih družbah, ne more postati oseba, ki je bila pravnomočno obsojena za določena kazniva dejanja, je davčni dolžnik, ali je prejela globo zaradi dela oz. zaposlovanja na črno, ali pa uzakonitev prakse, da tuja oseba predloži izjavo o izpolnjevanju pogojev v primeru, da tuja država ne pozna zahtevanega registra in posledično dokazila. Gre za nerazumno in popolnoma neutemeljeno zakonsko zahtevo, ki v praksi izjemno otežuje vstop tujih investitorjev. V tujih državah je treba najprej pridobiti informacije, ali so tovrstna dokazila sploh na voljo, nato pridobiti dokazila, jih overiti, fizično prenesti v Slovenijo, urediti sodni prevod in v roku 30 dni od originalnega datuma potrdila/dokazila predložiti registrskemu sodišču.

- Možnost ustanovitve podjetja brez predhodno odprtega bančnega računa: Trenutna ureditev predstavlja veliko oviro, zlasti za tuje investitorje, saj slovenske banke skoraj praviloma zavračajo odpiranje bančnih računov subjektom s tujim lastništvom. Prav tako je slovensko gospodarsko družbo nemogoče ustanoviti z računom v banki v drugi državi EU, saj te bančne račune odpirajo le že obstoječim družbam, ne pa družbam v ustanavljanju.
- Odprava zahteve po notarsko overjenem soglasju lastnika nepremičnine, saj ta predstavlja nepotreben strošek in administrativno oviro. Najemodajalci za izdajo teh soglasij zahtevajo dodatno plačilo.

Slovenska zakonodaja trenutno ne pozna pravne oblike, ki bi ustrezno odgovorila na potrebe nejavnih, kapitalsko dinamičnih podjetij, kot so startupi. Družba z omejeno odgovornostjo (d. o. o.) je toga in neprimerna za pogoste dokapitalizacije, delniška družba (d. d.) pa je preveč kompleksna in regulirana za podjetja, ki ne kotirajo na borzi. Vitka, d. d., bo obdržala ključne prednosti d. d. (dokapitalizacija, delnice) in d. o. o., hkrati pa omogočala večjo fleksibilnost, nižje stroške in hitrejšo postopke. Takšna ureditev bo primerljiva z angleško »private limited company« in bo olajšala dostop startupov do domačega in tujega kapitala.

»EU Inc.« predstavlja predlog enotne evropske pravne oblike za startup podjetja z digitalno ustanovitvijo, nizkimi kapitalskimi zahtevami in čezmejno prenosljivostjo. Gre za ambiciozno rešitev, ki bi po vzoru SE (Societas Europaea) omogočila enoten status startupom v vseh državah EU. Dokler takšna oblika ne bo uveljavljena na ravni EU, je v Sloveniji smiselno vzpostaviti nacionalno pravno obliko »vitka delniška družba«, ki bo omogočala večjo fleksibilnost pri upravljanju, izdaji deležev in vključevanju vlagateljev.

6. Postavitev temeljev za komercializacijo znanja ter močnejše povezovanje inovacij z gospodarstvom

- **Oblikovanje celovitega in povezanega sistema, ki vključuje raziskovalne institucije, industrijo in državo:** <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=SWD:2014:0124:FIN> Temelj je vzpostavitev integrirane nacionalne platforme za prenos tehnologij, ki bo olajšala dostop do tehnologij in pravic intelektualne lastnine ter hkrati raziskovalnim institucijam omogočila, da poleg licenciranja prevzamejo lastniške deleže v podjetjih, kar se je v praksi že izkazalo kot učinkovito v Nemčiji (Fraunhofer-Gesellschaft. 2025. Transfer – Spin-offs and participations (Fraunhofer Venture, AHEAD) in na Nizozemskem (Universiteiten van Nederland. 2023. Spin-off deal term principles (Equity / Royalty / Hybrid).
- **Krepitev pisarn za prenos znanja (TTO),** ki bodo dobile dodatna sredstva, dostop do poslovnih mentorjev in usposabljanja za komercializacijo. V Nemčiji (prek Fraunhofer-Gesellschaft) TTO-ji delujejo kot osrednji mehanizem prenosa raziskav v gospodarstvo ter omogočajo ustanavljanje spinoff podjetij, kar letno prispeva k ustanovitvi več sto novih podjetij, predvsem v visokotehnoških sektorjih.
- **Uvedba podjetniških predmetov na vseh univerzitetnih in podiplomskih programih,** podobno kot to že izvajajo na zvezni tehniški univerzi v Zürichu (ETH Zürich), kjer je podjetništvo integrirano v tehnične programe, študenti pa imajo podporo inkubatorja, dostop do prototipnih laboratorijev in povezave z industrijo. <https://ethz.ch/de.html>
- **Spodbujanje kulture patentiranja in licenciranja z razvojem strategij za upravljanje intelektualne lastnine (IP).** Danska izstopa z nacionalno IP podporno infrastrukturo, v okviru katere Danish Patent and Trademark Office prek IP informacijskih centrov raziskovalcem ponuja svetovanje o pravicah in komercializaciji ter upravlja IP Market Portal kot državni vstopni portal za trgovanje z IP. <https://www.dkpto.org/>
- **Vzpostavitev industrijskih javno-zasebnih partnerstev za vlaganje v podjetja z visokim potencialom za rast** po vzoru francoskega Bpifrance Deeptech programa, ki prek javno-zasebnih mehanizmov ter sodelovanja z industrijo podpira deep tech startupe – med letoma 2019 in 2022 so tako podprli več kot 300 projektov, kar je prispevalo k več kot 500 milijonov evrov zasebnih investicij.
- **Krepitev javnih in zasebnih skladov tveganega kapitala** s poudarkom na prvem institucionalnem kapitalu (»first money«) in za podporo zgodnji fazi razvoja. Estonija je primer države, ki je s kombinacijo podpornega okolja, digitalne infrastrukture in davčnih olajšav za vlagatelje dosegla rekordna vlaganja v deep tech sektor – v letu 2023 več kot 100 milijonov EUR, kot poroča Trade with Estonia (2024), »Estonia's Deeptech Ecosystem Set New Records in 2023« (Trade with Estonia, 2024).

S temi ukrepi bodo v Sloveniji vzpostavljeni trdni temelji za dinamičen inovacijski ekosistem, ki bo podprl prenos znanja v prakso, okrepil vlogo raziskovalnih institucij kot inovacijskih generatorjev in omogočil večjo udeležbo zasebnega kapitala v razvoju podjetij z visoko dodano vrednostjo.

7. Ustrezna davčna ureditev za opcijsko nagrajevanje zaposlenih v startupih in scaleupih

- **Opcijsko nagrajevanje zaposlenih in sodelavcev ni boniteta** iz zaposlitve.
- **Obdavčitev pridobitve delnic oz. poslovnih deležev kot dobiček iz odsvojitve kapitala:** davčna obveznost nastane ob prodaji delnic oz. poslovnih deležev, in ne ob njihovi pridobitvi.

- Davčna osnova za davek je **razlika med prodajno in nakupno ceno**, pri čemer je v primeru brezplačne pridobitve davčna osnova enaka prodajni ceni.

Opcijsko nagrajevanje je ključen mehanizem za motivacijo, vezavo in nagrajevanje ključnih kadrov v startupih in scaleupih, ki pogosto nimajo zadostnih likvidnih sredstev za konkurenčne denarne plače. Obstoječa slovenska ureditev je za podjetja in zaposlene finančno tvegana in davčno neučinkovita – predvsem zaradi obravnave opcij kot bonitete iz zaposlitve in zaradi trenutka nastanka davčne obveznosti, ki nastopi že ob unovčitvi opcije (ne glede na to, ali pride do dejanskega finančnega toka).

Primeri dobrih praks v Estoniji in Latviji (Slovenski podjetniški observatorij, 2022) kažejo, da je možno opcije urediti tako, da bodo startupom omogočale učinkovito rabo nagrajevanja, brez finančnih in administrativnih ovir ter brez dvojne obdavčitve.

5.9.2 DOLGOROČNI UKREPI

1. Pospešena rast poslovanja (skaliranje) in internacionalizacija – vzpostavitev celovitega podpornega okolja: dostop do tveganega kapitala, industrijska partnerstva, razvoj talentov in povezovanja z globalnimi inovacijskimi centri.

- **Krepitev zasebnih skladov tveganega kapitala in angelskih vlagateljev**, zlasti tistih, ki so specializirani za deep tech področja. Ključno vlogo ima Evropski investicijski sklad (EIF), ki v več državah članicah EU, npr. v Španiji in na Finskem, zagotavlja zavarovalne mehanizme in sofinanciranje, s čimer zmanjšuje tveganje vlagateljev in povečuje obseg investicij. Učinkovit primer celovitega investicijskega okolja je francoski program La French Tech, ki s sodelovanjem med državnimi skladi, EIF in zasebnimi vlagatelji omogoča izredno hitro rast poslovanja deep tech podjetij, vključno z dostopom do mednarodnih trgov.
- **Razvoj soinvesticijskih mehanizmov**, ki vključujejo industrijske partnerje, angelske vlagatelje in sklade tveganega kapitala. Tak pristop uporabljajo na Nizozemskem (Dutch Future Fund), kjer podjetja hkrati financirajo zasebni in javni vlagatelji, s tem pa se povečuje odpornost kapitalske strukture in pospešuje rast (Netherlands Enterprise Agency, 2022).
- **Povezovanje** z globalnimi inovacijskimi centri prek gospodarskih zbornic, domačih angelskih društev in programov EU s ciljem uspešne internacionalizacije. Estonija s platformo Startup Estonia podjetjem omogoča dostop do globalnih omrežij investorjev in programov za globalno širitev – rezultat je več kot 140 internacionaliziranih startupov med letoma 2020 in 2023 (Startup Estonia, 2023).

Sistemi pristopi, kot jih že uspešno izvajajo v Franciji (La French Tech), Estoniji (Startup Estonia) in Nemčiji (TUM Venture Labs), dokazano povečujejo vlaganja, omogočajo hitrejšo globalno rast podjetij in prispevajo k večji tehnološki suverenosti držav. Krepitev tovrstnih pristopov v Sloveniji bo ključnega pomena za pospešitev rasti in internacionalizacije startup podjetij.

2. Razvoj talentov na področju globoke tehnologije (angl. deep-tech) za podporo tehnološko zahtevnim startupom

Vsako leto zagotoviti najmanj 100 novih mest za mlade raziskovalce v industriji tako, da se poviša javni prispevek za mesto mladega raziskovalca v industriji in zagotovi dvojno mentorstvo (univerza in podjetje).

- Na vseh (po)diplomskih programih s področja naravoslovja, inženirstva, tehnologije in matematike uvedemo obvezne podjetniške module, v katerih študenti delajo na **projekti nastanka podjetniškega podjetja** (od ideje in preverjanja trga do prototipa/minimalno sprejemljivega izdelka, IP in osnov regulative). Vzporedno se izvajajo nacionalni programi prekvalifikacij in nadgradnje znanj na ključnih področjih deep tech – umetna inteligenca, robotika, napredni materiali in biotehnologija.

V Sloveniji primanjkuje multidisciplinarnih ekip, ki bi povezovala znanost, inženirstvo in posel, kar upočasnjuje razvoj deep tech tehnologij in spodbuja odliv talentov v tujino. Potreben je razvoj nacionalnega programa razvoja deep tech talentov, ki od univerze do scaleup podjetja povezuje akademijo, industrijo in državo. Program vključuje dodatna mesta za mlade raziskovalce v industriji, podjetniške vsebine na vseh smereh s področja naravoslovja, inženirstva, tehnologije in matematike, intenzivne programe prekvalifikacij in nadgradnje znanja ter ciljno privabljanje strokovnjakov iz tujine.

Slovenija lahko sledi pristopom, kot jih uporablja Avstrija (TU Wien Innovation Incubation Center), kjer z usmerjenimi programi povezujejo raziskovalce, inženirje in poslovneže v skupne projekte, ter s tem oblikujejo multidisciplinarne deep tech ekipe, pripravljene na zapletene in hitro spreminjajoče se tržne izzive (TU Wien, 2023).

Zastopamo gospodarstvo.
Soustvarjamo prihodnost.

